

**Grupa Kapitałowa
RAFAKO**

GRUPA PBG

**SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE FINANSOWE
ZA ROK ZAKOŃCZONY
DNIA 31 GRUDNIA 2019 ROKU**

**wraz ze sprawozdaniem niezależnego biegłego
rewidenta z badania**

Spis treści

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	1
Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	2
Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej	3
Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej	4
Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych	5
Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych - kontynuacja.....	6
Skonsolidowane sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym.....	7
DODATKOWE NOTY OBJAŚNIAJĄCE.....	8
1. Informacje ogólne.....	8
2. Informacje o Grupie Kapitałowej	8
3. Skład Zarządu i Rady Nadzorczej jednostki dominującej	10
4. Zatwierdzenie sprawozdania finansowego.....	12
5. Istotne wartości oparte na profesjonalnym osądzie i szacunkach.....	12
5.1. Profesjonalny osąd	12
5.2. Niepewność szacunków.....	12
6. Podstawa sporządzenia sprawozdania finansowego.....	16
6.1. Oświadczenie o zgodności	19
6.2. Waluta funkcjonalna i waluta sprawozdań finansowych	19
7. Istotne zasady rachunkowości	19
7.1. Zasady konsolidacji	19
7.2. Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych oraz wspólnych przedsięwzięciach.....	20
7.3. Udziały we wspólnych działaniach.....	20
7.4. Wycena do wartości godziwej	21
7.5. Połączenia z jednostkami gospodarczymi pod wspólną kontrolą.....	21
7.6. Przeliczanie pozycji wyrażonych w walucie obcej	21
7.7. Rzeczowe aktywa trwałe	22
7.8. Wartości niematerialne	23
7.9. Wartość firmy	24
7.10. Nieruchomości inwestycyjne	25
7.11. Leasing (od 2019 roku)	26
7.12. Aktywa w leasingu (do 2018 roku)	27
7.13. Utrata wartości niefinansowych aktywów trwałych.....	27
7.14. Koszty finansowania zewnętrznego.....	28
7.15. Instrumenty finansowe.....	28
7.16. Aktywa finansowe	28
7.17. Zobowiązania finansowe	31
7.18. Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży.....	31
7.19. Pochodne instrumenty finansowe i zabezpieczenia.....	32
7.20. Zapasy.....	32
7.21. Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych.....	32
7.22. Kapitał podstawowy	32
7.23. Rezerwy	32
7.24. Oprocentowane kredyty bankowe, pożyczki i papiery dłużne	33
7.25. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania.....	33
7.26. Świadczenia pracownicze	33
7.27. Dotacje rządowe.....	34
7.28. Przychody ze sprzedaży	34
7.29. Podatki.....	36
7.29.1. Podatek dochodowy	36
7.30. Zysk/(strata) netto na jedną akcję.....	38
8. Zmiany stosowanych zasad rachunkowości (istotne zasady (polityka) rachunkowości)	38
8.1. Nowy MSSF 16 „Leasing”	38
8.2. Zmiany pozostałych standardów lub interpretacji obowiązujące i zastosowane przez Grupę w 2019 rok	39
9. Standardy i interpretacje obowiązujące w wersji opublikowanej przez IASB, lecz nie zatwierdzone przez Unię Europejską.....	40
9.1. Zastosowanie standardu lub interpretacji przed datą ich wejścia w życie	40

9.2.	Opublikowane standardy i interpretacje, które nie weszły w życie dla okresów rozpoczynających się 1 stycznia 2019 roku i ich wpływ na sprawozdanie Grupy	40
10.	Aktywa i zobowiązania z tytułu umowy	41
10.1.	Informacje dotyczące kluczowych kontraktów realizowanych przez Grupę	43
10.2.	Rezerwa na straty wynikające z umów o usługę	46
10.3.	Rezerwa na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów	47
11.	Przychody ze sprzedaży oraz segmenty operacyjne	47
11.1.	Przychody ze sprzedaży produktów i usług	47
11.2.	Przychody ze sprzedaży materiałów	48
11.3.	Geograficzne obszary działalności	48
11.4.	Segmenty operacyjne	49
12.	Przychody i koszty operacyjne	54
12.1.	Koszty według rodzajów	54
12.2.	Koszty amortyzacji, odpisów aktualizujących, różnic kursowych oraz zapasów ujęte w zysku lub stracie	55
12.3.	Koszty świadczeń pracowniczych	55
12.4.	Pozostałe przychody operacyjne	56
12.5.	Pozostałe koszty operacyjne	56
13.	Przychody i koszty finansowe	57
13.1.	Przychody finansowe	57
13.2.	Koszty finansowe	57
14.	Podatek dochodowy	58
14.1.	Obciążenie podatkowe	58
14.2.	Uzgodnienie efektywnej stawki podatkowej	58
14.3.	Odroczony podatek dochodowy wyliczony na dzień 31 grudnia 2019 roku	59
15.	Propozycja podziału zysku za 2019 rok	59
16.	Zysk/(strata) przypadający na jedną akcję	60
17.	Istotne pozycje wykazane w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	60
18.	Majątek socjalny oraz zobowiązania ZFŚS	61
19.	Rzeczowe aktywa trwałe	62
20.	Leasing	64
21.	Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży nie związane z działalnością zaniechaną	66
22.	Wartości niematerialne	67
23.	Utrata wartości aktywów	68
24.	Akcje i udziały	69
24.1.	Odpisy aktualizujące wartość akcji/udziałów	69
25.	Pozostałe należności długoterminowe	70
26.	Pozostałe aktywa finansowe długoterminowe	70
26.1.	Obligacje	70
27.	Zapasy	72
28.	Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności krótkoterminowe	72
28.1.	Odpisy aktualizujące wartość należności handlowych oraz pozostałych należności	74
29.	Rozliczenia międzyokresowe krótkoterminowe	75
30.	Aktywa finansowe krótkoterminowe	75
30.1.	Pozostałe aktywa finansowe krótkoterminowe	75
30.2.	Udzielone pożyczki	76
30.3.	Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	77
31.	Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy	77
31.1.	Zabezpieczenia ustanowione na środkach trwałych	77
31.2.	Zabezpieczenia ustanowione na wartościach niematerialnych	78
31.3.	Zabezpieczenia ustanowione na akcjach/udziałach	78
31.4.	Zabezpieczenia ustanowione na zapasach	78
31.5.	Zabezpieczenia ustanowione na należnościach handlowych	79
32.	Kapitał własny	79
32.1.	Kapitał podstawowy	79
32.2.	Wartość nominalna akcji	79
32.3.	Prawa akcjonariuszy	79
32.4.	Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej	79
32.5.	Wyplacone dywidendy	79
32.6.	Zarządzanie kapitałem	80
32.7.	Kapitał udziałów niekontrolujących (niekontrolujący udział w kapitale własnym)	80

32.8.	Akcjonariusze posiadający co najmniej 5% ogólnej liczby głosów na WZ RAFAKO S.A., jednostki dominującej na koniec okresu sprawozdawczego	81
33.	Kredyty bankowe i pożyczki	82
34.	Zobowiązania z tytułu świadczeń pracowniczych	84
34.1.	Świadczenia pracownicze po okresie zatrudnienia oraz inne świadczenia	84
34.2.	Zobowiązania i rezerwy z tytułu świadczeń pracowniczych długoterminowe	85
34.3.	Zobowiązania i rezerwy z tytułu świadczeń pracowniczych krótkoterminowe	85
35.	Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania	85
35.1.	Pozostałe zobowiązania długoterminowe	85
35.2.	Pozostałe rezerwy długoterminowe	85
35.3.	Rezerwy, zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania krótkoterminowe	86
35.4.	Pozostałe rezerwy krótkoterminowe	86
35.5.	Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	86
35.6.	Zobowiązania z tytułu nabycia środków trwałych i wartości niematerialnych	86
35.7.	Zmiana stanu rezerw, zobowiązań i rozliczeń międzyokresowych wykazanych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	87
35.7.1.	Zobowiązania z tytułu kosztów niewykorzystanych urlopów	87
35.7.2.	Naliczone zobowiązania z tytułu kosztów niewypłaconej premii	87
35.7.3.	Rezerwa na koszty napraw gwarancyjnych	88
35.7.4.	Zobowiązania z tytułu Programu Dobrowolnych Odejść	88
35.7.5.	Rezerwa na koszty reorganizacji	89
35.8.	Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego	89
36.	Dotacje	90
37.	Emisja, wykup i spłata dłużnych i kapitałowych papierów wartościowych	91
38.	Sprawy sporne, postępowania sądowe	91
39.	Zmiany pozycji pozabilansowych	93
40.	Gwarancje udzielone	94
41.	Jednostka dominująca Grupy	95
42.	Wspólne przedsięwzięcia, w których jednostki wchodzące w skład Grupy są współnikami	95
43.	Transakcje z podmiotami powiązаныmi	95
43.1.	Transakcje z udziałem innych członków Zarządu i Rady Nadzorczej	96
43.2.	Udziały wyższej kadry kierowniczej w programie akcji pracowniczych	96
43.3.	Transakcje z kluczowym personelem kierowniczym Grupy	96
43.4.	Akcje w posiadaniu członków organów zarządzających i nadzorujących	97
43.5.	Wynagrodzenia Członków Zarządu jednostki dominującej	97
43.6.	Wynagrodzenia Członków Rady Nadzorczej jednostki dominującej	98
44.	Stanowisko Zarządu odnośnie możliwości zrealizowania wcześniej publikowanych prognoz	98
45.	Informacja o umowie z biegłym rewidentem lub podmiotem uprawnionym do badania sprawozdań finansowych	99
46.	Cele i zasady zarządzania ryzykiem finansowym	99
46.1.	Ryzyko walutowe	100
46.2.	Ryzyko stopy procentowej	102
46.3.	Ryzyko cen towarów	103
46.4.	Ryzyko kredytowe	104
46.5.	Ryzyko związane z płynnością	106
47.	Instrumenty pochodne	108
48.	Instrumenty finansowe	108
48.1.	Wartość bilansowa klas i kategorii instrumentów finansowych	108
48.2.	Ryzyko stopy procentowej	110
49.	Zatrudnienie	112
50.	Wybrane dane finansowe przeliczone na EUR	112
51.	Zdarzenia następujące po zakończeniu okresu sprawozdawczego	113
52.	Zatwierdzenie do publikacji	115

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019 roku

	<i>Nota</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Działalność kontynuowana			
Przychody ze sprzedaży		1 244 904	1 268 818
Przychody ze sprzedaży produktów i usług	11.1	1 243 905	1 266 400
Przychody ze sprzedaży materiałów	11.2	999	2 418
		<hr/>	<hr/>
Koszty sprzedanych produktów i usług	12.1	(1 528 647)	(1 148 236)
Koszty sprzedanych materiałów		(3 556)	(1 867)
		<hr/>	<hr/>
Zysk/(strata) brutto ze sprzedaży		(287 299)	118 715
Pozostałe przychody operacyjne	12.4	5 869	12 732
Koszty sprzedaży	12.1	(22 884)	(24 413)
Koszty ogólnego zarządu	12.1	(49 702)	(51 903)
Pozostałe koszty operacyjne	12.5	(72 210)	(8 449)
Koszty badań i rozwoju		(11 335)	(6 151)
		<hr/>	<hr/>
Zysk/(strata) z działalności operacyjnej		(437 561)	40 531
Przychody finansowe	13.1	9 294	8 470
Koszty finansowe	13.2	(47 407)	(5 825)
		<hr/>	<hr/>
Zysk/(strata) brutto		(475 674)	43 176
Podatek dochodowy	14.1	(1 912)	(9 707)
		<hr/>	<hr/>
Zysk/(strata) z działalności kontynuowanej		(477 586)	33 469

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019 roku

	Nota	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018
Inne całkowite dochody za okres			
<i>Pozycje podlegające przekwalifikowaniu do zysku/(straty) w kolejnych okresach sprawozdawczych</i>			
Różnice kursowe z przeliczenia oddziału zagranicznego		(199)	362
Różnice kursowe z przeliczenia oddziału zagranicznego przypadające mniejszości		(36)	9
Inne całkowite dochody netto podlegające przekwalifikowaniu do zysku/(straty) w kolejnych okresach sprawozdawczych		(235)	371
<i>Pozycje niepodlegające przekwalifikowaniu do zysku/(straty) w kolejnych okresach sprawozdawczych</i>			
Inne całkowite dochody wynikające z zysków/(strat) aktuarialnych		(6 877)	(4 275)
Podatek dochodowy dotyczący innych całkowitych dochodów	14.1	1 307	812
Inne całkowite dochody netto niepodlegające przekwalifikowaniu do zysku/(straty) w kolejnych okresach sprawozdawczych		(5 570)	(3 463)
Całkowity dochód za rok		(483 391)	30 377
Wynik netto przypadający:		(477 586)	33 469
Akcjonariuszom jednostki dominującej		(473 121)	33 585
Akcjonariuszom niekontrolującym		(4 465)	(117)
Całkowity dochód przypadający:		(483 391)	30 377
Dochody całkowite akcjonariuszy jednostki dominującej		(478 890)	30 484
Dochody całkowite udziałów niekontrolujących		(4 501)	(107)
Średnia ważona liczba akcji		127 431 998	127 431 998
Podstawowy zysk na jedną akcję w złotych	16	(3,75)	0,26
Rozwodniony zysk na jedną akcję w złotych	16	(3,75)	0,26

Racibórz, dnia 30 czerwca 2020 roku

Agnieszka Wasilewska-Semal	Jacek Drozd	Radosław Domagalski- Łabędzki	Michał Sikorski	Jolanta Markowicz
p.o. Prezesa Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Delegowany członek Rady Nadzorczej do wykonywania czynności członka Zarządu	Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2019 roku

	Nota	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
AKTYWA			
Aktywa trwałe (długoterminowe)			
Rzeczowe aktywa trwałe	19	147 362	161 250
Wartość firmy	22	6 704	9 166
Wartości niematerialne	22	6 840	8 007
Aktywa z tytułu prawa do użytkowania	20.1	15 793	–
Pozostałe należności długoterminowe	25	77 780	40 396
Akcje i udziały	24	1 496	1 388
Pozostałe aktywa finansowe długoterminowe	26	–	14 066
Aktywa z tytułu podatku odroczonego	14.3	42 672	42 006
Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe		4 866	5 743
		303 513	282 022
Aktywa obrotowe (krótkoterminowe)			
Zapasy	27	33 027	34 153
Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności krótkoterminowe	28	607 964	532 543
Aktywa z tytułu umów		269 787	381 352
Należności z tytułu podatku dochodowego		605	184
Pozostałe aktywa finansowe krótkoterminowe	30.1	–	7 608
Udzielone pożyczki krótkoterminowe	30.2	–	11 351
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	30.3	66 082	88 692
Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	29	21 330	19 441
		998 795	1 075 324
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	21	123	175
SUMA AKTYWÓW		1 302 431	1 357 521

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2019 roku

	Nota	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
PASYWA			
Kapitał własny			
Kapitał podstawowy	32.1	254 864	254 864
Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej	32.4	165 119	165 119
Kapitał zapasowy		215 219	191 580
Różnice kursowe z przeliczenia oddziału zagranicznego		(272)	(73)
Zyski zatrzymane/Niepokryte straty, w tym:		(524 686)	(22 675)
zyski/(straty) z lat ubiegłych		(51 565)	(56 260)
zysk/(strata) netto bieżącego okresu		(473 121)	33 585
		110 244	588 815
Kapitał udziałów niekontrolujących	32.7	4 019	8 520
Kapitał własny ogółem		114 263	597 335
Zobowiązania długoterminowe			
Kredyty bankowe i pożyczki	33	24	61
Zobowiązania z tytułu leasingu	20	7 589	2 546
Zobowiązania i rezerwy z tytułu świadczeń pracowniczych	34	29 480	23 604
Pozostałe zobowiązania długoterminowe	35.1	20 595	12 940
Pozostałe rezerwy długoterminowe	35.2	36 357	30 228
Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe		-	152
		94 045	69 531
Zobowiązania krótkoterminowe			
Kredyty bankowe i pożyczki	33	113 051	103 507
Zobowiązania z tytułu leasingu	20	5 490	2 306
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania krótkoterminowe	35.3	628 655	342 508
Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego		156	1 365
Zobowiązania i rezerwy z tytułu świadczeń pracowniczych	34	26 324	30 209
Zobowiązania z tytułu umów	10	251 625	173 499
Pozostałe rezerwy krótkoterminowe	35.4	47 121	15 151
Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe		21 471	21 063
Dotacje	36	230	1 047
		1 094 123	690 655
Zobowiązania razem		1 188 168	760 186
SUMA PASYWÓW		1 302 431	1 357 521

Racibórz, dnia 30 czerwca 2020 roku

Agnieszka Wasilewska-Semal	Jacek Drozd	Radostaw Domagalski- Łabędzki	Michał Sikorski	Jolanta Markowicz
p.o. Prezesa Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Delegowany członek Rady Nadzorczej do wykonywania czynności członka Zarządu	Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019 roku

	Nota	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018
Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej			
Zysk/(strata) brutto z działalności kontynuowanej		(475 674)	43 176
Korekty o pozycje:		456 527	(134 356)
Amortyzacja	12.2	17 599	14 825
(Zyski)/straty z tytułu różnic kursowych		(65)	36
Odsetki i dywidendy, netto		4 457	3 822
(Zysk)/strata na działalności inwestycyjnej		34 668	(4 088)
Zwiększenie/ (zmniejszenie) stanu zobowiązań/aktywów finansowych z tytułu wyceny instrumentów pochodnych		–	479
(Zwiększenie)/ zmniejszenie stanu należności	17	(113 100)	(47 335)
(Zwiększenie)/ zmniejszenie stanu zapasów		1 126	(5 330)
Zwiększenie/(zmniejszenie) stanu zobowiązań i rezerw z wyjątkiem kredytów i pożyczek	17	288 916	(79 341)
Zmiana stanu rezerw i rozliczeń międzyokresowych	17	37 908	(9 061)
Zmiana stanu aktywów i zobowiązań z tytułu umów	17	187 527	607
Podatek dochodowy zapłacony		(2 482)	(9 332)
Pozostałe		(27)	362
Środki pieniężne netto z działalności operacyjnej		(19 147)	(91 180)
Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej			
Sprzedaż rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych		2 998	1 771
Nabycie rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych		(3 235)	(1 812)
Wpływy z tytułu posiadanych dłużnych papierów wartościowych	26	–	4 139
Nabycie aktywów finansowych		(148)	(1 209)
Dywidendy i odsetki otrzymane		–	3
Udzielenie pożyczek	30.2	–	(11 500)
Spłata udzielonych pożyczek		–	10 000
Pozostałe		234	504
Środki pieniężne netto z działalności inwestycyjnej		(151)	1 896

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych - kontynuacja

za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019 roku

	Nota	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej			
Wpływy z tytułu emisji akcji		–	–
Spłata zobowiązań z tytułu leasingu		(7 501)	(3 534)
Wpływy z tytułu zaciągnięcia pożyczek/kredytów		12 244	5 819
Spłata pożyczek/kredytów		(2 621)	(1 384)
Odsetki zapłacone		(3 546)	(3 145)
Prowizje bankowe		(1 052)	(1 131)
Pozostałe		(807)	766
Środki pieniężne netto z działalności finansowej		(3 283)	(2 609)
Zwiększenie/(zmniejszenie) netto stanu środków pieniężnych i ich ekwiwalentów		(22 581)	(91 893)
Różnice kursowe netto		(29)	294
Środki pieniężne na początek okresu	30.3	88 692	180 291
Środki pieniężne na koniec okresu	30.3	66 082	88 692

Racibórz, dnia 30 czerwca 2020 roku

Agnieszka Wasilewska-Semail	Jacek Drozd	Radosław Domagalski- Łabędzki	Michał Sikorski	Jolanta Markowicz
p.o. Prezesa Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Delegowany członek Rady Nadzorczej do wykonywania czynności członka Zarządu	Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym

za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019 roku

	<i>Kapitał podstawowy</i>	<i>Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej</i>	<i>Kapitał zapasowy</i>	<i>Różnice kursowe z przeliczenia oddziału zagranicznego</i>	<i>Zyski zatrzymane/ Niepokryte straty</i>	<i>Razem</i>	<i>Udziały niekontrolujące</i>	<i>Kapitał własny ogółem</i>
Na 1 stycznia 2019 roku	254 864	165 119	191 580	(73)	(22 675)	588 815	8 520	597 335
Korekta bilansu otwarcia wynikająca z wdrożenia MSSF 16	-	-	-	-	319	319	-	319
Na 1 stycznia 2019 roku	254 864	165 119	191 580	(73)	(22 356)	589 134	8 520	597 654
Zysk z działalności kontynuowanej	-	-	-	-	(473 121)	(473 121)	(4 465)	(477 586)
Inne całkowite dochody	-	-	-	(199)	(5 570)	(5 769)	(36)	(5 805)
Podział wyniku z lat ubiegłych	-	-	23 639	-	(23 639)	-	-	-
Na 31 grudnia 2019 roku	254 864	165 119	215 219	(272)	(524 686)	110 244	4 019	114 263
Na 1 stycznia 2018 roku	254 864	173 708	182 242	(433)	(8 756)	601 625	8 628	610 253
Korekta bilansu otwarcia wynikająca ze zmian polityki rachunkowości dot. rezerw na naprawy gwarancyjne	-	-	-	-	(9 959)	(9 959)	-	(9 959)
Korekta bilansu otwarcia wynikająca z wdrożenia nowych MSSF	-	-	-	-	(33 335)	(33 335)	-	(33 335)
Na 1 stycznia 2018 roku	254 864	173 708	182 242	(433)	(52 050)	558 331	8 628	566 959
Zysk z działalności kontynuowanej	-	-	-	-	33 585	33 585	(117)	33 468
Inne całkowite dochody	-	-	-	360	(3 461)	(3 101)	9	(3 092)
Podział wyniku z lat ubiegłych	-	(8 589)	9 338	-	(749)	-	-	-
Na 31 grudnia 2018 roku	254 864	165 119	191 580	(73)	(22 675)	588 815	8 520	597 335

Racibórz, dnia 30 czerwca 2020 roku

Agnieszka Wasilewska-Semail

Jacek Drozd

Radosław Domagalski- Łabędzki

Michał Sikorski

Jolanta Markowicz

p.o. Prezesa Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Delegowany członek Rady Nadzorczej do wykonywania czynności członka Zarządu

Główny Księgowy

DODATKOWE NOTY OBJAŚNIAJĄCE

1. Informacje ogólne

Grupa Kapitałowa RAFAKO („Grupa”) składa się z RAFAKO S.A. („jednostka dominująca”) i jej spółek zależnych przedstawionych w nocie 2.

RAFAKO S.A. ("Spółka", "jednostka dominująca") jest spółką akcyjną z siedzibą w Raciborzu, ul. Łąkowa 33, której akcje znajdują się w publicznym obrocie. Spółka została utworzona aktem notarialnym dnia 12 stycznia 1993 roku. W dniu 24 sierpnia 2001 roku została wpisana do rejestru przedsiębiorców pod numerem KRS 34143 prowadzonego przez Sąd Rejonowy w Gliwicach, X Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego. Jednostce dominującej nadano numer statystyczny REGON 270217865. Akcje jednostki dominującej są notowane na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych.

Siedziba jednostki dominującej mieści się w Raciborzu przy ul. Łąkowej 33. Siedziba Spółki jest jednocześnie jej podstawowym miejscem prowadzenia działalności.

Czas trwania działalności spółek Grupy Kapitałowej jest nieoznaczony.

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy obejmuje rok zakończony dnia 31 grudnia 2019 roku oraz zawiera dane porównawcze na dzień i za rok zakończony dnia 31 grudnia 2018 roku.

Jednostka dominująca Grupy Kapitałowej RAFAKO świadczy usługi generalnego wykonawstwa inwestycji dla branży ropy i gazu oraz energetyki, dla której oferuje własne rozwiązania technologiczne. Projektuje i produkuje kotły, w tym na parametry nadkrytyczne oraz urządzenia ochrony środowiska, w tym instalacje odsiarczania i odazotowania spalin.

2. Informacje o Grupie Kapitałowej

Grupa Kapitałowa RAFAKO wchodzi w skład innej Grupy Kapitałowej, dla której podmiotem dominującym najwyższego szczebla jest PBG S.A. z siedzibą w Poznaniu.

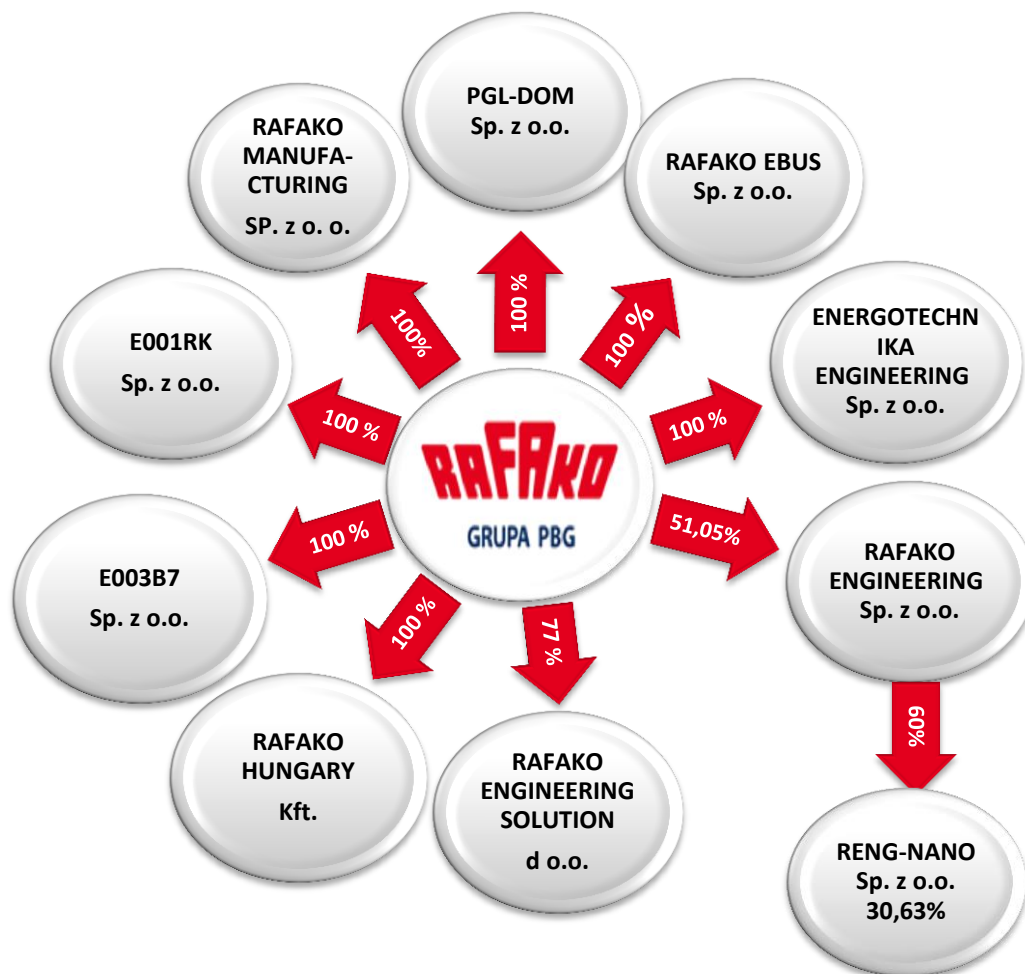
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe obejmuje sprawozdanie RAFAKO S.A. oraz sprawozdania finansowe jej jednostek zależnych.

Sprawozdania finansowe jednostek zależnych sporządzane są za ten sam okres sprawozdawczy co sprawozdanie jednostki dominującej, przy wykorzystaniu spójnych zasad rachunkowości.

W dniu 31 grudnia 2019 roku Grupa Kapitałowa RAFAKO składała się z jednostki dominującej i dziesięciu jednostek zależnych działających w branży energetycznej, usługowej i handlowej.

Na dzień 31 grudnia 2019 roku konsolidacją sprawozdań finansowych objęto następujące spółki:

Na dzień 31 grudnia 2019 roku konsolidacją sprawozdań finansowych objęto następujące spółki („Spółki”, „Spółki Grupy”, „Spółki Grupy Kapitałowej”):

Wykaz jednostek wchodzących w skład Grupy Kapitałowej RAFAKO objętych konsolidacją sprawozdań finansowych

Nazwa i siedziba jednostki	Podstawowy przedmiot działalności (według PKD)	Właściwy sąd prowadzący rejestr oraz nr KRS	Zastosowana metoda konsolidacji
RAFAKO S.A. Racibórz	Produkcja generatorów pary z wyjątkiem kotłów do centralnego ogrzewania gorącą wodą	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 34143	-
PGL – DOM Sp. z o.o. Racibórz	Obsługa nieruchomości na własny rachunek	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 58201	pełna
RAFAKO ENGINEERING Sp. z o.o. Racibórz	Działalność w zakresie inżynierii i związane z nią doradztwo techniczne	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 287033	pełna
ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o. Gliwice	Działalność w zakresie inżynierii i związane z nią doradztwo techniczne	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 417946	pełna
RAFAKO ENGINEERING SOLUTION d.o.o. Belgrad	Działalność w zakresie projektowania technologicznego łącznie z doradztwem i sprawowaniem nadzoru dla budownictwa, przemysłu i ochrony środowiska	Agencja ds. Rejestrów Gospodarczych Republiki Serbii 20320524	pełna
RAFAKO Hungary Kft. Budapeszt	Montaż urządzeń w przemyśle energetycznym i chemicznym	Stołeczny Sąd Rejestrowy w Budapeszcie	pełna

<i>Nazwa i siedziba jednostki</i>	<i>Podstawowy przedmiot działalności (według PKD)</i>	<i>Właściwy sąd prowadzący rejestr oraz nr KRS</i>	<i>Zastosowana metoda konsolidacji</i>
E001RK Sp. z o.o. Racibórz	Realizacja projektów budowlanych oraz związanych z budową dróg i autostrad, dróg szynowych i kolei podziemnej, mostów i tuneli, działalność w zakresie inżynierii i doradztwa technicznego i naukowego, produkcja, naprawa i konserwacja maszyn i urządzeń, wytwarzanie, przesyłanie i handel energią elektryczną.	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 479758	pełna
E003B7 Sp. z o.o. Racibórz	Realizacja projektów budowlanych, działalność w zakresie doradztwa i projektowania budowlanego, inżynieryjnego i technologicznego	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 486911	pełna
RENG – NANO Sp. z o.o.* Racibórz	Działalność w zakresie produkcji konstrukcji metalowych i ich części oraz naprawa i konserwacja metalowych wyrobów gotowych	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 663393	pełna
RAFAKO MANUFACTURING Sp. z o.o. Racibórz	Produkcja generatorów pary z wyjątkiem kotłów do centralnego ogrzewania gorącą wodą	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 739782	pełna
RAFAKO EBUS Sp. z o.o. Racibórz	Produkcja autobusów, wyposażenia elektrycznego i elektronicznego do pojazdów silnikowych oraz produkcja pozostałych części i akcesoriów do pojazdów silnikowych	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 798943	pełna

* jednostka zależna od RAFAKO ENGINEERING Sp. z o.o., zależna pośrednio od RAFAKO S.A.

Na dzień 31 grudnia 2019 roku oraz na dzień 31 grudnia 2018 roku udział w ogólnej liczbie głosów posiadany przez Grupę w podmiotach zależnych był równy udziałowi jednostki dominującej w kapitałach tych jednostek.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 2019 roku zaszły zmiany w strukturze Grupy Kapitałowej.

W dniu 4 kwietnia 2019 roku na mocy podpisanego aktu notarialnego została utworzona nowa spółka RAFAKO EBUS Sp. z o.o. Wartość kapitału podstawowego spółki wynosi 5 000 złotych i dzieli się na 10 udziałów o wartości nominalnej po 500 złotych każdy. Udziały w kapitale zakładowym objęte zostały za wkłady pieniężne przez RAFAKO S.A. W dniu 9 sierpnia 2019 roku spółka RAFAKO EBUS Sp. z o.o. została zarejestrowana w Sądzie Rejonowym w Gliwicach, X Wydział Gospodarczy KRS pod numerem 0000798943.

3. Skład Zarządu i Rady Nadzorczej jednostki dominującej

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku oraz do dnia sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego miały miejsce zmiany w składzie Zarządu jednostki dominującej.

W dniu 19 sierpnia 2019 roku w związku ze śmiercią Prezesa Jerzego Wiśniewskiego wygaśnięciu uległ jego mandat Prezesa Zarządu RAFAKO S.A.

W dniu 2 września 2019 roku Rada Nadzorcza RAFAKO S.A. dokonała następujących zmian w Zarządzie jednostki dominującej:

- odwołała Pana Jarosława Dusiło z funkcji Wiceprezesa Zarządu jednostki dominującej,
- powołała do Zarządu RAFAKO S.A. Pana Jerzego Ciechanowskiego i powierzyła mu stanowisko Wiceprezesa Zarządu,
- delegowała Przewodniczącą Rady Nadzorczej Panią Helenę Fic do czasowego pełnienia funkcji Prezesa Zarządu na okres trzech miesięcy.

Rada Nadzorcza podjęła również decyzję o rozpisaniu konkursu na stanowisko Prezesa Zarządu jednostki dominującej.

W dniu 25 listopada 2019 roku akcjonariusz PBG S.A., wykonując uprawnienia osobiste zgodne ze Statutem RAFAKO S.A., odwołał ze składu Rady Nadzorczej Panią Helenę Fic, w związku z czym przestała ona pełnić funkcję Prezesa Zarządu jednostki dominującej, do której tymczasowo została oddelegowana przez Radę Nadzorczą.

W dniu 27 listopada 2019 roku miały miejsce zmiany w składzie Zarządu RAFAKO S.A.:

- Rada Nadzorcza powołała do Zarządu RAFAKO S.A. Pana Pawła Jarczewskiego i powierzyła mu stanowisko Prezesa Zarządu,
- Rada Nadzorcza delegowała członka Rady Nadzorczej Pana Jerzego Karney do czasowego pełnienia funkcji Członka Zarządu na okres trzech miesięcy.

W dniu 20 grudnia 2019 roku Rada Nadzorcza jednostki dominującej skróciła delegację członka Rady Nadzorczej Pana Jerzego Karney do czasowego wykonywania czynności członka Zarządu RAFAKO S.A. oraz powołała w skład Zarządu RAFAKO S.A. Pana Jacka Drozda i powierzyła mu stanowisko Wiceprezesa Zarządu.

W dniu 7 stycznia 2020 roku Pan Jerzy Ciechanowski- Wiceprezes Zarządu złożył rezygnację z pełnienia funkcji w Zarządzie jednostki dominującej z dniem 7 stycznia 2020 roku. Powodem złożenia rezygnacji były względy osobiste.

W dniu 20 maja 2020 roku miały miejsce następujące zmiany w Zarządzie RAFAKO S.A.:

- Rada Nadzorcza odwołała ze składu Zarządu jednostki dominującej Prezesa Pana Pawła Jarczewskiego,
- Rada Nadzorcza powierzyła pełnienie obowiązków Prezesa Zarządu Pani Agnieszce Wasilewskiej – Semail,
- Rada Nadzorcza delegowała członka Rady Nadzorczej Pana Michała Sikorskiego do czasowego pełnienia funkcji Członka Zarządu na okres trzech miesięcy,
- Rada Nadzorcza powołała do Zarządu jednostki dominującej Pana Radosława Domagalskiego-Łabędzkiego i powierzyła mu stanowisko Wiceprezesa Zarządu RAFAKO S.A.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego skład Zarządu jednostki dominującej przedstawia się następująco:

Agnieszka Wasilewska-Semail	- p.o. Prezesa Zarządu
Jacek Drozd	- Wiceprezes Zarządu
Radosław Domagalski-Łabędzki	- Wiceprezes Zarządu
Michał Sikorski	- delegowany z Rady Nadzorczej do czasowego pełnienia funkcji Członka Zarządu.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku oraz do dnia sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego miały miejsca zmiany w składzie Rady Nadzorczej jednostki dominującej.

W dniu 25 listopada 2019 roku akcjonariusz PBG S.A., wykonując uprawnienia osobiste zgodne ze Statutem RAFAKO S.A., dokonał zmian w składzie Rady Nadzorczej jednostki dominującej:

- odwołał Panią Helenę Fic oraz Pana Dariusza Szymańskiego z funkcji członka Rady Nadzorczej,
- powołał w skład Rady Nadzorczej Spółki Pana Jerzego Karney oraz Pana Michała Maćkowiaka.

W dniu 4 lutego 2020 roku akcjonariusz PBG S.A. w restrukturyzacji, wykonując uprawnienie osobiste, odwołał z Rady Nadzorczej Pana Jerzego Karneya oraz powołał do Rady Nadzorczej Pana Macieja Stańczuka.

W dniu 18 kwietnia 2020 roku akcjonariusz PBG S.A. w restrukturyzacji, wykonując uprawnienie osobiste, odwołał z Rady Nadzorczej Pana Michała Maćkowiaka oraz powołał do Rady Nadzorczej Pana Konrada Milczarskiego.

W dniu 11 maja 2020 roku akcjonariusz PBG S.A. w restrukturyzacji, wykonując uprawnienie osobiste, odwołał z Rady Nadzorczej Panią Małgorzatę Wiśniewską oraz powołał do Rady Nadzorczej Pana Piotra Zimmermana.

W dniu 28 maja 2020 roku akcjonariusz PBG S.A. w restrukturyzacji, wykonując uprawnienie osobiste, dokonał następujących zmian w Radzie Nadzorczej RAFAKO S.A.:

- odwołał dotychczasowego członka Rady Nadzorczej Pana Konrada Milczarskiego,
- powołał nowego członka Rady Nadzorczej Pana Bartosza Sierakowskiego

Ponadto w dniu 28 maja 2020 roku Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie RAFAKO S.A. podjęło następujące uchwały dotyczące zmian w składzie Rady Nadzorczej RAFAKO S.A.:

- odwołany został dotychczasowy członek Rady Nadzorczej Pan Adam Szyszka,
- powołany został nowy członek Rady Nadzorczej Pan Konrad Milczarski.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego skład Rady Nadzorczej jednostki dominującej przedstawia się następująco:

Piotr Zimmerman	- Przewodniczący Rady Nadzorczej
Michał Sikorski	- Zastępca Przewodniczącego Rady Nadzorczej – delegowany do wykonywania czynności członka Zarządu
Przemysław Schmidt	- Sekretarz Rady Nadzorczej (niezależny)
Krzysztof Gerula	- Członek Rady Nadzorczej (niezależny)
Konrad Milczarski	- Członek Rady Nadzorczej
Bartosz Sierakowski	- Członek Rady Nadzorczej
Maciej Stańczuk	- Członek Rady Nadzorczej

4. Zatwierdzenie sprawozdania finansowego

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok zakończony 31 grudnia 2019 roku zostało zatwierdzone przez Zarząd jednostki dominującej w dniu 30 czerwca 2020 roku.

5. Istotne wartości oparte na profesjonalnym osądzie i szacunkach

5.1. Profesjonalny osąd

Sporządzenie skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy Kapitałowej wymaga od Zarządu osądów, szacunków oraz założeń, które mają wpływ na stosowane zasady rachunkowości oraz prezentowane wartości aktywów, zobowiązań, przychodów oraz kosztów. Niepewność co do tych założeń i szacunków może spowodować istotne korekty wartości bilansowych aktywów i zobowiązań w przyszłości, ponieważ faktycznie zrealizowane wartości mogą różnić się od szacowanych przez Zarząd.

W procesie stosowania zasad (polityki) rachunkowości Zarząd jednostki dominującej dokonał następujących osądów, które mają największy wpływ na przedstawiane wartości bilansowe aktywów i zobowiązań.

Klasyfikacja umów leasingu, w których Grupa występuje jako leasingobiorca

Spółki Grupy Kapitałowej występują jako strony umów leasingu. Spółki dokonują klasyfikacji leasingu jako operacyjnego lub finansowego w oparciu o ocenę, w jakim zakresie ryzyko i pożytki z tytułu posiadania przedmiotu leasingu przypadają w udziale leasingodawcy, a w jakim leasingobiorcy. Ocena ta opiera się na treści ekonomicznej każdej transakcji.

Identyfikacja wbudowanych instrumentów pochodnych

Na koniec każdego okresu sprawozdawczego kierownictwo Spółek dokonuje oceny, czy w ramach podpisanych umów występują cechy ekonomiczne i ryzyko właściwe dla wbudowanego instrumentu pochodnego w walucie obcej, które byłyby ściśle powiązane z cechami ekonomicznymi i ryzykiem właściwym dla umowy zasadniczej (głównego kontraktu).

Umowy konsorcjalne

Każdorazowo, po podpisaniu umowy o usługę realizowanej w ramach konsorcjum, Spółki dokonują oceny charakteru umowy w celu określenia sposobu ujmowania przychodów i kosztów kontraktowych.

5.2. Niepewność szacunków

Poniżej omówiono podstawowe założenia dotyczące przyszłości i inne kluczowe źródła niepewności występujące na dzień bilansowy, z którymi związane jest istotne ryzyko znaczącej korekty wartości bilansowych aktywów i zobowiązań w następnym okresie sprawozdawczym. Grupa przyjęła założenia i szacunki na temat przyszłości na podstawie wiedzy posiadanej podczas sporządzania sprawozdania finansowego. Występujące założenia i szacunki mogą ulec zmianie na skutek wydarzeń w przyszłości wynikających ze zmian rynkowych lub zmian nie będących pod kontrolą Grupy. Takie zmiany są odzwierciedlane w szacunkach lub założeniach w chwili wystąpienia.

Utrata wartości aktywów

Na koniec okresu sprawozdawczego Grupa przeprowadza test na utratę wartości firmy oraz analizę utraty wartości rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania, w przypadku których zidentyfikowano przesłanki utraty wartości. Wymaga to oszacowania wartości odzyskiwalnej ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego należą te aktywa. Wartość odzyskiwalna odpowiada wartości wyższej z dwóch – użytkowej lub godziwej pomniejszonej o koszty zbycia. Oszacowanie wartości użytkowej polega na ustaleniu przyszłych przepływów pieniężnych generowanych przez ośrodek wypracowujący środki pieniężne i ustalenia stopy dyskontowej do zastosowania w celu obliczenia bieżącej wartości tych przepływów.

Test na utratę wartości aktywów przeprowadzony na dzień 31 grudnia 2019 roku nie wykazał konieczności utworzenia odpisu aktualizującego wartość aktywów Grupy. Założenia testu na utratę wartości aktywów zostały przedstawione w nocie 23.

Wartości odpisów aktualizujących wartość aktywów na koniec roku obrotowego zostały przedstawione w nocie 19, 24, 25, 26, 27.1, 28.1 oraz 30.1 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Wycena rezerw z tytułu świadczeń pracowniczych

Rezerwy z tytułu świadczeń pracowniczych (odprawy emerytalne oraz nagrody jubileuszowe) zostały oszacowane za pomocą metod aktuarialnych. Przyjęte w tym celu założenia zostały przedstawione w nocie 34.1. Zmiana rezerw z tytułu świadczeń pracowniczych w okresie związana jest z ujęciem kosztów bieżącego zatrudnienia, kosztów odsetek oraz wypłaconych świadczeń.

Składnik aktywów z tytułu podatku dochodowego

Grupa rozpoznaje składnik aktywów z tytułu odroczonego podatku odroczonego, w tym aktywa z tytułu straty podatkowej, bazując na założeniu, że w przyszłości zostanie osiągnięty zysk podatkowy pozwalający na jego wykorzystanie w oparciu o przygotowane projekcje wyniku podatkowego. Pogorszenie uzyskiwanych wyników podatkowych w przyszłości mogłoby spowodować, że założenie stałoby się nieuzasadnione.

Aktywa z tytułu podatku odroczonego są wyceniane przy zastosowaniu stawek podatkowych, które będą stosowane na moment przewidywanego zrealizowania składnika aktywów, przyjmując za podstawę przepisy podatkowe, które obowiązywały na dzień sporządzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Grupa sporządziła prognozy finansowe, na podstawie których dokonała oceny odzyskiwalności aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Analiza wykazała konieczność dokonania odpisu aktualizującego wartość aktywa w wysokości 13 milionów złotych, co zostało zaprezentowane w nocie 14.

Wartość godziwa instrumentów finansowych

Wartość godziwą instrumentów finansowych, dla których nie istnieje aktywny rynek ustala się wykorzystując odpowiednie techniki wyceny. Przy wyborze odpowiednich metod i założeń Grupa kieruje się profesjonalnym osądem. Sposób ustalenia wartości godziwej poszczególnych instrumentów finansowych został przedstawiony w nocie 48.

Okresy ekonomicznej użyteczności aktywów trwałych

Wysokość stawek oraz odpisów amortyzacyjnych jest ustalana na podstawie przewidywanego okresu ekonomicznego użytkowania danego składnika rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych, a także szacunków dotyczących wartości rezydualnej środków trwałych. Spółki Grupy corocznie dokonują weryfikacji przyjętych okresów ekonomicznej użyteczności na podstawie bieżących szacunków. Na dzień 31 grudnia 2019 roku Zarząd ocenia, że okresy użyteczności aktywów przyjęte przez spółkę dla celów amortyzacji odzwierciedlają oczekiwany okres przynoszenia korzyści ekonomicznych przez te aktywa w przyszłości. Jednakże faktyczne okresy przynoszenia korzyści przez te aktywa w przyszłości mogą różnić się od zakładanych, w tym również ze względu na techniczne starzenie się majątku. Wartość bilansowa aktywów trwałych i wartości niematerialnych podlegających amortyzacji prezentowana jest w notach 19, 20 i 22.

Ujmowanie przychodu, kosztu, wyniku

Grupa ujmuje przychody w cenie transakcyjnej, czyli kwocie wynagrodzenia, które – zgodnie z oczekiwaniem jednostki – przysługuje jej w zamian za przekazanie przyrzeczonych dóbr lub usług klientowi.

Grupa przypisuje cenę transakcyjną do każdego zobowiązania do wykonania świadczenia na podstawie proporcjonalnej indywidualnej ceny sprzedaży.

Grupa oszacowuje zmienną kwotę wynagrodzenia, do którego będzie uprawniona w zamian za przekazanie przyrzeczonych dóbr lub usług na rzecz klienta wg wartości najbardziej prawdopodobnej i zalicza do ceny transakcyjnej część lub całość kwoty wynagrodzenia zmiennego wyłącznie w takim zakresie, w jakim istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że nie nastąpi odwrócenie znaczącej części kwoty wcześniej ujętych skumulowanych przychodów w momencie, kiedy ustanie niepewność co do wysokości wynagrodzenia zmiennego.

Grupa dokonuje tych szacunków na podstawie danych historycznych dotyczących rozliczeń z klientem oraz na podstawie zapisów kontraktowych w przypadku indeksowania ceny umowy.

Grupa ujmuje przychody w następujący sposób:

- a) przychody z tytułu sprzedaży produktów i świadczenia usług są ujmowane na podstawie stopnia zaawansowania ich realizacji wg metody opartej na nakładach poniesionych na realizację umowy.
- b) przychody ze sprzedaży towarów rozpoznawane są w określonym momencie, tj. gdy klient uzyska kontrolę nad towarem. Klient uzyskuje kontrolę nad towarem w chwili odbioru towaru lub dostarczenia towaru do miejsca przeznaczenia, zależnie od zapisów kontraktowych dotyczących warunków dostawy.

Grupa ujmuje przychody w miarę upływu czasu, ponieważ:

- a) w wyniku wykonania świadczenia przez Grupę powstaje lub zostaje ulepszony składnik aktywów, a kontrolę nad tym składnikiem aktywów – w miarę jego powstawania lub ulepszania – sprawuje klient oraz
- b) w wyniku wykonania świadczenia przez jednostkę nie powstaje składnik aktywów o alternatywnym zastosowaniu dla spółki, której przysługuje egzekwowalne prawo do zapłaty za dotychczas wykonane świadczenie.

Grupa ocenia, czy umowa zawiera istotny element finansowania. Grupa nie koryguje przyrzeczonej kwoty wynagrodzenia o wpływ istotnego elementu finansowania, jeśli w momencie zawarcia umowy oczekuje, że okres od momentu przekazania przyrzeczonego dobra lub usługi klientowi do momentu zapłaty za dobro lub usługę przez klienta wyniesie nie więcej niż jeden rok.

Grupa szacuje całkowite koszty umowy zawierające koszty odnoszące się bezpośrednio do konkretnej umowy zarówno na podstawie rynkowych cen materiałów, towarów i usług, jak również na podstawie wstępnych ofert podwykonawców pozyskanych w procesie tworzenia oferty na realizację konkretnej umowy.

Wynik danej umowy z klientem szacowany jest na podstawie rozpoznanych przychodów i poniesionych kosztów związanych z tą umową ujętych jako przychody i koszty odpowiednio do stanu zaawansowania realizacji umowy na dzień bilansowy. W kosztach poniesionych uwzględnia się tylko te koszty umowy, które odzwierciedlają stan wykonania prac. Grupa nie ujmuje przychodów w oparciu o poniesione koszty wynikające z ewentualnych istotnych niedociągnięć przy spełnianiu zobowiązania, które nie zostały uwzględnione w cenie określonej w umowie. Przychody, koszty oraz wynik z tytułu realizacji umów o usługę rozpoznaje się i ujmuje zgodnie z zasadami omówionymi w nocie 7.28.

Rezerwa na przewidywane straty z tytułu realizowanych umów

Na koniec każdego okresu sprawozdawczego Grupa dokonuje aktualizacji szacunków całkowitych przychodów oraz kosztów z tytułu umów o usługę rozliczanych metodą stopnia zaawansowania kontraktu. Grupa tworzy rezerwy w przypadku, kiedy istnieje prawdopodobieństwo, iż łączne koszty umowy przewyższają łączne przychody z tytułu umowy (tzn. że umowa rodzi obciążenia). Przewidywaną stratę na kontrakcie Grupa ujmuje bezzwłocznie jako koszt zgodnie z MSR 37. Wysokość straty ustalana jest niezależnie od faktu rozpoczęcia prac wynikających z umowy, stanu zaawansowania prac wynikających z umowy, wysokości przewidywanych zysków z tytułu innych umów, które nie są pojedynczymi umowami o usługę. Wartość zmiany rezerw na planowane straty zwiększa lub zmniejsza koszty własny umowy, której rezerwa dotyczy. Szczegóły dotyczące rozliczenia przychodów i kosztów z umów o usługę za okres sprawozdawczy zostały przedstawione w nocie 10 skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Rezerwa na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów

Grupa tworzy rezerwę na karę umowną z tytułu nieterminowej realizacji umowy, jeżeli występuje istotne prawdopodobieństwo naliczenia kary za opóźnienie w realizacji przedmiotu umowy i opóźnienie to powstało z winy Spółek Grupy, jako wykonawcy umowy. Wysokość rezerwy wynika z zapisanej w danej umowie wartości kary za dany okres opóźnienia. Szczegóły dotyczące wartości oszacowanych w ten sposób rezerw zostały zaprezentowane w nocie 10.3 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Rezerwa na naprawy gwarancyjne

Udzielane przez Grupę gwarancje odzwierciedlają wyłącznie zapewnienie, że dostarczone produkty lub usługi będą działać zgodnie z ustaloną specyfikacją i zamierzeniem stron. W związku z powyższym Grupa nie wyodrębnia odrębnego zobowiązania do wykonania świadczenia.

Rezerwy szacuje się na podstawie określonego przez Zarząd stopnia prawdopodobieństwa wystąpienia zobowiązania w przyszłości na podstawie realizowanych umów o usługę. Utrzymywane są w danym stopniu istnienia prawdopodobieństwa wystąpienia do dnia wygaśnięcia prawa do realizacji gwarancji lub roszczeń naprawczych.

Rezerwy na naprawy gwarancyjne są tworzone w ciężar kosztu własnego kontraktu na podstawie stopnia zaawansowania kosztów bezpośrednich. Koszty związane z naliczaniem rezerw na naprawy gwarancyjne są uwzględniane w stopniu zaawansowania realizacji umowy.

Odpisy aktualizujące wartość aktywów finansowych

Na dzień zakończenia okresu sprawozdawczego Grupa wycenia odpis z tytułu oczekiwanych strat kredytowych w kwocie równej 12-miesięcznym oczekiwany stratom kredytowym bądź oczekiwany stratom kredytowym w okresie życia instrumentu finansowego. Do oceny ryzyka kredytowego użyto zewnętrznych ratingów banków oraz publicznie dostępne informacje ze stron agencji ratingowych. W przypadku należności z tytułu dostaw i usług, Grupa stosuje uproszczone podejście i wycenia odpis na oczekiwane straty kredytowe w kwocie równej oczekiwany stratom kredytowym w całym okresie życia instrumentu. Szczegółowy opis stosowanych metod ustalania wartości odpisów zaprezentowano w nocie 7.16.

Podatek dochodowy bieżący, aktywa i rezerwa na odroczony podatek dochodowy, inne podatki

Obowiązujące w Polsce przepisy podatkowe podlegają częstym zmianom, powodując istotne różnice w ich interpretacji i istotne wątpliwości w ich stosowaniu. Organy podatkowe posiadają instrumenty kontroli umożliwiające im weryfikację podstaw opodatkowania (w większości przypadków w okresie poprzednich 5 lat obrotowych), oraz nakładanie kar i grzywien. Od 15 lipca 2016 roku Ordynacja Podatkowa uwzględnia także postanowienia Ogólnej Klauzuli Zapobiegającej Nadużyciom (GAAR), która ma zapobiegać powstawaniu i wykorzystywaniu sztucznych struktur prawnych tworzonych w celu uniknięcia opodatkowania. Klauzulę GAAR należy stosować tak w odniesieniu do transakcji dokonanych po jej wejściu w życie, jak i do transakcji, które zostały przeprowadzone przed wejściem w życie klauzuli GAAR, ale dla których po dacie wejścia klauzuli w życie korzyści były lub są nadal osiągane. W konsekwencji ustalenie zobowiązań podatkowych, aktywów oraz rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego może wymagać istotnego osądu, w tym dotyczącego transakcji już zaistniałych, a kwoty prezentowane i ujawniane w sprawozdaniach finansowych mogą się zmienić w przyszłości w wyniku kontroli organów podatkowych.

Prawdopodobieństwo rozliczenia składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego z przyszłymi zyskami podatkowymi opiera się na budżetach spółek Grupy zatwierdzonych przez Zarząd jednostki dominującej. Jeżeli prognozowane wyniki finansowe wskazują, że spółki Grupy osiągną wystarczający dochód do opodatkowania, aktywa na podatek odroczony ujmowane są w pełnej wysokości. Grupa dokonała analizy odzyskiwalności składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego na dzień 31 grudnia 2019 roku w oparciu o prognozy i budżety sporządzone na kolejne lata.

Utrata wartości aktywów niefinansowych

W celu określenia wartości użytkowej Zarząd szacuje prognozowane przepływy pieniężne oraz stopę, którą przepływy dyskontowane są do wartości bieżącej. W procesie wyceny wartości bieżącej przyszłych przepływów dokonywane są założenia dotyczące prognozowanych wyników finansowych. Założenia te odnoszą się do przyszłych zdarzeń i okoliczności. Faktycznie zrealizowane wartości mogą różnić się od szacowanych, co w kolejnych okresach sprawozdawczych może przyczynić się do znaczących korekt wartości aktywów Grupy.

Okres leasingu

Ustalając zobowiązanie z tytułu leasingu Grupa szacuje okres leasingu, który obejmuje:

- nieodwołalny okres leasingu,
- okresy, w których istnieje opcja przedłużenia leasingu, jeżeli można z wystarczającą pewnością założyć, że leasingobiorca skorzysta z tej opcji,
- okresy, w których istnieje opcja wypowiedzenia leasingu, jeżeli można z wystarczającą pewnością założyć, że leasingobiorca nie skorzysta z tej opcji.

Oceniając, czy Grupa skorzysta z opcji przedłużenia lub nie skorzysta z opcji wypowiedzenia, Grupa uwzględnia wszystkie istotne fakty i okoliczności, które stanowią dla niej zachętę ekonomiczną do skorzystania lub nieskorzystania z opcji. Rozważa się między innymi:

- warunki umowne dotyczące opłat leasingowych w okresach opcyjnych,
- istotne inwestycje w przedmiocie leasingu,
- koszty związane z wypowiedzeniem umowy,
- znaczenie bazowego składnika aktywów dla działalności Grupy,
- warunki wykonania opcji.

Zobowiązanie z tytułu leasingu prezentowane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej odzwierciedla najlepsze szacunki co do okresu leasingu, jednak zmiana okoliczności w przyszłości może skutkować zwiększeniem lub zmniejszeniem zobowiązania z tytułu leasingu oraz ujęciem korespondującej korekty w aktywach z tytułu prawa do użytkowania. Zmiany szacunków dokonane w 2019 roku zostały ujawnione w nocy 20.1.

6. Podstawa sporządzenia sprawozdania finansowego

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z zasadą kosztu historycznego, zmodyfikowaną dla instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej.

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy zostało sporządzone przy założeniu kontynuacji działalności gospodarczej przez spółki Grupy w okresie co najmniej 12 miesięcy po dniu bilansowym, czyli po 31 grudnia 2019 roku.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego Zarząd jednostki dominującej, biorąc pod uwagę osiągnięte wyniki finansowe oraz prognozowane wyniki 2020 roku, identyfikuje istotne ryzyko braku kontynuacji działania wynikające z niepewności związanej z:

1. dokończeniem realizacji Kontraktu na budowę bloku energetycznego o mocy 910 MW na parametry nadkrytyczne w Elektrowni Jaworzno III – Elektrownia II oraz utrzymaniem płynności i dodatniej rentowności tego projektu,
2. zapewnieniem finansowania do końca 2020 roku zewnętrznymi źródłami w postaci kredytów i gwarancji bankowych,
3. pozyskania finansowania z projektu eBus lub alternatywnego w przypadku niepowodzenia tego projektu,
4. wyniku negocjacji z pozostałymi kluczowymi klientami dotyczącymi zwiększenia wartości realizowanych kontraktów.

Kluczową kwestią z perspektywy możliwości kontynuowania działalności Grupy jest dokończenie realizacji umowy na budowę bloku energetycznego o mocy 910 MW na parametry nadkrytyczne w Elektrowni Jaworzno III – Elektrownia II, utrzymanie płynności finansowej poprzez zapewnienie źródeł finansowania oraz kontynuacja prowadzonych projektów zgodnie z planami finansowymi i zapewnienie odpowiedniego portfela zamówień.

Realizowana na rzecz Tauron Wytwarzanie S.A. umowa na budowę bloku energetycznego o mocy 910 MW na parametry nadkrytyczne w Elektrowni Jaworzno III – Elektrownia II – w zakresie kocioł parowy, turbozespół, budynek główny, część elektryczna i AKPiA bloku przewidywała zakończenie prac związanych z realizacją Kontraktu w zakresie przekazania Bloku do Eksploatacji do dnia 31 stycznia 2020 roku.

Termin ten nie został dotrzymany. Z powodu nadmiaru mocy w krajowej sieci energetycznej doszło do znaczącego zaburzenia harmonogramu związanego z dochodzeniem do parametrów umożliwiających przejęcie Bloku do eksploatacji. Następnie, w dniu 9 lutego 2020 roku, podczas ostatniej fazy testów przeprowadzanych przed planowanym terminem przekazania Bloku do Eksploatacji, doszło do zdarzenia, którego skutkiem okazało się uszkodzenie elementów kotła.

Powołano komisję awaryjną składającą się z przedstawicieli Zamawiającego i Wykonawcy, której zadaniem było zbadanie przyczyn wystąpienia awarii i opracowania rekomendacji i środków zaradczych w celu uniknięcia kolejnych awarii w przyszłości. W wyniku przeprowadzonej przez komisję analizy, przyczyną awarii był splot przypadkowych niekorzystnych zdarzeń, które pojedynczo nie mogły doprowadzić do jej wystąpienia.

W dniu 4 maja 2020 roku Strony zawarły Porozumienie o współpracy w zakresie diagnozowania przyczyn i usuwania skutków zdarzenia z dnia 9 lutego 2020 roku, którego podstawowym celem było określenie kluczowych kwestii niezbędnych do uregulowania w aneksie nr 8 do Kontraktu Głównego w szczególności takich jak: zmiana terminów realizacji poszczególnych zadań oraz zmiana harmonogramu rzeczowo finansowego.

W dniu 10 czerwca 2020 roku podpisano Aneks nr 8 do Kontraktu Głównego, w którym określono zasady wykonywania przez Wykonawcę prac dodatkowych oraz uregulowano w nim podstawowe kwestie min. :

- zwiększenie wartości kontraktu o 9,9 miliona złotych netto uwzględniające prace dodatkowe,
- zmiana terminu oddania Bloku do Eksploatacji na 15 listopada 2020 roku,
- aktualizacja Harmonogramu Rzeczowo-Finansowego uwzględniająca zmianę terminów realizacji poszczególnych kamieni milowych,
- przeniesienie prawa własności wyspy turbinowej.

Nowy harmonogram płatności poprawił płynność finansową Grupy, w tym możliwość regulacji zobowiązań wobec podwykonawców w związku z koniecznością przedłużenia prac na kontrakcie.

Strony, tj. Inwestor i Wykonawca zobowiązały się zgodnie i w dobrej wierze współdziałać w celu likwidacji szkody wynikłej ze Zdarzenia z Ubezpieczenia Wszelkich Ryzyk Budowy i Montażu (CAR/EAR), w tym przedkładać ubezpieczycielowi konieczne dokumenty, wyjaśnienia czy informacje. W przypadku częściowego pokrycia szkody przez Ubezpieczyciela, Strony zobowiązały się, że kwota niepokryta przez wypłatę odszkodowania z tytułu awarii zostanie poniesiona przez Strony, na zasadach ustalonych pomiędzy Stronami. Strony zobowiązały się także do prowadzenia dalszych uzgodnień w celu uregulowania w kolejnym aneksie zagadnień związanych z pozostałymi do rozliczenia roszczeniami.

Z uwagi na fakt zaistnienia zdarzenia w dniu 9 lutego 2020 roku, skonsolidowany wynik 2019 roku nie uwzględnia zarówno wpływu kosztów awarii oraz kosztów wydłużenia realizacji kontraktu z tym związanych, jak i dodatkowych przychodów wynikających z podpisanego Aneksu nr 8 do Kontraktu stanowiących zapłatę za dodatkowy zakres prac na Kontrakcie. Grupa ujęła koszty awarii oraz kosztów wydłużenia kontraktu w wyniku roku 2020. W dalszym ciągu trwają negocjacje z Inwestorem dotyczące roszczeń związanych z awarią, które powinny się zakończyć do dnia 10 lipca b.r. (co wynika z zapisów Aneksu nr 8). Dodatkowo, Wykonawca z Zamawiającym zwrócili się do Ubezpieczyciela (z polisy CAR/EAR) z roszczeniem o zwrot kosztów związanych z awarią.

Zarząd jednostki dominującej, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności mające wpływ na zaistnienie zdarzenia, stoi na stanowisku, że zarówno oszacowane koszty usunięcia awarii, jak i koszty przedłużenia realizacji kontraktu niezbędne do poniesienia w celu zakończenia realizacji umowy, pokryte zostaną z wypłaty odszkodowania oraz uwzględnienia uzasadnionych roszczeń wobec Zamawiającego. Z uwagi na powyższe istotne niepewności, Zarząd jednostki dominującej na dzień podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego nie jest w stanie określić ostatecznego wyniku na kontrakcie, w tym poniesienia ewentualnej straty.

Kluczowym czynnikiem, który może wpłynąć na możliwość kontynuowania działalności oraz pozyskania nowych kontraktów jest utrzymanie przez Grupę płynności finansowej poprzez zapewnienie dostępu do finansowania zewnętrznego. W ramach tych działań, w czerwcu 2019 roku, jednostka dominująca podpisała z PKO BP S.A. aneks do umowy limitu kredytowego wielocelowego (obejmującego kredyty i limit gwarancyjny) z terminem wykorzystania do końca czerwca 2020 o łącznej wartości do 200 milionów złotych. Ponadto, jednostka dominująca pozyskała nowe bankowe i ubezpieczeniowe limity gwarancyjne, które umożliwiły ustanowienie zabezpieczeń kontraktów. Obecny poziom udostępnionych RAFAKO S.A. limitów kredytowych i gwarancyjnych jest jednak niewystarczający do realizacji planów rozbudowy portfela zamówień, dlatego RAFAKO S.A. podejmuje wszelkie możliwe działania, by odbudować potencjał gwarancyjny na poziomie pozwalającym na zrealizowanie przyjętej przez Zarząd strategii rozwoju oraz ustrukturyzować limity kredytowe w sposób, który będzie lepiej zaspokajał potrzeby Grupy. Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania jednostka dominująca otrzymała decyzję komitetu kredytowego i jest na końcowym etapie uzgodnień ostatecznych warunków dotyczących przedłużenia finansowania przez bank finansujący RAFAKO S.A. - PKO BP Bank Polski S.A. Dotychczasowe ustalenia dotyczące odnowienia umowy limitu kredytowego wielocelowego z dnia 7 lutego 2012 roku wraz z późniejszymi zmianami zawartego z PKO BP S.A. (LKW) obejmują przedłużenie do dnia 10 listopada 2020 roku możliwości wykorzystania limitu oraz obniżenie limitu do poziomu 142 milionów złotych. Aneks zostanie zawarty do końca dnia 30 czerwca 2020 roku, po uzyskaniu zgód korporacyjnych. Warunki te w ocenie Zarządu jednostki dominującej nie będą miały negatywnego wpływu na płynność finansową Grupy.

Zarząd jednostki dominującej oczekuje podpisania kolejnego przedłużenia umowy kredytowej do 10 listopada 2020 roku, co będzie miało kluczowe znaczenie dla płynności finansowej Grupy.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego za 2019 rok jednostka dominująca finalizuje proces negocjacji dotyczący warunków sprzedaży projektu eBus na rzecz Agencji Rozwoju Przemysłu, która ma wyłączność na negocjacje do dnia 30 czerwca 2020 roku określoną w podpisanym przez Strony w dniu 20 stycznia 2020 roku liście intencyjnym. Zostały zakończone prace związane z przygotowaniem biznesplanu przedsięwzięcia i jego wyceną. Na podstawie tego dokumentu, Strony przystąpiły do finalnych negocjacji warunków sprzedaży projektu. Dnia 29 czerwca 2020 roku jednostka dominująca otrzymała wstępną ofertę określającą zakres i warunki transakcji oraz oczekiwanie Strony przedłużenia wyłączności na negocjacje do dnia 31 lipca 2020 roku. Transakcja będzie miała pozytywny wpływ na sytuację płynnościową Grupy.

Na koniec grudnia 2019 roku wartość portfela zamówień Grupy wyniosła 2 559 mln złotych (w porównaniu do 2 817 mln złotych na koniec grudnia 2018 roku). W ramach realizacji zakładanej strategii od początku 2019 roku do dnia publikacji niniejszego sprawozdania finansowego Grupa pozyskała nowe kontrakty o wartości 1.245 mln złotych, z czego 931 mln złotych w obszarze energetyki, 192 mln złotych w obszarze ropy naftowej i gazu ziemnego (to jest w nowym strategicznym obszarze działalności) oraz 122 mln złotych w obszarze budownictwa. Do najważniejszych kontraktów pozyskanych w 2019 roku zaliczyć można m.in. kontrakt na budowę bloku energetycznego opalanego gazem koksowniczym w JSW KOKS S.A. Oddział KKZ – Koksownia Radlin o wartości 289 mln złotych netto (tj. 355,5 mln złotych brutto), kontrakt na wykonanie kompleksowej modernizacji Instalacji Odsiarczania Spalin na blokach nr 8-12 w PGE GIEK S.A. Oddział Elektrownia Bełchatów o wartości 244,9 mln złotych netto (tj. 301.3 mln złotych brutto), kontrakt na budowę Tłoczni Gazu Kędzierzyn podpisany w konsorcjum z PBG S.A. o wartości 168,7 mln złotych netto (tj. 207,5 mln złotych brutto), z czego udział Grupy wynosi 95% oraz kontrakt na budowę siedziby Muzeum „Pamięć i Tożsamość” im. św. Jana Pawła II w Toruniu o wartości 117,7 mln złotych netto (tj. 144,7 mln złotych brutto). Grupa dokłada wszelkich starań, aby wartość kontraktów znajdujących się w portfelu zamówień, pozwalała na zabezpieczenie przychodów niezbędnych do pokrycia kosztów działalności operacyjnej oraz wygenerowania dodatniego wyniku finansowego w perspektywie długoterminowej, w tym również po zakończeniu realizacji kontraktu na budowę bloku energetycznego 910 MW w Jaworznie. Zgodnie z przyjętymi kierunkami rozwoju Grupa aktywnie uczestniczy w postępowaniach przetargowych i spodziewa się pozyskania kolejnych istotnych kontraktów.

Jednostka dominująca przygotowała długofalową strategię rozwoju, której główne założenia to aktywne poszukiwanie nowych źródeł przychodu opartych o technologie inne niż spalanie węgla oraz pozyskiwanie kontraktów w krajach z mniejszą presją ekologiczną. Strategia produktowa Grupy obejmuje sześć głównych rynków docelowych: energetykę konwencjonalną, ochronę środowiska, instalacje termicznego przetwarzania odpadów (ITPO) i biomasy, energetykę przemysłową, rynek ropy naftowej i gazu, które będą uzupełniane ofertą w zakresie OZE oraz innowacji w energetyce, w szczególności w zakresie magazynowania energii. Zarząd jednostki dominującej ocenia, że dla realizacji tej strategii konieczne jest pozyskanie dodatkowego finansowania w postaci dokapitalizowania lub finansowania dłużnego oraz przeprowadzenie restrukturyzacji kosztowej.

Grupa dokłada wszelkich starań, aby wartość kontraktów znajdujących się w portfelu zamówień, pozwalała na zabezpieczenie przychodów niezbędnych do pokrycia kosztów działalności operacyjnej oraz wygenerowania dodatniego wyniku finansowego w perspektywie długoterminowej, w tym również po zakończeniu realizacji kontraktu na budowę bloku energetycznego 910MW w Jaworznie. Zgodnie z przyjętymi kierunkami rozwoju Grupa aktywnie uczestniczy w postępowaniach przetargowych i spodziewa się pozyskania kolejnych istotnych kontraktów.

Oszacowany przez Grupę istotny wzrost kosztów realizacji kluczowych kontraktów stanowi istotne ryzyko dla możliwości kontynuowania działalności przez Grupę. Podjęte negocjacje z kluczowymi klientami Grupy dotyczące zwiększenia wartości przedmiotowych kontraktów w ocenie Zarządu jednostki dominującej pozwolą ograniczyć to ryzyko. Do dnia publikacji niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupa nie zakończyła procesu uzgodnień z kluczowymi Klientami kwestii uwzględnienia roszczeń w zakresie dodatkowych przychodów, w związku z czym Zarząd jednostki dominującej, będąc przekonany co do korzystnego dla Grupy finału tych uzgodnień, identyfikuje istotną niepewność dotyczącą wpływu potencjalnych, niekorzystnych rozstrzygnięć na płynność finansową Grupy.

Biorąc pod uwagę wszystkie opisane powyżej okoliczności, które Zarząd jednostki dominującej identyfikuje jako istotne niepewności dotyczące możliwości kontynuacji działalności Grupy w okresie 12 miesięcy od dnia bilansowego, Zarząd RAFAKO S.A. prowadzi wszelkie opisane powyżej działania, aby ryzyka te się nie ziściły i przedstawia skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok 2019 sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności.

6.1. Oświadczenie o zgodności

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej („MSSF”) zatwierdzonymi przez UE („MSSF UE”). Na dzień zatwierdzenia niniejszego sprawozdania do publikacji, biorąc pod uwagę toczący się w UE proces wprowadzania standardów MSSF oraz prowadzoną przez Grupę działalność, w zakresie stosowanych przez Grupę zasad rachunkowości, MSSF różnią się od MSSF UE.

MSSF UE obejmują standardy i interpretacje zaakceptowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości („RMSR”) oraz Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej („KIMSF”).

Grupa zastosowała MSSF według stanu obowiązującego dla sprawozdań finansowych za rok rozpoczynający się 1 stycznia 2019 roku.

6.2. Waluta funkcjonalna i waluta sprawozdań finansowych

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe jest przedstawione w złotych polskich („PLN”), a wszystkie wartości, o ile nie wskazano inaczej, podane są w tysiącach złotych.

Walutami funkcjonalnymi jednostki dominującej oraz jednostek zależnych, za wyjątkiem RAFAKO Engineering Solution doo. oraz RAFAKO Hungary Kft., jest złoty polski. Walutą funkcjonalną RAFAKO Engineering Solution doo. jest dinar serbski, natomiast spółki RAFAKO Hungary Kft. forint węgierski. Pozycje sprawozdania finansowego spółek zagranicznych są przeliczane przy użyciu odpowiednich kursów wymiany na walutę prezentacji Grupy Kapitałowej RAFAKO.

Grupa stosuje metodę konsolidacji bezpośredniej i wybrała sposób rozliczania zysków lub strat z przeliczenia, który jest zgodny z tą metodą.

7. Istotne zasady rachunkowości

7.1. Zasady konsolidacji

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe obejmuje sprawozdanie finansowe RAFAKO S.A. oraz sprawozdania finansowe jednostek przez nią kontrolowanych (zależnych) sporządzone każdorazowo za rok zakończony dnia 31 grudnia 2019 roku.

Sprawozdania finansowe jednostek zależnych po uwzględnieniu korekt doprowadzających do zgodności z MSSF sporządzane są za ten sam okres sprawozdawczy co sprawozdanie jednostki dominującej, przy wykorzystaniu spójnych zasad rachunkowości, w oparciu o jednolite zasady rachunkowości zastosowane dla transakcji i zdarzeń gospodarczych o podobnym charakterze. W celu eliminacji jakichkolwiek rozbieżności w stosowanych zasadach rachunkowości wprowadza się korekty.

Wszystkie znaczące salda i transakcje pomiędzy spółkami Grupy, w tym niezrealizowane zyski wynikające z transakcji w ramach Grupy, zostały w całości wyeliminowane. Niezrealizowane straty są eliminowane chyba, że dowodzą wystąpienia utraty wartości.

Jednostki zależne podlegają konsolidacji w okresie od dnia objęcia nad nimi kontroli przez Grupę, a przestają być konsolidowane od dnia ustania kontroli. Sprawowanie kontroli przez jednostkę dominującą ma miejsce, wtedy gdy:

- posiada władzę nad danym podmiotem,
- podlega ekspozycji na zmienne zwroty lub posiada prawa do zmiennych zwrotów z tytułu swojego zaangażowania w danej jednostce,
- ma możliwość wykorzystania władzy w celu kształtowania poziomu generowanych zwrotów.

Jednostka dominująca weryfikuje fakt sprawowania kontroli nad innymi jednostkami, jeżeli wystąpiła sytuacja wskazująca na zmianę jednego lub kilku z wyżej wymienionych warunków sprawowania kontroli.

W sytuacji, gdy spółka posiada mniej niż większość praw głosu w danej jednostce, ale posiadane prawa głosu są wystarczające do jednostronnego kierowania istotnymi działaniami tej jednostki, oznacza to, że sprawuje nad nią władzę. W momencie obecnym czy prawa głosu w danej jednostce są wystarczające dla zapewnienia władzy, Grupa analizuje wszystkie istotne okoliczności, w tym:

- wielkość posiadanego pakietu praw głosu w porównaniu do rozmiaru udziałów i stopnia rozproszenia praw głosu posiadanych przez innych udziałowców;
- potencjalne prawa głosu posiadane przez Spółkę, innych udziałowców lub inne strony;

- prawa wynikające z innych ustaleń umownych; a także
- dodatkowe okoliczności, które mogą dowodzić, że jednostka dominująca posiada lub nie posiada możliwości kierowania istotnymi działaniami w momentach podejmowania decyzji, w tym schematy głosowania zaobserwowane na poprzednich zgromadzeniach udziałowców.

Zmiany w udziale własnościowym jednostki dominującej, które nie skutkują utratą kontroli nad jednostką zależną są ujmowane jako transakcje kapitałowe. W takich przypadkach w celu odzwierciedlenia zmian we względnych udziałach w jednostce zależnej Grupa dokonuje korekty wartości bilansowej udziałów kontrolujących oraz udziałów niekontrolujących. Wszelkie różnice pomiędzy kwotą korekty udziałów niekontrolujących a wartością godziwą kwoty zapłaconej lub otrzymanej odnoszone są na kapitał własny i przypisywane do właścicieli jednostki dominującej.

7.2. Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych oraz wspólnych przedsięwzięciach

Jednostki stowarzyszone są to jednostki, na które jednostka dominująca bezpośrednio lub poprzez spółki zależne wywiera znaczący wpływ i które nie są ani jej jednostkami zależnymi, ani wspólnymi przedsięwzięciami.

Wspólne przedsięwzięcia to ustalenia umowne, na mocy których dwie lub więcej stron podejmuje działalność gospodarczą podlegającą spółkontroli.

Rok obrotowy jednostek stowarzyszonych, wspólnych przedsięwzięć i jednostki dominującej jest jednakowy. Spółki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia stosują zasady rachunkowości zawarte w Ustawie. Przed obliczeniem udziału w aktywach netto jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć dokonuje się odpowiednich korekt w celu doprowadzenia danych finansowych tych jednostek do zgodności z MSSF stosowanymi przez Grupę.

W okresach sprawozdawczych objętych niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym jednostki wchodzące w skład Grupy nie prowadziły wspólnych przedsięwzięć z innymi jednostkami gospodarczymi.

7.3. Udziały we wspólnych działaniach

Wspólne działania to rodzaj wspólnego ustalenia umownego, w którym strony sprawujące spółkontrolę mają prawa do aktywów netto oraz obowiązki wynikające z zobowiązań tego ustalenia. Współkontrola to określony w umowie podział kontroli nad działalnością gospodarczą, który ma miejsce gdy strategiczne decyzje finansowe i operacyjne związane z tą działalnością wymagają wspólnej zgody stron posiadających spółkontrolę.

Jeśli jednostka będąca częścią Grupy prowadzi działalność w ramach wspólnych działań, to Grupa jako strona tego działania ujmuje w związku z posiadaniem w nim udziału następujące pozycje:

- Aktywa, w tym swój udział w aktywach stanowiących współwłasność;
- Zobowiązania, w tym swój udział we wspólnie podjętych zobowiązaniach;
- Przychody ze sprzedaży swojego udziału w produktach wytwarzanych przez wspólne działanie;
- Swój udział w przychodach ze sprzedaży produktów wspólnego działania;
- Poniesione koszty, w tym swój udział w kosztach ponoszonych wspólnie.

Grupa rozlicza aktywa, zobowiązania, przychody i koszty związane ze swoimi udziałami we wspólnych działaniach zgodnie z odpowiednimi MSSF dotyczącymi poszczególnych składników aktywów, zobowiązań, przychodów i kosztów.

Jeżeli jednostka należąca do Grupy zawiera transakcje ze wspólnym działaniem, którego stroną jest inna jednostka nie należąca do grupy, uznaje się, że Grupa zawarła transakcję z innymi stronami wspólnego działania, a zyski i straty jakie wynikają z tej transakcji ujmuje się w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy tylko w zakresie dotyczącym udziału drugiej strony we wspólnym działaniu.

W przypadku gdy jednostka należąca do Grupy zawiera transakcję ze wspólnym działaniem, w którym inna jednostka należąca do Grupy jest stroną, Grupa nie ujmuje swojego udziału w zyskach i stratach do momentu odsprzedaży tych aktywów stronie trzeciej.

7.4. Wycena do wartości godziwej

Wartość godziwa jest rozumiana jako cena, która byłaby otrzymana ze sprzedaży składnika aktywów, bądź zapłacona w celu przeniesienia zobowiązania w transakcji przeprowadzonej na zwykłych warunkach zbycia składnika aktywów między uczestnikami rynku na dzień wyceny w aktualnych warunkach rynkowych. Wycena wartości godziwej opiera się na założeniu, że transakcja sprzedaży składnika aktywów lub przeniesienia zobowiązania odbywa się albo:

- na głównym rynku dla danego składnika aktywów bądź zobowiązania,
- w przypadku braku głównego rynku, na najkorzystniejszym rynku dla danego składnika aktywów lub zobowiązania.

Zarówno główny jak i najbardziej korzystny rynek muszą być dostępne dla Grupy.

Wartość godziwa składnika aktywów lub zobowiązania jest mierzona przy założeniu, że uczestnicy rynku przy ustalaniu ceny składnika aktywów lub zobowiązania działają w swoim najlepszym interesie gospodarczym.

Wycena wartości godziwej składnika aktywów niefinansowych uwzględnia zdolność uczestnika rynku do wytworzenia korzyści ekonomicznych poprzez jak największe i najlepsze wykorzystanie składnika aktywów lub jego zbycie innemu uczestnikowi rynku, który zapewniłby jak największe i jak najlepsze wykorzystanie tego składnika aktywów.

Grupa stosuje techniki wyceny, które są odpowiednie do okoliczności i w przypadku których są dostępne dostateczne dane do wyceny wartości godziwej, przy maksymalnym wykorzystaniu odpowiednich obserwowalnych danych wejściowych i minimalnym wykorzystaniu nieobserwowalnych danych wejściowych.

Wszystkie aktywa oraz zobowiązania, które są wyceniane do wartości godziwej lub ich wartość godziwa jest ujawniana w sprawozdaniu finansowym są klasyfikowane w hierarchii wartości godziwej w sposób opisany poniżej na podstawie najniższego poziomu danych wejściowych który jest istotny dla wyceny do wartości godziwej traktowanej jako całość:

- Poziom 1 – Notowane (nieskorygowane) ceny rynkowe na aktywnym rynku dla identycznych aktywów lub zobowiązań,
- Poziom 2 – Techniki wyceny dla których najniższy poziom danych wejściowych, który jest istotny dla wyceny do wartości godziwej jako całości jest bezpośrednio bądź pośrednio obserwowalny,
- Poziom 3 – Techniki wyceny dla których najniższy poziom danych wejściowych, który jest istotny dla wyceny do wartości godziwej jako całości jest nieobserwowalny.

Na każdą datę bilansową, w przypadku aktywów i zobowiązań występujących na poszczególne daty bilansowe w sprawozdaniu finansowym Grupa ocenia, czy miały miejsce transfery między poziomami hierarchii poprzez ponowną ocenę klasyfikacji do poszczególnych poziomów, kierując się istotnością danych wejściowych z najniższego poziomu, który jest istotny dla wyceny do wartości godziwej traktowanej jako całość.

Podsumowanie istotnych zasad rachunkowości dotyczących wyceny do wartości godziwej.

Zarząd jednostki dominującej określa zasady i procedury dotyczące zarówno systematycznego wyceniania do wartości godziwej np. nieruchomości inwestycyjnych oraz nienotowanych aktywów finansowych, jak i wycen jednorazowych np. w przypadku aktywów przeznaczonych do sprzedaży w działalności zaniechanej.

Na potrzeby ujawnienia wyników wyceny do wartości godziwej Grupa ustaliła klasy aktywów i zobowiązań na podstawie rodzaju, cech i ryzyka związanego z poszczególnymi składnikami aktywów i zobowiązań oraz poziom w hierarchii wartości godziwej, jak opisano powyżej.

7.5. Połączenia z jednostkami gospodarczymi pod wspólną kontrolą

Połączenia z jednostkami znajdującymi się pod wspólną kontrolą, przy założeniu istnienia treści ekonomicznej transakcji, ujmowane są w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym metodą przejścia zgodnie z MSSF 3.

7.6. Przeliczanie pozycji wyrażonych w walucie obcej

Walutą pomiaru i walutą sprawozdawczą niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego jest złoty polski.

Transakcje wyrażone w walutach innych niż polski złoty są przeliczane na złote polskie przy zastosowaniu kursu obowiązującego w dniu zawarcia transakcji.

Na dzień bilansowy aktywa i zobowiązania pieniężne wyrażone w walutach innych niż polski złoty są przeliczane na złote polskie przy zastosowaniu odpowiednio obowiązującego na koniec okresu sprawozdawczego średniego kursu ustalonego dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski. Powstałe z przeliczenia różnice kursowe ujmowane są odpowiednio w pozycji przychodów (kosztów) finansowych, zrealizowane oraz naliczone różnice kursowe od należności z tytułu dostaw i usług w przychodach ze sprzedaży, zrealizowane oraz naliczone różnice kursowe od zobowiązań z tytułu dostaw i usług w koszcie wytworzenia lub w przypadkach określonych zasadami (polityką) rachunkowości, kapitalizowane w wartości aktywów. Aktywa i zobowiązania niepieniężne ujmowane według kosztu historycznego wyrażonego w walucie obcej są wykazywane po kursie historycznym z dnia transakcji. Aktywa i zobowiązania niepieniężne ujmowane według wartości godziwej wyrażonej w walucie obcej są przeliczane po kursie z dnia dokonania wyceny do wartości godziwej. Zyski lub straty wynikające z przeliczenia aktywów i zobowiązań niepieniężnych ujmowanych w wartości godziwej są ujmowane zgodnie z ujęciem zysku lub straty z tytułu zmiany wartości godziwej (czyli odpowiednio w innych całkowitych dochodach lub w zysku lub stracie w zależności od tego gdzie ujmowana jest zmiana wartości godziwej).

Kursy walutowe przyjęte dla potrzeb wyceny bilansowej:

	<i>31 grudnia 2019</i>	<i>31 grudnia 2018</i>
USD	3,7977	3,7597
EUR	4,2585	4,3000
GBP	4,9971	4,7895
CHF	3,9213	3,8166
SEK	0,4073	0,4201
TRY	0,6380	0,7108

Walutą funkcjonalną zagranicznych jednostek zależnych jest RSD (dinar serbski) oraz HUF (forint węgierski). Na koniec okresu sprawozdawczego aktywa i zobowiązania tych zagranicznych jednostek zależnych są przeliczane na walutę prezentacji Grupy po kursie obowiązującym na koniec okresu sprawozdawczego, a ich sprawozdania z całkowitych dochodów są przeliczane po średnim ważonym kursie wymiany za dany okres obrotowy. Różnice kursowe powstałe w wyniku takiego przeliczenia są ujmowane w innych całkowitych dochodach i akumulowane w oddzielnej pozycji kapitału własnego. W momencie zbycia podmiotu zagranicznego, zakumulowane odroczone różnice kursowe ujęte w kapitale własnym, dotyczące danego podmiotu zagranicznego, są ujmowane w zysku lub stracie.

Średnie ważne kursy wymiany za poszczególne okresy obrotowe kształtowały się następująco:

	<i>31 grudnia 2019</i>	<i>31 grudnia 2018</i>
RSD	0,0362	0,0360
HUF	0,0129	0,0134

7.7. Rzeczowe aktywa trwałe

Rzeczowe aktywa trwałe wykazywane są według ceny nabycia/kosztu wytworzenia pomniejszonych o umorzenie oraz wszelkie odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Wartość początkowa środków trwałych obejmuje ich cenę nabycia powiększoną o wszystkie koszty bezpośrednio związane z zakupem i przystosowaniem składnika majątku do stanu zdatnego do używania. W skład kosztu wchodzi również koszt wymiany części składowych maszyn i urządzeń w momencie poniesienia, jeśli spełnione są kryteria rozpoznania. Koszty poniesione po dacie oddania środka trwałego do używania, takie jak koszty konserwacji i napraw, obciążają rachunek zysków i strat w momencie ich poniesienia.

Na dzień nabycia składnika rzeczowych aktywów trwałych są identyfikowane i wyodrębniane wszystkie istotne elementy wchodzące w skład danego składnika aktywów, mające różny okres ekonomicznej użyteczności (komponenty). Częścią składową są również koszty generalnych remontów.

Podstawę naliczania odpisów amortyzacyjnych stanowi cena nabycia lub koszt wytworzenia środka trwałego pomniejszone o jego wartość rezydualną. Rozpoczęcie amortyzacji następuje, gdy składnik jest dostępny do użytkowania. Amortyzacja środków trwałych następuje na podstawie planu amortyzacji określającego przewidywany okres użytkowania środka trwałego. Zastosowana metoda amortyzacji odzwierciedla tryb konsumowania przez jednostkę gospodarczą korzyści ekonomicznych ze składnika aktywów.

Amortyzacja jest naliczana metodą liniową przez szacowany okres użytkowania danego składnika aktywów, wynoszący:

Typ	Stawka amortyzacyjna	Okres
Grunty (prawa wieczystego użytkowania)	–	–
Budynki i budowle	od 1,54 % do 50,00 %	od 2 do 65 lat
Maszyny i urządzenia techniczne	od 3,33 % do 50,00%	od 2 do 30 lat
Urządzenia biurowe	od 10,00 % do 50,00%	od 2 do 10 lat
Środki transportu	od 6,67 % do 50,00 %	od 2 do 15 lat
Komputery	od 14,29 % do 50,00 %	od 2 do 7 lat

Do rzeczowych aktywów trwałych Grupa zalicza prawo wieczystego użytkowania gruntów. Ze względu na brak przesłanek wskazujących na cofnięcie lub brak możliwości odnowienia prawa wieczystego użytkowania działek gruntów położonych głównie na terenie zakładów produkcyjnych jednostek, podjęto decyzję o zakwalifikowaniu ww. prawa jako składnika rzeczowych aktywów trwałych niepodlegających amortyzacji tak jak w przypadku gruntów, co zostało szerzej opisane w notcie 0 .

Dana pozycja rzeczowych aktywów trwałych jest usuwana ze sprawozdania z sytuacji finansowej po dokonaniu jej zbycia w sposób zgodny z MSSF 15 lub w przypadku, gdy nie są spodziewane żadne ekonomiczne korzyści wynikające z dalszego użytkowania takiego składnika aktywów. Wszelkie zyski lub straty wynikające z usunięcia danego składnika aktywów ze sprawozdania z sytuacji finansowej (obliczone jako różnica pomiędzy ewentualnymi wpływami ze sprzedaży a wartością bilansową danej pozycji) są ujmowane w wyniku okresu, w którym dokonano takiego usunięcia.

Rzeczowe aktywa trwałe w toku budowy są wykazywane według cen nabycia lub kosztu wytworzenia, pomniejszonych o ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości. Rzeczowe aktywa trwałe w toku budowy nie podlegają amortyzacji do czasu zakończenia budowy i przekazania środka trwałego do użytkowania.

Na koniec każdego roku obrotowego Grupa przeprowadza weryfikację środków trwałych pod kątem utraty wartości, przyjętego okresu ekonomicznej użyteczności oraz zastosowanej metody amortyzacji i, w razie konieczności, dokonuje stosownych korekt księgowych, mających wpływ na okres bieżący lub lata przyszłe. Jeżeli Grupa dokonuje remontu środka trwałego, który spełnia kryteria jego ujmowania w wartości aktywów, wówczas koszt remontu jest ujmowany jako składnik rzeczowych aktywów trwałych.

7.8. Wartości niematerialne

Wartości niematerialne nabyte w oddzielnej transakcji lub wytworzone (jeżeli spełniają kryteria rozpoznania dla kosztów prac rozwojowych) wycenia się przy początkowym ujęciu odpowiednio w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia. Cena nabycia aktywów niematerialnych nabytych w transakcji połączenia jednostek jest równa ich wartości godziwej na dzień połączenia. Po ujęciu początkowym, wartości niematerialne są wykazywane w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia pomniejszonym o umorzenie i odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Nakłady poniesione na wartości niematerialne wytworzone we własnym zakresie, z wyjątkiem aktywowanych nakładów poniesionych na prace rozwojowe, nie są aktywowane i są ujmowane w kosztach okresu, w którym zostały poniesione.

Grupa ustala, czy okres użytkowania wartości niematerialnych jest określony czy nieokreślony. Wartości niematerialne o określonym okresie użytkowania są amortyzowane przez okres użytkowania oraz poddawane testom na utratę wartości każdorazowo, gdy istnieją przesłanki wskazujące na utratę ich wartości. Okres i metoda amortyzacji wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania są weryfikowane przynajmniej na koniec każdego roku obrotowego. Zmiany w oczekiwanym okresie użytkowania lub oczekiwanym sposobie konsumowania korzyści ekonomicznych pochodzących z danego składnika aktywów są ujmowane poprzez zmianę odpowiednio okresu lub metody amortyzacji, i traktowane jak zmiany wartości szacunkowych. Odpis amortyzacyjny składników wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania ujmuje się w rachunku zysków i strat w ciężar tej kategorii, która odpowiada funkcji danego składnika wartości niematerialnych.

Z wyjątkiem prac rozwojowych, wartości niematerialne wytworzone przez jednostkę we własnym zakresie nie są ujmowane w aktywach, a nakłady poniesione na ich wytworzenie są ujmowane w ciężar rachunku zysków i strat za ten rok, w którym zostały poniesione.

Wartości niematerialne o nieokreślonym okresie użytkowania oraz te, które nie są użytkowane są corocznie poddawane są testowi na utratę wartości, w odniesieniu do poszczególnych aktywów lub na poziomie ośrodka wypracowującego środki pieniężne. W przypadku pozostałych wartości niematerialnych ocenia się co roku, czy wystąpiły przesłanki, które mogą świadczyć o utracie ich wartości. Okresy użytkowania są także poddawane corocznej weryfikacji, a w razie potrzeby, korygowane z efektem od początku roku obrotowego.

Do wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania stosuje się metodę liniową amortyzacji.

Okres amortyzacji wartości niematerialnych wynosi od 2 do 10 lat.

Zyski lub straty wynikające z usunięcia wartości niematerialnych ze sprawozdania z sytuacji finansowej są wyceniane według różnicy pomiędzy wpływami ze sprzedaży a wartością bilansową danego składnika aktywów i są ujmowane w rachunku zysków i strat w momencie jego wyksięgowania.

Koszty prac badawczych i rozwojowych

Koszty prac badawczych są odpisywane do rachunku zysków i strat w momencie poniesienia. Nakłady poniesione na prace rozwojowe wykonane w ramach danego przedsięwzięcia są przenoszone na kolejny okres, jeżeli można uznać, że zostaną one w przyszłości odzyskane. Po początkowym ujęciu nakładów na prace rozwojowe, stosuje się model kosztu historycznego wymagający, aby składniki aktywów były ujmowane według cen nabycia/kosztów wytworzenia pomniejszonych o skumulowaną amortyzację i skumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Wszelkie nakłady przeniesione na kolejny okres są amortyzowane przez przewidywany okres uzyskiwania przychodów ze sprzedaży z danego przedsięwzięcia.

Koszty prac rozwojowych są poddawane ocenie pod kątem ewentualnej utraty wartości corocznie – jeśli składnik aktywów nie został jeszcze oddany do użytkowania, lub częściej – gdy w ciągu okresu sprawozdawczego pojawi się przesłanka utraty wartości wskazująca na to, że ich wartość bilansowa może nie być możliwa do odzyskania.

Podsumowanie zasad stosowanych w odniesieniu do wartości niematerialnych Grupy przedstawia się następująco:

	Patenty i licencje	Oprogramowanie komputerowe
Okresy użytkowania	Dla patentów i licencji użytkowanych na podstawie umowy zawartej na czas określony, przyjmuje się ten okres uwzględniając dodatkowy okres, na który użytkowanie może być przedłużone.	2 – 5 lat
Wykorzystana metoda	Amortyzowane przez okres umowy (5-10 lat) - metodą liniową	Amortyzowane metodą liniową.
Wewnętrznie wytworzone lub nabyte	Nabyte	Nabyte
Weryfikacja pod kątem utraty wartości / badanie wartości odzyskiwalnej	Coroczna ocena czy wystąpiły przesłanki świadczące o wystąpieniu utraty wartości.	Coroczna ocena czy wystąpiły przesłanki świadczące o wystąpieniu utraty wartości.

Zyski lub straty wynikające z usunięcia aktywów niematerialnych z bilansu są kalkulowane jako różnica pomiędzy wpływami ze sprzedaży netto a wartością bilansową danego składnika aktywów i są ujmowane w zysku lub stracie w momencie ich usunięcia z bilansu.

7.9. Wartość firmy

Wartość firmy z tytułu przejęcia jednostki jest początkowo ujmowana według ceny nabycia stanowiącej kwotę nadwyżki

- sumy:
 - (i) przekazanej zapłaty,
 - (ii) kwoty wszelkich niekontrolujących udziałów w jednostce przejmowanej oraz
 - (iii) w przypadku połączenia jednostek realizowanego etapami wartości godziwej na dzień przejęcia udziału w kapitale jednostki przejmowanej, należącego poprzednio do jednostki przejmującej;
- nad wartością godziwą netto ustaloną na dzień przejęcia wartości możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań.

Po początkowym ujęciu, wartość firmy jest wykazywana według ceny nabycia pomniejszonej o wszelkie skumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Test na utratę wartości przeprowadza się raz na rok lub częściej, jeśli wystąpią ku temu przesłanki. Wartość firmy nie podlega amortyzacji.

Na dzień przejścia nabyta wartość firmy jest alokowana do każdego z ośrodków wypracowujących środki pieniężne, które mogą skorzystać z synergii połączenia. Każdy ośrodek, lub zespół ośrodków, do którego została przypisana wartość firmy:

- odpowiada najniższemu poziomowi w spółce, na którym wartość firmy jest monitorowana na wewnętrzne potrzeby zarządcze oraz
- jest nie większy niż jeden segment operacyjny określony zgodnie z MSSF 8 Segmenty operacyjne.

Odpis z tytułu utraty wartości ustalany jest poprzez oszacowanie odzyskiwalnej wartości ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego została alokowana dana wartość firmy. W przypadku, gdy odzyskiwalna wartość ośrodka wypracowującego środki pieniężne jest niższa niż wartość bilansowa, ujęty zostaje odpis z tytułu utraty wartości.

Założenia uwzględnione do oszacowania wartości odzyskiwalnej ośrodka wypracowującego środki pieniężne w przeprowadzonym teście na utratę wartości aktywów zostały zaprezentowane w nocie 22.

W przypadku, gdy wartość firmy stanowi część ośrodka wypracowującego środki pieniężne i dokonana zostanie sprzedaż części działalności w ramach tego ośrodka, przy ustalaniu zysków lub strat ze sprzedaży takiej działalności wartość firmy związana ze sprzedaną działalnością zostaje włączona do jej wartości bilansowej. W takich okolicznościach sprzedana wartość firmy jest ustalana na podstawie względnej wartości sprzedanej działalności i wartości zachowanej części ośrodka wypracowującego środki pieniężne.

7.10. Nieruchomości inwestycyjne

Początkowe ujęcie nieruchomości inwestycyjnych następuje według ceny nabycia z uwzględnieniem kosztów transakcji. Wartość bilansowa nieruchomości inwestycyjnych obejmuje koszt wymiany części składowej nieruchomości inwestycyjnej w chwili jego poniesienia, o ile spełnione są kryteria ujmowania, i nie obejmuje kosztów bieżącego utrzymania tych nieruchomości.

Po początkowym ujęciu, nieruchomości inwestycyjne są wykazywane według wartości godziwej. Zyski lub straty wynikające ze zmian wartości godziwej nieruchomości inwestycyjnych są ujmowane w zysku lub stracie w tym okresie, w którym powstały.

Nieruchomości inwestycyjne są usuwane z bilansu w przypadku ich zbycia lub w przypadku stałego wycofania danej nieruchomości inwestycyjnej z użytkowania, gdy nie są spodziewane żadne przyszłe korzyści z jej sprzedaży. Wszelkie zyski lub straty wynikające z usunięcia nieruchomości inwestycyjnej z bilansu są ujmowane w zysku lub stracie w tym okresie, w którym dokonano takiego usunięcia.

Przeniesienia aktywów do nieruchomości inwestycyjnych dokonuje się tylko wówczas, gdy następuje zmiana sposobu ich użytkowania potwierdzona przez zakończenie użytkowania składnika aktywów przez właściciela lub zawarcie umowy leasingu operacyjnego. Jeżeli składnik aktywów wykorzystywany przez właściciela - Spółkę staje się nieruchomością inwestycyjną, Grupa stosuje zasady opisane w części Rzeczowe aktywa trwałe aż do dnia zmiany sposobu użytkowania tej nieruchomości. W przypadku przeniesienia aktywów z zapasów do nieruchomości inwestycyjnych, różnicę między wartością godziwą nieruchomości ustaloną na ten dzień przeniesienia a jej poprzednią wartością bilansową ujmuje się w zysku lub stracie.

W przypadku przeniesienia nieruchomości inwestycyjnej do aktywów wykorzystywanych przez właściciela lub do zapasów, domniemany koszt takiego składnika aktywów, który zostanie przyjęty dla celów jego ujęcia w innej kategorii jest równy wartości godziwej nieruchomości ustalonej na dzień zmiany jej sposobu użytkowania.

7.11. Leasing (od 2019 roku)

Grupa jako leasingobiorca

Dla każdej umowy zawartej 1 stycznia 2019 roku lub później Grupa podejmuje decyzję, czy umowa jest lub zawiera leasing. Leasing został zdefiniowany jako umowa lub część umowy, która przekazuje prawo do kontroli użytkowania zidentyfikowanego składnika aktywów (bazowy składnik aktywów) na dany okres w zamian za wynagrodzenie. W tym celu analizuje się trzy podstawowe aspekty:

- czy umowa dotyczy zidentyfikowanego składnika aktywów, który albo jest wyraźnie określony w umowie lub też w sposób dorozumiany w momencie udostępnienia składnika aktywów Grupie,
- czy Grupa ma prawo do uzyskania zasadniczo wszystkich korzyści ekonomicznych z użytkowania składnika aktywów przez cały okres użytkowania w zakresie określonym umową,
- czy Grupa ma prawo do kierowania użytkowaniem zidentyfikowanego składnika aktywów przez cały okres użytkowania.

W dacie rozpoczęcia Grupa ujmuje składnik aktywów z tytułu prawa do użytkowania i zobowiązanie z tytułu leasingu. Prawo do użytkowania jest pierwotnie wyceniane w cenie nabycia składającej się z wartości początkowej zobowiązania z tytułu leasingu, początkowych kosztów bezpośrednich, szacunku kosztów przewidywanych w związku z demontażem bazowego składnika aktywów i opłat leasingowych zapłaconych w dacie rozpoczęcia lub przed nią, pomniejszonych o zachęty leasingowe.

Grupa amortyzuje prawa do użytkowania metodą liniową od daty rozpoczęcia do końca okresu użytkowania prawa do użytkowania lub do końca okresu leasingu lub w przypadku przymusowego wykupu lub racjonalnie pewnego skorzystania z opcji wykupu – przez okres użyteczności bazowego składnika aktywów, w zależności od tego, która z tych dat jest wcześniejsza. Jeśli występują ku temu przesłanki, prawa do użytkowania poddaje się testom na utratę wartości zgodnie z MSR 36.

Na dzień rozpoczęcia Grupa wycenia zobowiązanie z tytułu leasingu w wartości bieżącej opłat leasingowych pozostających do zapłaty z wykorzystaniem stopy procentowej leasingu, jeśli można ją łatwo ustalić. W przeciwnym wypadku stosuje się krańcową stopę procentową leasingobiorcy.

Opłaty leasingowe uwzględniane w wartości zobowiązania z tytułu leasingu składają się ze stałych opłat leasingowych, zmiennych opłat leasingowych zależnych od indeksu lub stawki, kwot oczekiwanych do zapłaty jako gwarantowana wartość końcowa, płatności z tytułu opcji wykonania kupna oraz ewentualnych kar związanych z wykorzystaniem opcji skrócenia okresu leasingu, jeśli ich wykonanie jest racjonalnie pewne.

W kolejnych okresach zobowiązanie z tytułu leasingu jest pomniejszane o dokonane spłaty i powiększane o naliczone odsetki. Wycena zobowiązania z tytułu leasingu jest aktualizowana w celu odzwierciedlenia zmian umowy oraz ponownej oceny okresu leasingu, wykonania opcji kupna, gwarantowanej wartości końcowej lub opłat leasingowych zależnych od indeksu lub stawki. Co do zasady aktualizacja wartości zobowiązania jest ujmowana jako korekta składnika aktywów z tytułu prawa do użytkowania.

Grupa stosuje dopuszczone standardem praktyczne rozwiązania dotyczące leasingów krótkoterminowych oraz leasingów, w których bazowy składnik aktywów jest niskiej wartości. W odniesieniu do takich umów zamiast ujmować aktywa z tytułu prawa do użytkowania i zobowiązania z tytułu leasingu, opłaty leasingowe ujmuje się w wyniku metodą liniową w trakcie okresu leasingu.

Grupa prezentuje prawa do użytkowania w tych samych pozycjach sprawozdania z sytuacji finansowej, co bazowe składniki aktywów, a więc w aktywach z tytułu prawa do użytkowania.

Prawo użytkowania wieczystego gruntów jest przez Grupę oceniane jako leasing zgodnie z MSSF 16 i jako taki zostało potraktowane. Okres leasingu dla takich praw jest oceniany na ogólnych zasadach, przy czym ewentualny plan sprzedaży prawa użytkowania wieczystego nie jest traktowany jako zakończenie umowy leasingowej. W związku z tym, że Spółka stosując po raz pierwszy MSSF 16 podjęła decyzję o zastosowaniu praktycznego rozwiązania i nie oceniła ponownie umów pod kątem tego, czy są leasingiem, prawa użytkowania wieczystego nabyte przed 2019 rokiem są traktowane na dotychczasowych zasadach, a więc jako grunty w ramach rzeczowych aktywów trwałych.

Grupa jako leasingodawca

Jako leasingodawca Grupa klasyfikuje umowy jako leasing operacyjny lub finansowy. Leasing jest ujmowany jako finansowy, jeśli następuje przeniesienie zasadniczo całego ryzyka i korzyści wynikających z posiadania bazowego składnika aktywów. W przeciwnym wypadku leasing jest traktowany jako operacyjny.

W przypadku subleasingu oceny dokonuje się w kontekście aktywa z tytułu prawa do użytkowania a nie bazowego składnika aktywów.

7.12. Aktywa w leasingu (do 2018 roku)

Umowy leasingu finansowego, na mocy której następuje przeniesienie na Grupę zasadniczo całego ryzyka i pożytków wynikających z posiadania przedmiotu leasingu, są ujmowane w aktywach oraz zobowiązaniach na dzień rozpoczęcia okresu leasingu. Wartość aktywów oraz zobowiązań określana jest na dzień rozpoczęcia leasingu według niższej z następujących dwóch wartości: wartości godziwej środka trwałego stanowiącego przedmiot leasingu lub wartości bieżącej minimalnych opłat leasingowych.

Minimalne opłaty leasingowe rozdziela się pomiędzy koszty finansowe i zmniejszenie salda zobowiązania z tytułu leasingu w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy odsetek w stosunku do niespłaconego salda zobowiązania. Warunkowe opłaty leasingowe są ujmowane w kosztach okresu, w którym je poniesiono.

Środki trwałe użytkowane na mocy umów leasingu finansowego są amortyzowane według takich samych zasad jak stosowane do własnych aktywów Spółki. W sytuacji jednak, gdy brak jest wystarczającej pewności, że Grupa uzyska tytuł własności przed końcem okresu leasingu wówczas dany składnik jest amortyzowany przez krótszy z dwóch okresów: szacowany okres użytkowania środka trwałego lub okres leasingu.

Umowy leasingowe, zgodnie z którymi leasingodawca zachowuje zasadniczo całe ryzyko i wszystkie pożytki wynikające z posiadania przedmiotu leasingu, zaliczane są do umów leasingu operacyjnego. Opłaty leasingowe z tytułu leasingu operacyjnego ujmowane są jako koszty w wyniku metodą liniową przez okres trwania leasingu.

7.13. Utrata wartości niefinansowych aktywów trwałych

Na każdy dzień bilansowy Grupa ocenia, czy istnieją jakiegokolwiek przesłanki wskazujące na to, że mogła nastąpić utrata wartości któregoś ze składników niefinansowych aktywów trwałych. W razie stwierdzenia, że przesłanki takie zachodzą, lub w razie konieczności przeprowadzenia corocznego testu sprawdzającego, czy nastąpiła utrata wartości, Grupa dokonuje oszacowania wartości odzyskiwalnej danego składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego dany składnik aktywów należy.

Wartość odzyskiwalna składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne odpowiada wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży tego składnika aktywów lub odpowiednio ośrodka wypracowującego środki pieniężne, lub jego wartości użytkowej, zależnie od tego, która z nich jest wyższa. Wartość odzyskiwalną ustala się dla poszczególnych aktywów, chyba że dany składnik aktywów nie generuje samodzielnie wpływów pieniężnych, które w większości są niezależne od tych, które są generowane przez inne aktywa lub grupy aktywów. Jeśli wartość bilansowa składnika aktywów jest wyższa niż jego wartość odzyskiwalna, ma miejsce utrata wartości i dokonuje się wówczas odpisu do ustalonej wartości odzyskiwalnej. Przy szacowaniu wartości użytkowej prognozowane przepływy pieniężne są dyskontowane do ich wartości bieżącej przy zastosowaniu stopy dyskontowej przed uwzględnieniem skutków opodatkowania, która odzwierciedla bieżące rynkowe oszacowanie wartości pieniądza w czasie oraz ryzyko typowe dla danego składnika aktywów. Odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości składników majątkowych używanych w działalności kontynuowanej ujmuje się w tych kategoriach kosztów, które odpowiadają funkcji składnika aktywów, w przypadku którego stwierdzono utratę wartości.

Na każdy dzień bilansowy Grupa ocenia, czy występują przesłanki wskazujące na to, że odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości, który był ujęty w okresach poprzednich w odniesieniu do danego składnika aktywów jest zbędny, lub czy powinien zostać zmniejszony. Jeżeli takie przesłanki występują, Grupa szacuje wartość odzyskiwalną tego składnika aktywów. Poprzednio ujęty odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości ulega odwróceniu wtedy i tylko wtedy, gdy od czasu ujęcia ostatniego odpisu aktualizującego nastąpiła zmiana wartości szacunkowych stosowanych do ustalenia wartości odzyskiwalnej danego składnika aktywów. W takim przypadku, podwyższa się wartość bilansową składnika aktywów do wysokości jego wartości odzyskiwalnej. Podwyższona kwota nie może przekroczyć wartości bilansowej składnika aktywów, jaka zostałaby ustalona (po odjęciu umorzenia), gdyby w ubiegłych latach w ogóle nie ujęto odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości w odniesieniu do tego składnika aktywów. Odwrócenie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości składnika aktywów ujmuje się niezwłocznie jako przychód w zysku lub stracie. Po odwróceniu odpisu aktualizującego, w kolejnych okresach odpis amortyzacyjny dotyczący danego składnika jest korygowany w sposób, który pozwala w ciągu pozostałego okresu użytkowania tego składnika aktywów dokonywać systematycznego odpisania jego zweryfikowanej wartości bilansowej pomniejszonej o wartość końcową.

W odniesieniu do wartości firmy corocznie przeprowadzany jest test na utratę wartości. Przeprowadzany na dzień 31 grudnia 2019 roku test nie wykazał utraty wartości firmy wykazanej w niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym. Założenia testu na utratę wartości aktywów zostały przedstawione w nocie 23.

7.14. Koszty finansowania zewnętrznego

Koszty finansowania zewnętrznego, które można przyporządkować nabyciu, budowie lub wytworzeniu dostosowywanego składnika aktywów, są częścią ceny nabycia lub kosztu wytworzenia tego składnika aktywów. Pozostałe koszty finansowania zewnętrznego są ujmowane jako koszt finansowy okresu.

7.15. Instrumenty finansowe

Instrumentem finansowym jest każda umowa, która skutkuje powstaniem składnika aktywów finansowych u jednej ze stron i jednocześnie zobowiązania finansowego lub instrumentu kapitałowego u drugiej ze stron.

Składnik aktywów finansowych lub zobowiązanie finansowe jest wykazywane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej, gdy Grupa staje się stroną umowy tego instrumentu. Standaryzowane transakcje kupna i sprzedaży aktywów i zobowiązań finansowych ujmują się na dzień zawarcia transakcji.

Składnik aktywów finansowych wyłącza się ze sprawozdania z sytuacji finansowej w przypadku, gdy wygasają umowne prawa do przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych lub gdy składnik aktywów finansowych oraz zasadniczo całe ryzyko i korzyści z nim związane zostają przeniesione na inny podmiot.

Grupa wyłącza ze sprawozdania z sytuacji finansowej zobowiązanie finansowe wtedy, gdy zobowiązanie przestało istnieć, to znaczy, kiedy obowiązek określony w umowie został wypłacony, umorzony lub wygasł.

7.16. Aktywa finansowe

Na dzień nabycia Grupa wycenia aktywa finansowe w wartości godziwej, czyli najczęściej według wartości godziwej uiszczonej zapłaty. Koszty transakcji Grupa włącza do wartości początkowej wyceny wszystkich aktywów finansowych, poza kategorią aktywów wycenianych w wartości godziwej poprzez wynik. Wyjątkiem od tej zasady są należności z tytułu dostaw i usług, które Grupa wycenia w ich cenie transakcyjnej w rozumieniu MSSF 15, przy czym nie dotyczy to tych pozycji należności z tytułu dostaw i usług, których termin płatności jest dłuższy niż rok i które zawierają istotny komponent finansowania zgodnie z definicją z MSSF 15.

Dla celów wyceny po początkowym ujęciu, aktywa finansowe inne niż instrumenty pochodne zabezpieczające, Grupa klasyfikuje z podziałem na:

- aktywa finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie,
- aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody,
- aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy oraz
- instrumenty kapitałowe wyceniane w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody.

Kategorie te określają zasady wyceny na dzień bilansowy oraz ujęcie zysków lub strat z wyceny w wyniku finansowym lub w pozostałych całkowitych dochodach. Grupa dokonuje klasyfikacji aktywów finansowych do kategorii na podstawie modelu biznesowego funkcjonującego w Grupa w zakresie zarządzania aktywami finansowymi oraz wynikających z umowy przepływów pieniężnych charakterystycznych dla składnika aktywów finansowych.

Składnik aktywów finansowych wycenia się w zamortyzowanym koszcie, jeżeli spełnione są oba poniższe warunki (i nie zostały wyznaczone w momencie początkowego ujęcia do wyceny w wartości godziwej przez wynik):

- składnik aktywów finansowych jest utrzymywany zgodnie z modelem biznesowym, którego celem jest utrzymywanie aktywów finansowych dla uzyskania przepływów pieniężnych wynikających z umowy,
- warunki umowy dotyczącej składnika aktywów finansowych powodują powstawanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są wyłącznie spłatą kwoty głównej i odsetek od wartości nominalnej pozostałej do spłaty.

Do kategorii aktywów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie Grupa zalicza:

- pożyczki,
- należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności (z wyłączeniem tych, dla których nie stosuje się zasad MSSF 9),
- dłużne papiery wartościowe.

Wymienione klasy aktywów finansowych prezentowane są w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w podziale na aktywa długoterminowe i krótkoterminowe pozycjach „Pozostałe należności”, „Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności” oraz „Pozostałe aktywa finansowe”. Wycena krótkoterminowych należności odbywa się w wartości wymagającej zapłaty ze względu na nieznaczące efekty dyskonta.

Z uwagi na nieistotne kwoty Grupa nie wyodrębnia przychodów z tytułu odsetek jako osobnej pozycji, lecz ujmuje je w przychodach finansowych.

Straty z tytułu utraty wartości aktywów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie pomniejszone o zyski z tytułu odwrócenia odpisów aktualizujących Grupa ujmuje w wyniku odpowiednio w pozycji „Przychody finansowe” lub „Koszty finansowe”. Zyski i straty powstałe w związku z wyłączeniem aktywów należących do tej kategorii ze sprawozdania z sytuacji finansowej Grupa ujmuje w wyniku w pozycji „Zysk (strata) z zaprzestania ujmowania aktywów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie”. Na dzień 31 grudnia 2019 roku oraz 31 grudnia 2018 roku takie zyski/straty w Grupie nie wystąpiły. Pozostałe zyski i straty z aktywów finansowych ujmowane w wyniku, w tym różnice kursowe, prezentowane są jako przychody lub koszty finansowe.

Składnik aktywów finansowych wycenia się w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody, jeżeli spełnione są oba poniższe warunki:

- składnik aktywów finansowych jest utrzymywany zgodnie z modelem biznesowym, którego celem jest zarówno otrzymywanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy, jak i sprzedaż składników aktywów finansowych,
- warunki umowy dotyczącej składnika aktywów finansowych powodują powstawanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są wyłącznie spłatą kwoty głównej i odsetek od wartości nominalnej pozostałej do spłaty.

Przychody z tytułu odsetek, zyski i straty z tytułu utraty wartości oraz różnice kursowe związane z tymi aktywami obliczane są i ujmowane w wyniku finansowym w taki sam sposób, jak ma to miejsce w przypadku aktywów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie. Pozostałe zmiany wartości godziwej tych aktywów ujmowane są przez pozostałe całkowite dochody. W momencie zaprzestania ujmowania składnika aktywów finansowych wycenianych w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody skumulowane zyski lub straty rozpoznane wcześniej w pozostałych całkowitych dochodach podlegają przeklasyfikowaniu z kapitału do wyniku.

W okresie sprawozdawczym Grupa nie posiadała aktywów finansowych kwalifikujących się do tej kategorii wyceny.

Składnik aktywów finansowych wycenia się w wartości godziwej przez wynik, jeżeli nie spełnia kryteriów wyceny w zamortyzowanym koszcie lub w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody oraz nie jest instrumentem kapitałowym wyznaczonym w momencie początkowego ujęcia do wyceny w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody. Ponadto do tej kategorii Grupa zalicza aktywa finansowe wyznaczone przy początkowym ujęciu do wyceny w wartości godziwej przez wynik ze względu na spełnienie kryteriów określonych w MSSF 9.

Do tej kategorii zaliczane są:

- wszystkie instrumenty pochodne wykazywane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w odrębnej pozycji „Pochodne instrumenty finansowe”, za wyjątkiem pochodnych instrumentów zabezpieczających ujmowanych zgodnie z rachunkowością zabezpieczeń,
- akcje i udziały spółek innych niż spółki zależne i stowarzyszone.

Instrumenty należące do tej kategorii wyceniane są w wartości godziwej, a skutki wyceny ujmowane są w wyniku odpowiednio w pozycji „Przychody finansowe” lub „Koszty finansowe”. Zyski i straty z wyceny aktywów finansowych określone są przez zmianę wartości godziwej ustalonej na podstawie bieżących na dzień bilansowy cen pochodzących z aktywnego rynku lub na podstawie technik wyceny, jeżeli aktywny rynek nie istnieje.

Instrumenty kapitałowe wyceniane w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody obejmują inwestycje w instrumenty kapitałowe niebędące aktywami finansowymi przeznaczonymi do obrotu ani warunkową zapłatą w ramach połączenia przedsięwzięć, w odniesieniu do których w momencie początkowego ujęcia Grupa dokonała nieodwołalnego wyboru dotyczącego przedstawiania w pozostałych całkowitych dochodach późniejszych zmian wartości godziwej tych instrumentów. Wyboru tego Spółka dokonuje indywidualnie i odrębnie w odniesieniu do poszczególnych instrumentów kapitałowych.

W tej kategorii Grupa ujmuje akcje i udziały spółek innych niż spółki zależne lub stowarzyszone, wykazywane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w pozycji „Akcje i udziały”.

Instrumenty kapitałowe wyceniane w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody obejmują inwestycje w instrumenty kapitałowe niebędące aktywami finansowymi przeznaczonymi do obrotu ani warunkową zapłatą w ramach połączenia przedsięwzięć, w odniesieniu do których w momencie początkowego ujęcia Spółka dokonała nieodwołalnego wyboru dotyczącego przedstawiania w pozostałych całkowitych dochodach późniejszych zmian wartości godziwej tych instrumentów. Wyboru tego Grupa dokonuje indywidualnie i odrębnie w odniesieniu do poszczególnych instrumentów kapitałowych.

Aktywa finansowe zaliczone do kategorii wycenianych w zamortyzowanym koszcie oraz wycenianych w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody ze względu na model biznesowy i charakter przepływów z nimi związanych podlegają ocenie na każdy dzień bilansowy w celu ujęcia oczekiwanych strat kredytowych, niezależnie od tego, czy wystąpiły przesłanki utraty wartości. Sposób dokonywania tej oceny i szacowania odpisów z tytułu oczekiwanych strat kredytowych różni się dla poszczególnych klas aktywów finansowych:

- Dla należności z tytułu dostaw i usług Grupa stosuje uproszczone podejście zakładające kalkulację odpisów z tytułu oczekiwanych strat kredytowych dla całego okresu życia instrumentu. Szacunki odpisów są dokonywane na zasadzie zbiorowej, a należności zostały pogrupowane według okresu przeterminowania. Szacunek odpisu jest oparty przede wszystkim o historycznie kształtujące się przeterminowania i powiązanie zalegania z faktyczną spłacalnością z ostatnich 5 lat, z uwzględnieniem dostępnych informacji dotyczących przyszłości.
- Dla celów oszacowania oczekiwanej straty kredytowej Grupa wykorzystuje matrycę rezerw oszacowaną na podstawie historycznych poziomów spłacalności oraz odzysków z należności od kontrahentów. Grupa działa w kilku segmentach rynku, a jej klientami są duże podmioty działające głównie na rynku energetycznym: elektrownie, elektrociepłownie, duże zakłady przemysłowe. Ze względu na niewielkie zróżnicowanie bazy klientów Grupa nie stosuje grupowania klientów.
- W zaktualizowanej na dzień 31 grudnia 2019 roku macierzy rezerw opracowanej przez jednostkę dominującą określono stałe stawki rezerw w zależności od liczby dni, o jaką dana należność z tytułu dostaw i usług jest przeterminowana:
 - 0,54%, jeżeli należność nie jest przeterminowana lub jest przeterminowana poniżej 30 dni,
 - 12,93%, jeżeli jest przeterminowana powyżej 30 dni a mniej niż 60 dni,
 - 22,23%, jeżeli jest przeterminowana o więcej niż 60 dni, lecz mniej niż 90 dni,
 - 44,03%, jeżeli jest przeterminowana o więcej niż 90 dni, lecz mniej niż 180 dni,
 - 64,48%, jeżeli jest przeterminowana o więcej niż 180 dni, lecz mniej niż 360 dni,
 - 93,3%, jeżeli jest przeterminowana o więcej niż 360 dni.

Odrębnie ujmowane są 100 procentowe odpisy z tytułu oczekiwanych strat kredytowych w przypadkach:

- należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości, do wysokości należności nie objętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności zgłoszonej likwidatorowi lub sędziemu komisarzowi w postępowaniu upadłościowym,
- należności od dłużników w przypadku oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego – w pełnej wysokości należności,
- należności kwestionowanych przez dłużników (należności sporne) oraz z których zapłatą dłużnik zalega, a według oceny jego sytuacji majątkowej i finansowej spłata należności w umownej kwocie nie jest prawdopodobna – do wysokości roszczenia nie znajdującego pokrycia w gwarancji lub innym zabezpieczeniu.

Oczekiwana strata kredytowa jest kalkulowana w momencie ujęcia należności w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz jest aktualizowana na każdy kolejny dzień kończący okres sprawozdawczy, w zależności od ilości dni przeterminowania danej należności. Polityka w zakresie szacowania odpisów z tytułu oczekiwanych strat kredytowych jest stosowana wg takich samych zasad w odniesieniu do podmiotów powiązanych, jak i pozostałych.

- W odniesieniu do pozostałych klas aktywów, w przypadku instrumentów, dla których wzrost ryzyka kredytowego od pierwszego ujęcia nie był znaczący lub ryzyko jest niskie, Grupa zakłada ujęcie w pierwszej kolejności strat z niewykonania zobowiązania dla okresu kolejnych 12 miesięcy. Jeśli wzrost ryzyka kredytowego od momentu jego początkowego ujęcia był znaczny, ujmuje się straty odpowiednie dla całego życia instrumentu.

Na każdy dzień kończący okres sprawozdawczy Grupa dokonuje analizy wystąpienia przesłanek skutkujących zaklasyfikowaniem aktywów finansowych do poszczególnych etapów wyznaczania odpisu z tytułu utraty wartości. Przesłanki mogą obejmować m.in. zmiany ratingu dłużnika, poważne problemy finansowe dłużnika, wystąpienie istotnej niekorzystnej zmiany w jego środowisku ekonomicznym, prawnym lub rynkowym.

Dla celów oszacowania oczekiwanej straty kredytowej wykorzystuje się poziomy prawdopodobieństwa niewypłacalności na bazie rynkowych kwotowań kredytowych instrumentów pochodnych, dla podmiotów o danym ratingu i z danego sektora.

Grupa uwzględniła informacje dotyczące przyszłości w stosowanych parametrach modelu szacowania strat oczekiwanych poprzez kalkulację parametrów prawdopodobieństwa niewypłacalności w oparciu o bieżące kwotowania rynkowe.

Grupa przyjęła, że znaczy wzrost ryzyka następuje, kiedy przeterminowanie płatności przekracza 90 dni lub kiedy nastąpiły zmiany ratingu dłużnika lub poważne problemy finansowe dłużnika.

Grupa przyjmuje, że niewykonanie zobowiązania następuje, kiedy przeterminowanie wynosi 180 dni lub kiedy dłużnik ogłosił upadłość.

7.17. Zobowiązania finansowe

Zobowiązania finansowe inne niż instrumenty pochodne zabezpieczające, wykazywane są w następujących pozycjach sprawozdania z sytuacji finansowej:

- kredyty, pożyczki, inne instrumenty dłużne,
- leasing,
- zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania oraz
- pochodne instrumenty finansowe.

Na dzień nabycia Spółka wycenia zobowiązania finansowe w wartości godziwej, czyli najczęściej według wartości godziwej otrzymanej kwoty. Koszty transakcji Grupa włącza do wartości początkowej wyceny wszystkich zobowiązań finansowych, poza kategorią zobowiązań wycenianych w wartości godziwej poprzez wynik.

Po początkowym ujęciu zobowiązania finansowe wyceniane są w zamortyzowanym koszcie z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej, za wyjątkiem zobowiązań finansowych przeznaczonych do obrotu lub wyznaczonych jako wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy. Do kategorii zobowiązań finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy Grupa zalicza instrumenty pochodne inne niż instrumenty zabezpieczające. Krótkoterminowe zobowiązania z tytułu dostaw i usług wyceniane są w wartości wymagającej zapłaty ze względu na nieznaczące efekty dyskonta.

Zyski i straty z wyceny zobowiązań finansowych ujmowane są w wyniku finansowym w działalności finansowej.

7.18. Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży

Aktywa trwałe i ich grupy do sprzedaży uznaje się za przeznaczone do sprzedaży, w sytuacji gdy ich wartość bilansowa zostanie odzyskana raczej w wyniku transakcji sprzedaży niż w wyniku ich dalszego użytkowania. Ten warunek może być spełniony tylko, kiedy wystąpienie transakcji sprzedaży jest wysoce prawdopodobne, a składnik aktywów jest dostępny do natychmiastowej sprzedaży w swoim obecnym stanie. Klasyfikacja składnika aktywów jako przeznaczonego do sprzedaży zakłada zamiar kierownictwa spółki do dokonania transakcji sprzedaży w ciągu roku od momentu dokonania klasyfikacji. Aktywa trwałe sklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży wycenia się po niższej spośród dwóch wartości: wartości bilansowej lub wartości godziwej, pomniejszonej o koszty związane ze sprzedażą.

Jeśli Grupa chce dokonać transakcji zbycia, w wyniku której utraciłaby kontrolę nad swoją jednostką zależną, wszystkie aktywa i zobowiązania tej jednostki zależnej są klasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży niezależnie od tego, czy Grupa zachowa udziały niedające kontroli po tej transakcji.

Jeżeli Grupa jest zobowiązana do realizacji planu sprzedaży, polegającego na sprzedaży inwestycji we wspólne przedsięwzięcie lub jednostkę stowarzyszoną lub części takiej inwestycji, inwestycję lub jej część przeznaczoną do sprzedaży klasyfikuje się jako przeznaczoną do sprzedaży po spełnieniu w/w kryteriów, a Grupa zaprzestaje stosowania metody praw własności do rozliczania części inwestycji sklasyfikowanej jako przeznaczona do sprzedaży. Pozostała część inwestycji w jednostkę stowarzyszoną lub wspólne przedsięwzięcie, niesklasyfikowana jako przeznaczona do sprzedaży, nadal jest rozliczana metodą praw własności. Grupa zaprzestaje stosowania metody praw własności w chwili zbycia, jeżeli transakcja zbycia powoduje utratę znaczącego wpływu na jednostkę stowarzyszoną lub wspólne przedsięwzięcie.

Po dokonaniu transakcji sprzedaży Grupa rozlicza zachowane udziały zgodnie z MSSF 9, chyba że udziały te umożliwiają dalszą klasyfikację tego podmiotu jako jednostki stowarzyszonej lub wspólnego przedsięwzięcia; w takim przypadku Grupa nadal stosuje metodę praw własności.

Aktywa trwałe i grupy aktywów netto zaklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży wycenia się według niższej spośród ich wartości bilansowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty niezbędne do poniesienia w celu dokonania sprzedaży. Aktywa trwałe i grupy aktywów netto klasyfikuje się jako przeznaczone do sprzedaży, jeżeli ich wartość bilansowa zostanie odzyskana przede wszystkim w drodze transakcji sprzedaży, nie zaś poprzez ich dalsze wykorzystanie. Warunek ten uznaje się za spełniony tylko wówczas, gdy sprzedaż jest wysoce prawdopodobna, zaś składnik aktywów lub grupa aktywów netto przeznaczona do zbycia są dostępne do natychmiastowej sprzedaży w obecnym stanie. Kierownictwo musi być zobowiązane do sprzedaży, która musi zostać sfinalizowana w ciągu roku od daty zaklasyfikowania.

W sprawozdaniu z całkowitych dochodów, przychody i koszty z działalności zaniechanej wykazuje się oddzielnie od przychodów i kosztów z działalności kontynuowanej, na poziomie zysku po opodatkowaniu, nawet jeżeli Grupa zachowuje po sprzedaży udziały niekontrolujące w jednostce zależnej. Dotyczący działalności zaniechanej zysk lub stratę (po opodatkowaniu) wykazuje się oddzielnie w jednej kwocie w sprawozdaniu z całkowitych dochodów.

Rzeczowe aktywa trwałe oraz wartości niematerialne sklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży nie są amortyzowane.

7.19. Pochodne instrumenty finansowe i zabezpieczenia

Instrumenty pochodne, z których korzysta Grupa w celu zabezpieczenia się przed ryzykiem związanym ze zmianami kursów wymiany walut, to przede wszystkim kontrakty walutowe typu forward. Tego rodzaju pochodne instrumenty finansowe są wyceniane do wartości godziwej. Instrumenty pochodne wykazuje się jako aktywa finansowe, gdy ich wartość jest dodatnia, i jako zobowiązania finansowe – gdy ich wartość jest ujemna.

Mając na uwadze charakter zabezpieczeń oraz powiązanie z transakcjami zabezpieczanymi, pomimo braku zasad rachunkowości zabezpieczeń, wynik na realizacji oraz wycenie pochodnych instrumentów finansowych stanowiących ekonomiczne zabezpieczenie transakcji zakupu i sprzedaży oraz nie mający charakteru spekulacyjnego, koryguje odpowiednio przychody ze sprzedaży lub koszt własny sprzedanych produktów.

Grupa nie posiada instrumentów finansowych zabezpieczających.

7.20. Zapasy

Zapasy są wyceniane według niższej z dwóch wartości: ceny nabycia/kosztu wytworzenia i możliwej do uzyskania ceny sprzedaży netto.

Cenę nabycia lub koszt wytworzenia pozycji zapasów dotyczące pozycji, które co do zasady nie są wzajemnie wymienne, oraz dóbr i usług wytworzonych i przeznaczonych do realizacji konkretnych przedsięwzięć ustala się z zastosowaniem metody szczegółowej identyfikacji poszczególnych cen nabycia lub kosztów wytworzenia.

Zużycie pozostałych materiałów jest ujmowane w koszcie wytworzenia wg metody FIFO.

Zapasy są wykazywane w wartości netto (pomniejszonej o odpisy aktualizujące). Odpisy aktualizujące wartość zapasów tworzy się w związku z utratą ich wartości celem doprowadzenia wartości zapasów do poziomu wartości netto możliwej do odzyskania. Kwotę odpisów wartości zapasów do poziomu wartości netto możliwej do uzyskania oraz wszelkie straty w zapasach ujmuje się jako koszt okresu, w którym odpis lub strata miały miejsce.

Ceną sprzedaży netto możliwą do uzyskania jest szacowana cena sprzedaży dokonywana w toku zwykłej działalności gospodarczej, pomniejszona o koszty wykończenia i szacowane koszty niezbędne do doprowadzenia sprzedaży do skutku.

7.21. Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych

Środki pieniężne i lokaty krótkoterminowe wykazane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej obejmują w szczególności środki pieniężne w banku i w kasie oraz lokaty krótkoterminowe o pierwotnym okresie zapadalności nieprzekraczającym trzech miesięcy.

Saldo środków pieniężnych i ich ekwiwalentów wykazane w rachunku przepływów pieniężnych składa się z określonych powyżej środków pieniężnych i ich ekwiwalentów.

7.22. Kapitał podstawowy

Kapitał podstawowy w sprawozdaniu finansowym wykazuje się w wysokości określonej w statucie i wpisanej w rejestrze sądowym Spółki. Zadeklarowane, lecz nie wniesione wkłady kapitałowe ujmuje się jako należne wkłady na poczet kapitału – jako wielkość ujemną. Akcje własne ujmuje się jako odrębną kategorię kapitału własnego ze znakiem ujemnym.

7.23. Rezerwy

Grupa tworzy rezerwy wówczas, gdy na Grupie ciąży istniejący obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych i gdy prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu korzyści ekonomicznych oraz można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego zobowiązania. Jeżeli Grupa spodziewa się, że koszty objęte rezerwą zostaną zwrócone, na przykład na mocy umowy ubezpieczenia, wówczas zwrot ten jest ujmowany jako odrębny składnik aktywów, ale tylko wtedy, gdy jest rzeczą praktycznie pewną, że zwrot ten rzeczywiście nastąpi. Koszty dotyczące danej rezerwy są wykazane w zysku lub stracie po pomniejszeniu o wszelkie zwroty.

Utworzone rezerwy zalicza się odpowiednio do kosztów operacyjnych, pozostałych kosztów operacyjnych, kosztów finansowych, zależnie od okoliczności, z którymi przyszłe zobowiązania się wiążą.

Jeżeli skutek zmiany wartości pieniądza w czasie jest istotny, kwota rezerwy odpowiada bieżącej wartości nakładów, które jak się oczekuje będą niezbędne do wypełnienia tego obowiązku.

Stopę dyskontową ustala się przed opodatkowaniem, czyli odzwierciedla ona bieżącą ocenę rynku odnośnie wartości pieniądza w czasie oraz ryzyko związane konkretnie z danym składnikiem zobowiązań. Stopy dyskontowej nie obciąża ryzyko, o które skorygowano szacunki przyszłych przepływów pieniężnych. Jeżeli zastosowana została metoda polegająca na dyskontowaniu, zwiększenie rezerwy w związku z upływem czasu jest ujmowane jako koszty finansowe.

7.24. Oprocentowane kredyty bankowe, pożyczki i papiery dłużne

W momencie początkowego ujęcia, wszystkie kredyty bankowe, pożyczki i papiery dłużne są ujmowane według wartości godziwej, pomniejszonej o koszty związane z uzyskaniem kredytu lub pożyczki.

Po początkowym ujęciu oprocentowane kredyty, pożyczki i papiery dłużne są następnie wyceniane według zamortyzowanego kosztu, przy zastosowaniu metody efektywnej stopy procentowej. Przy ustalaniu zamortyzowanego kosztu uwzględnia się koszty związane z uzyskaniem kredytu lub pożyczki oraz dyskonta lub premie uzyskane przy rozliczeniu zobowiązania.

Przychody i koszty są ujmowane w sprawozdaniu z całkowitych dochodów z chwilą usunięcia zobowiązania ze sprawozdania z sytuacji finansowej, a także w wyniku naliczania odpisu oraz w wyniku rozliczania metodą efektywnej stopy procentowej.

7.25. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania

Zobowiązania (za wyjątkiem zobowiązań podatkowych) spełniają definicję zobowiązania finansowego zawartą w MSR 32 „Instrumenty finansowe: prezentacja”.

W momencie początkowego ujęcia zobowiązania wycenia się w cenie nabycia, tj. w wartości godziwej otrzymanej zapłaty. Wartość ta określana jest na podstawie ceny transakcji lub (w przypadku braku możliwości określenia tej ceny) zdyskontowanej sumy wszystkich przyszłych uiszczonych płatności.

Po początkowym ujęciu zobowiązania finansowe, z wyjątkiem zobowiązań przeznaczonych do obrotu i instrumentów pochodnych będących zobowiązaniami, wycenia się, co do zasady, w zamortyzowanym koszcie, stosując metodę efektywnej stopy procentowej.

Zobowiązania przeznaczone do obrotu i instrumenty pochodne będące zobowiązaniami wycenia się w wartości godziwej.

Zaliczki otrzymane od kontrahentów na poczet realizacji usług prezentowane są w sprawozdaniu finansowym w pozycji sprawozdania z sytuacji finansowej – zobowiązania z tytułu umowy.

7.26. Świadczenia pracownicze

Zgodnie z zakładowymi systemami wynagradzania, pracownicy Grupy mają prawo do nagród jubileuszowych po przepracowaniu określonej liczby lat oraz do odpraw emerytalnych/ rentowych w momencie przechodzenia na emeryturę/rentę.

Zgodnie z wewnętrznymi regulacjami jednostki dokonują również odpisów na ZFŚS dla wywodzących się z nich emerytów i uznaje koszty z tych tytułów na bazie memoriałowej.

Wysokość nagrody uzależniona jest od stażu pracy i przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Pracownicy otrzymują również jednorazowe wypłaty z tytułu przejścia na emeryturę. Odprawy rentowe przysługują pracownikom, którzy nabyli trwałą niezdolność do pracy. Wielkość wypłat zależy od stażu pracy oraz przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia.

Grupa ujmuje rezerwę z tytułu odpraw emerytalnych, odpraw rentowych, odpisów na ZFŚS i nagród jubileuszowych w celu przyporządkowania kosztów do okresów, których dotyczą. Według MSR 19 nagrody jubileuszowe są innymi długoterminowymi świadczeniami pracowniczymi, natomiast odprawy emerytalne, odprawy rentowe oraz odpisy na ZFŚS są programami określonych świadczeń po okresie zatrudnienia. Wartość bieżąca tych zobowiązań na koniec każdego okresu sprawozdawczego jest obliczona przez niezależnego aktuariusza. Naliczone zobowiązania są równe zdyskontowanym płatnościom, które w przyszłości zostaną dokonane, z uwzględnieniem rotacji zatrudnienia i dotyczą okresu do końca okresu sprawozdawczego. Informacje demograficzne oraz informacje o rotacji zatrudnienia oparte są o dane historyczne.

Wycena aktuarialna świadczeń długo- i krótkoterminowych dokonywana jest nie rzadziej niż na koniec każdego roku obrotowego.

Ponowna wycena zobowiązań z tytułu świadczeń pracowniczych dotyczących programów określonych świadczeń obejmująca zyski i straty aktuarialne ujmowana jest w innych całkowitych dochodach i nie podlega późniejszej reklasyfikacji do zysku lub straty.

7.27. Dotacje rządowe

Jeżeli istnieje uzasadniona pewność, że dotacja zostanie uzyskana oraz spełnione zostaną wszystkie związane z nią warunki, wówczas dotacje rządowe są ujmowane według ich wartości godziwej.

Jeżeli dotacja dotyczy danej pozycji kosztowej, wówczas jest ona ujmowana jako przychód w sposób współmierny do kosztów, które dotacja ta ma w zamierzeniu kompensować. Jeżeli dotacja dotyczy składnika aktywów, wówczas jej wartość godziwa jest ujmowana w pasywach w sprawozdaniu z sytuacji finansowej. Następnie stopniowo, drogą równych odpisów rocznych, odpisywana do rachunku zysków i strat przez szacowany okres użytkowania związanego z nią składnika aktywów.

7.28. Przychody ze sprzedaży

Przychody ze sprzedaży stanowią wyłącznie przychody z umów z klientami objęte zakresem MSSF 15. Sposób ujmowania przychodów ze sprzedaży w sprawozdaniu finansowym Grupy, w tym zarówno wartość, jak i moment rozpoznania przychodów, określa pięcioetapowy model obejmujący następujące kroki:

- identyfikacja umowy z klientem,
- identyfikacja zobowiązań do wykonania świadczenia,
- określenie ceny transakcyjnej,
- przypisanie ceny transakcyjnej do zobowiązań do wykonania świadczenia,
- ujęcie przychodu podczas wypełniania zobowiązań do wykonania świadczenia lub po ich wypełnieniu.

Identyfikacja umowy z klientem

Grupa ujmuje umowę z klientem tylko wówczas, gdy spełnione są wszystkie następujące kryteria:

- strony umowy zawarły umowę (w formie pisemnej, ustnej lub zgodnie z innymi zwyczajowymi praktykami handlowymi) i są zobowiązane do wykonania swoich obowiązków;
- Grupa jest w stanie zidentyfikować prawa każdej ze stron dotyczące dóbr lub usług, które mają zostać przekazane;
- Grupa jest w stanie zidentyfikować warunki płatności za dobra lub usługi, które mają zostać przekazane;
- umowa ma treść ekonomiczną (tzn. można oczekiwać, że w wyniku umowy ulegnie zmianie ryzyko, rozkład w czasie lub kwota przyszłych przepływów pieniężnych Grupy); oraz
- jest prawdopodobne, że Grupa otrzyma wynagrodzenie, które będzie jej przysługiwało w zamian za dobra lub usługi, które zostaną przekazane klientowi.

Identyfikacja zobowiązań do wykonania świadczenia

W momencie zawarcia umowy Grupa dokonuje oceny dóbr lub usług przyrzeczonych w umowie z klientem i identyfikuje jako zobowiązanie do wykonania świadczenia każde przyrzeczenie do przekazania na rzecz klienta dobra lub usługi (lub pakietu dóbr lub usług), które można wyodrębnić lub grupy odrębnych dóbr lub usług, które są zasadniczo takie same i w taki sam sposób przekazywane klientowi.

Dobro lub usługa są wyodrębnione, jeżeli spełniają oba następujące warunki:

- klient może odnosić korzyści z dobra lub usługi albo bezpośrednio, albo poprzez powiązanie z innymi zasobami, które są dla niego łatwo dostępne oraz
- obowiązek Grupy do przekazania dobra lub usługi klientowi można wyodrębnić spośród innych obowiązków określonych w umowie.

Ustalenie ceny transakcyjnej

W celu ustalenia ceny transakcyjnej Grupa uwzględnia warunki umowy oraz stosowane przez nią zwyczajowe praktyki handlowe. Cena transakcyjna to kwota wynagrodzenia, które zgodnie z oczekiwaniem Grupy będzie jej przysługiwać w zamian za przekazanie przyrzeczonych dóbr lub usług klientowi, z wyłączeniem kwot pobranych w imieniu osób trzecich. Wynagrodzenie określone w umowie z klientem może obejmować kwoty stałe, kwoty zmienne lub oba te rodzaje kwot.

Jeśli wynagrodzenie określone w umowie obejmuje kwotę zmienną, Grupa szacuje kwotę wynagrodzenia, do którego będzie uprawniona w zamian za przekazanie przyrzeczonych dóbr lub usług klientowi. Grupa szacuje kwotę wynagrodzenia zmiennego, stosując metodę wartości najbardziej prawdopodobnej, stanowiącej pojedynczą, najbardziej prawdopodobną kwotę z przedziału możliwych kwot wynagrodzenia (tj. pojedynczy najbardziej prawdopodobny wynik umowy). Metoda ta najlepiej pozwala przewidzieć kwotę wynagrodzenia zmiennego, ponieważ spółka korzysta z postanowień umownych oraz posiada doświadczenie w realizacji podobnych umów.

Grupa zalicza do ceny transakcyjnej część lub całość kwoty wynagrodzenia zmiennego wyłącznie w takim zakresie, w jakim istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że nie nastąpi wyśięgowanie znaczącej części kwoty wcześniej ujętych skumulowanych przychodów w miarę, jak stopniowo spada niepewność co do wysokości wynagrodzenia zmiennego.

Grupa analizuje dane rynkowe wpływające np. na wysokość wskaźnika indeksacji ceny, spółka weryfikuje na podstawie obserwowalnych w trakcie procesu produkcyjnego danych wskazujących na poziom rozliczenia z klientem z tytułu wagi wyrobów oraz na bieżąco ocenia ryzyko wystąpienia kar umownych.

Grupa przeważnie spełnia zobowiązanie do wykonania świadczenia w trakcie świadczenia usługi poprzez dostarczanie klientowi składnika aktywów, nad którym sprawuje on kontrolę w trakcie jego powstawania lub ulepszania. Warunki płatności są negocjowane indywidualnie dla każdej umowy. Zwykle płatności stają się wymagalne w terminie nie dłuższym niż 60 dni.

W przypadku, kiedy umowa zawiera istotny komponent finansowania, Spółka koryguje przyrzoną kwotę wynagrodzenia umownego o efekt zmiany wartości pieniądza w czasie. Istotny element finansowania występuje, gdy w umowie zostaną określone terminy płatności dłuższe niż rok. Grupa stosuje rozwiązanie praktyczne, zgodnie z którym korekty o wpływ istotnego komponentu finansowania nie dokonuje w przypadku umów przewidujących terminy płatności krótsze niż 1 rok.

Grupa nie ujmuje zobowiązania do zwrotu wynagrodzenia.

Gwarancje udzielone przez Grupę na sprzedane produkty/usługi ujmowane są zgodnie z MSR 37, ponieważ ich warunki odzwierciedlają wyłącznie zapewnienie, że produkty/usługi dostarczane przez Grupę będą działać zgodnie z zamierzeniem stron, wyrażonym w ustalonej specyfikacji.

Przypisanie ceny transakcyjnej do zobowiązań do wykonania świadczenia

Grupa przypisuje cenę transakcyjną do każdego zobowiązania do wykonania świadczenia (lub do odrębnego dobra lub odrębnej usługi) w kwocie, która odzwierciedla kwotę wynagrodzenia, które – zgodnie z oczekiwaniem Grupy – przysługuje jej w zamian za przekazanie przyrzeczonych dóbr lub usług klientowi. na podstawie proporcjonalnej indywidualnej ceny sprzedaży wyznaczonej w drodze powiększenia oczekiwanych kosztów o marżę kontraktu.

Ujęcie przychodu podczas wypełniania zobowiązań do wykonania świadczenia lub po ich wypełnieniu

Grupa ujmuje przychody w momencie wypełniania lub w trakcie wypełniania *zobowiązania do wykonania świadczenia* poprzez przekazanie przyrzonego dobra lub usługi klientowi.

- przychody z tytułu sprzedaży produktów i świadczenia usług są ujmowane na podstawie stopnia zaawansowania ich realizacji wg metody opartej na nakładach poniesionych na realizację umowy.
- przychody ze sprzedaży towarów rozpoznawane są w określonym momencie, tj. gdy klient uzyska kontrolę nad towarem. Klient uzyskuje kontrolę nad towarem w chwili odbioru towaru lub dostarczenia towaru do miejsca przeznaczenia, zależnie od zapisów kontraktowych dotyczących warunków dostawy.

Grupa ujmuje przychody w miarę upływu czasu, ponieważ:

- w wyniku wykonania świadczenia przez Grupę powstaje lub zostaje ulepszony składnik aktywów, a kontrolę nad tym składnikiem aktywów – w miarę jego powstawania lub ulepszania – sprawuje klient oraz
- w wyniku wykonania świadczenia przez jednostkę nie powstaje składnik aktywów o alternatywnym zastosowaniu dla Grupy, której przysługuje egzekwowne prawo do zapłaty za dotychczas wykonane świadczenie.

Grupa ocenia, czy umowa zawiera istotny element finansowania. Grupa nie koryguje przyrzeczonej kwoty wynagrodzenia o wpływ istotnego elementu finansowania, jeśli w momencie zawarcia umowy oczekuje, że okres od momentu przekazania przyrzeczonego dobra lub usługi klientowi do momentu zapłaty za dobro lub usługę przez klienta wyniesie nie więcej niż jeden rok.

Grupa aktywuje dodatkowe koszty doprowadzenia do zawarcia umowy pod warunkiem, że spodziewa się, że te koszty odzyska. Koszty, które według przewidywań Spółka nie zostaną odzyskane ujmowane są jako koszt okresu, w którym zostały poniesione. Do kosztów podlegających aktywowaniu Grupa zalicza prowizje wypłacane wyłącznie w związku z doprowadzeniem do zawarcia umowy. Aktywowane koszty prezentowane są w rozliczeniach międzyokresowych i podlegają amortyzacji metodą liniową w przewidywanym okresie realizacji umowy.

7.29. Podatki

7.29.1. Podatek dochodowy

Podatek dochodowy wykazany w wyniku okresu obejmuje rzeczywiste obciążenie podatkowe za dany okres sprawozdawczy, ustalone przez Grupę zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych ewentualne korekty rozliczeń podatkowych za lata ubiegłe oraz zmianę stanu aktywa z tytułu podatku odroczonego oraz rezerwy na podatek odroczonego nie rozliczaną z kapitałem własnym.

7.29.1.1. Podatek bieżący

Zobowiązania i należności z tytułu bieżącego podatku za okres bieżący i okresy poprzednie wycenia się w wysokości kwot przewidywanej zapłaty na rzecz organów podatkowych (podlegających zwrotowi od organów podatkowych) z zastosowaniem stawek podatkowych i przepisów podatkowych, które prawnie lub faktycznie już obowiązywały na dzień bilansowy.

7.29.1.2. Podatek odroczonego

Na potrzeby sprawozdawczości finansowej podatek odroczonego jest tworzony w stosunku do wszystkich różnic przejściowych występujących na koniec okresu sprawozdawczego między wartością podatkową aktywów i zobowiązań a ich wartością bilansową wykazaną w sprawozdaniu finansowym.

Rezerwa na podatek odroczonego ujmowana jest w odniesieniu do wszystkich dodatnich różnic przejściowych:

- z wyjątkiem sytuacji, gdy rezerwa na podatek odroczonego powstaje w wyniku początkowego ujęcia wartości firmy lub początkowego ujęcia składnika aktywów bądź zobowiązania przy transakcji nie stanowiącej połączenia jednostek gospodarczych i w chwili jej zawierania nie mającej wpływu ani na wynik finansowy brutto, ani na dochód do opodatkowania czy stratę podatkową oraz
- w przypadku dodatnich różnic przejściowych wynikających z inwestycji w jednostkach zależnych lub stowarzyszonych i udziałów we wspólnych przedsięwzięciach – z wyjątkiem sytuacji, gdy terminy odwracania się różnic przejściowych podlegają kontroli inwestora i gdy prawdopodobne jest, iż w dającej się przewidzieć przyszłości różnice przejściowe nie ulegną odwróceniu.

Aktywa z tytułu podatku odroczonego ujmowane są w odniesieniu do wszystkich ujemnych różnic przejściowych, w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, że zostanie osiągnięty dochód do opodatkowania, który pozwoli wykorzystać ww. różnice, aktywa i straty:

- z wyjątkiem sytuacji, gdy aktywa z tytułu odroczonego podatku dotyczące ujemnych różnic przejściowych powstają w wyniku początkowego ujęcia składnika aktywów bądź zobowiązania przy transakcji nie stanowiącej połączenia jednostek gospodarczych i w chwili jej zawierania nie mają wpływu ani na wynik finansowy brutto, ani na dochód do opodatkowania czy stratę podatkową oraz
- w przypadku ujemnych różnic przejściowych z tytułu inwestycji w jednostkach zależnych lub stowarzyszonych oraz udziałów we wspólnych przedsięwzięciach, składnik aktywów z tytułu odroczonego podatku jest ujmowany w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jedynie w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, iż w dającej się przewidzieć przyszłości ww. różnice przejściowe ulegną odwróceniu i osiągnięty zostanie dochód do opodatkowania, który pozwoli na potrącenie ujemnych różnic przejściowych.

Wartość bilansową składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego weryfikuje się na każdy dzień bilansowy. Grupa obniża wartość bilansową składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego w zakresie, w jakim nie jest prawdopodobne osiągnięcie dochodu do opodatkowania wystarczającego do częściowego lub całkowitego zrealizowania składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Nieujęte aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego podlegają weryfikacji na każdy dzień bilansowy i ujmowane są w takim zakresie, w jakim prawdopodobne staje się, że przyszedł dochód do opodatkowania pozwoli na ich zrealizowanie.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego, w związku z ujemnymi różnicami przejściowymi, które spowodują w przyszłości zmniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego oraz straty podatkowej możliwej do odliczenia, ustalonej przy uwzględnieniu zasady ostrożności. Aktywa z tytułu podatku dochodowego wykazywane są tylko wtedy, gdy ich realizacja jest prawdopodobna.

Rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego tworzy się w wysokości kwoty podatku dochodowego, wymagającej w przyszłości zapłaty, w związku z występowaniem dodatnich różnic przejściowych, to jest różnic, które spowodują zwiększenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przyszłości.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego wycenia się z zastosowaniem stawek podatkowych, które według przewidywań będą stosowane, gdy składnik aktywów zostanie zrealizowany lub rezerwa rozwiązana, przyjmując stawki podatkowe (i przepisy podatkowe), które obowiązywały prawnie lub co do których proces legislacyjny zasadniczo się zakończył na dzień bilansowy.

Podatek dochodowy dotyczący pozycji ujmowanych poza zyskiem lub stratą jest ujmowany poza zyskiem lub stratą; w innych całkowitych dochodach dotyczący pozycji ujętych w innych całkowitych dochodach lub bezpośrednio w kapitale własnym dotyczący pozycji ujętych bezpośrednio w kapitale własnym.

Grupa kompensuje ze sobą aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego z rezerwami z tytułu odroczonego podatku dochodowego wtedy i tylko wtedy, gdy posiada możliwy do wyegzekwowania tytuł prawny do przeprowadzenia kompensat należności ze zobowiązaniami z tytułu bieżącego podatku i odroczonego podatku dochodowego ma związek z tym samym podatnikiem i tym samym organem podatkowym.

7.29.2. Podatek od towarów i usług

Przychody, koszty, aktywa i zobowiązania są ujmowane po pomniejszeniu o wartość podatku od towarów i usług, z wyjątkiem:

- gdy podatek od towarów i usług zapłacony przy zakupie aktywów lub usług nie jest możliwy do odzyskania od organów podatkowych; wtedy jest on ujmowany odpowiednio jako część ceny nabycia składnika aktywów lub jako część pozycji kosztowej oraz
- należności i zobowiązań, które są wykazywane z uwzględnieniem kwoty podatku od towarów i usług.

Kwota netto podatku od towarów i usług możliwa do odzyskania lub należna do zapłaty na rzecz organów podatkowych jest ujęta w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jako część należności lub zobowiązań.

7.29.3. Ocena niepewności co do rozliczeń podatkowych

Jeżeli w ocenie Spółek Grupy jest prawdopodobne, że podejście do kwestii podatkowej lub grupy kwestii podatkowych będzie zaakceptowane przez organ podatkowy, Spółka określa dochód do opodatkowania (stratę podatkową), podstawę opodatkowania, niewykorzystane straty podatkowe, niewykorzystane ulgi podatkowe i stawki podatkowe z uwzględnieniem podejścia do opodatkowania planowanego lub zastosowanego w swoim zeznaniu podatkowym.

Jeżeli Spółka stwierdzi, że nie jest prawdopodobne, że organ podatkowy zaakceptuje podejście Spółki do kwestii podatkowej lub grupy kwestii podatkowych, wówczas Spółka odzwierciedla wpływ niepewności przy ustalaniu dochodu do opodatkowania (straty podatkowej), niewykorzystanych strat podatkowych, niewykorzystanych ulg podatkowych lub stawek podatkowych.

Spółka odzwierciedla ten efekt za pomocą najlepszej z następujących metod:

- Spółka określa najbardziej prawdopodobny scenariusz – jest to pojedyncza kwota spośród możliwych wyników,
- Spółka ujmuje wartość oczekiwaną - jest to suma kwot ważonych prawdopodobieństwem spośród możliwych wyników,
- Spółka stosuje podejście „all-or-nothing”.

7.30. Zysk/(strata) netto na jedną akcję

Zysk netto na akcję dla każdego okresu jest obliczony poprzez podzielenie zysku netto za dany okres przez średnią ważoną liczbę akcji jednostki dominującej w danym okresie sprawozdawczym. Grupa nie prezentuje rozwodnionego zysku/straty na akcję, ponieważ nie występują rozwodniające potencjalne akcje zwykłe.

8. Zmiany stosowanych zasad rachunkowości (istotne zasady (polityka) rachunkowości)

8.1. Nowy MSSF 16 „Leasing”

Nowy standard zastępuje MSR 17 i kilka interpretacji. Poza zmianą definicji leasingu wprowadza znaczne zmiany w rachunkowości leasingobiorców: standard wymaga ujęcia w bilansie dla każdej umowy leasingowej wartości „prawa do użytkowania” i analogicznego zobowiązania finansowego. Prawo do użytkowania jest następnie amortyzowane, natomiast zobowiązanie wyceniane w zamortyzowanym koszcie. W określonych sytuacjach wskazanych w standardzie zobowiązanie z tytułu leasingu podlega aktualizacji wyceny, której skutki co do zasady ujmowane są jako korekta wartości prawa do użytkowania.

Przewidziano uproszczenia dla umów krótkoterminowych (do 12 miesięcy) i umów o użytkowanie aktywów o niskiej wartości, które Grupa przyjęła w swoich zasadach rachunkowości. Uproszczenie to polega na nieujmowaniu zobowiązania z tytułu leasingu w odniesieniu do tych umów.

Podejście księgowe do leasingów od strony leasingodawcy jest zbliżone do zasad określonych w dotychczasowym MSR 17.

Nowy standard miał istotny wpływ na sprawozdanie finansowe Grupy. Na dzień pierwszego zastosowania Grupa była leasingobiorcą w 56 umowach leasingu operacyjnego, najmu i dzierżawy zawartych na okresy od 1 do 2 lat, na podstawie których przysługuje jej prawo do użytkowania gruntów, nieruchomości, środków transportu i instalacji technicznych.

Grupa wdrożyła MSSF 16 przy zastosowaniu zmodyfikowanej metody retrospektywnej, tj. bez przekształcania danych porównawczych, z ujęciem łącznego efektu pierwszego zastosowania standardu jako korekty bilansu otwarcia zysków zatrzymanych w dniu pierwszego zastosowania.

Ponadto Grupa zastosowała następujące dopuszczone przez standard rozwiązania praktyczne:

- wartość prawa do korzystania z tytułu wszystkich umów sklasyfikowanych uprzednio przez Grupę jako leasing operacyjny zgodnie z MSR 17 na dzień pierwszego zastosowania MSSF 16 została ustalona w kwocie zobowiązania z tytułu leasingu skorygowanego o opłaty i przedpłaty ujęte w sprawozdaniu z sytuacji finansowej bezpośrednio sprzed dnia pierwszego zastosowania,
- umowy, których okres leasingu kończy się w 2019 roku, Grupa ujmuje jako koszty metodą liniową w okresie leasingu.

Ze względu na skorzystanie z uproszczeń Grupa wykorzystała MSR 36 na dzień pierwszego zastosowania MSSF 16 w celu oceny konieczności ujęcia odpisów aktualizujących wartość aktywów z tytułu prawa do użytkowania. Przeprowadzona analiza nie wskazała takiej konieczności.

Dla umów sklasyfikowanych na 31 grudnia 2018 roku jako leasingi finansowe zgodnie z MSR 17, wartość prawa do użytkowania została określona w kwocie równej wartości aktywów podlegających leasingowi według MSR 17. Wartość zobowiązania z tytułu leasingu na dzień pierwszego zastosowania jest równa kwocie zobowiązania z tytułu leasingu finansowego zgodnie z MSR 17.

W związku z zastosowaniem MSSF 16 Grupa rozpoznała na dzień pierwszego zastosowania prawa do korzystania w kwocie 14 258 tysięcy złotych. Prawa z tytułu korzystania zaprezentowane zostały w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w pozycji „Aktywa z tytułu prawa do użytkowania”, natomiast zobowiązania leasingowe w pozycji „Zobowiązania z tytułu leasingu” w podziale na część krótkoterminową i długoterminową.

Spółka oszacowała, że łączny wpływ pierwszego zastosowania standardu na zyski zatrzymane na dzień pierwszego zastosowania wyniesie 318 tysięcy złotych.

8.2. Zmiany pozostałych standardów lub interpretacji obowiązujące i zastosowane przez Grupę w 2019 rok

- Zmiana MSSF 9 „Instrumenty finansowe”

Zmiana polega na dopuszczeniu kwalifikowania do kategorii aktywów wycenianych w zamortyzowanym koszcie takich instrumentów, które w przypadku wcześniejszej spłaty powodują, że jednostka otrzyma kwotę mniejszą niż suma kapitału i naliczonych odsetek (tzw. ujemne wynagrodzenie).

Zmiana standardu nie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe ze względu na to, że nie wystąpiły transakcje objęte zmianami.

- Nowa KIMSF 23 „Niepewność co do traktowania podatkowego dochodu”

Interpretacja do MSR 12 „Podatek dochodowy” rozstrzyga podejście do sytuacji, gdy interpretacja przepisów ws. podatku dochodowego nie jest jednoznaczna i nie można definitywnie przyjąć, jakie rozwiązanie zostanie zaakceptowane przez organy podatkowe, w tym sądy. Kierownictwo powinno w pierwszej kolejności ocenić, czy jest prawdopodobne, że jego interpretacja zostanie zaakceptowana przez organy podatkowe. Jeśli tak, należy przyjąć do sporządzania sprawozdania finansowego taką interpretację. Jeśli nie, należy uwzględnić niepewność kwot związanych z podatkiem dochodowym metodą wartości najbardziej prawdopodobnej lub wartości oczekiwanej. Grupa powinna ocenić ewentualne zmiany faktów i okoliczności wpływające na ustaloną wartość. Jeśli wartość podlega korekcie, traktuje się ją jako zmianę szacunku zgodnie z MSR 8.

Nowa interpretacja nie ma wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy, gdyż Grupa nie przeprowadzała transakcji, których ujęcie podatkowe budzi wątpliwości.

- Zmiana MSR 28 „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach”

Zmiana standardu uściśla, że do instrumentów finansowych innych, niż wyceniane metodą praw własności, w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach należy stosować MSSF 9 nawet jeśli instrumenty te stanowią element inwestycji netto w takiej jednostce.

Zmiana standardu nie wpłynęła na skonsolidowane sprawozdanie finansowe, ponieważ Grupa nie posiada takich instrumentów finansowych.

- Zmiany MSR 12 „Podatek dochodowy”, MSR 23 „Koszty finansowania zewnętrznego”, MSSF 3 „Połączenia przedsięwzięć” i MSSF 11 „Wspólne ustalenia umowne”

Mniejsze poprawki do standardów, wprowadzane w ramach corocznych zmian do standardów (cykl 2015 – 2017):

- MSR 12: Rada MSR uściśliła sposób ujmowania podatku dochodowego będącego konsekwencją dywidend. Podatek ujmowany jest w momencie ujęcia zobowiązania do wypłaty dywidendy jako obciążenie wyniku lub pozostałych całkowitych dochodów lub kapitałów w zależności od tego, gdzie ujęto przeszłe transakcje, które wygenerowały wynik.
- MSR 23: Doprecyzowano, że zadłużenie pierwotnie przeznaczone na finansowanie składnika aktywów, który został już ukończony, zostaje zaliczone do zadłużenia ogólnego, którego koszt może być później kapitalizowany w wartości innych aktywów.
- MSSF 3: Rada MSR doprecyzowała, że zasady dotyczące rozliczania połączenia przedsięwzięć realizowanego etapami, w tym konieczność wyceny udziałów, dotyczą również posiadanych wcześniej udziałów we wspólnych działalnościach.
- MSSF 11: Rada doprecyzowała, że wspólnik wspólnej działalności, niesprawujący wspólnej kontroli, w sytuacji, gdy uzyska wspólną kontrolę nad wspólną działalnością będącą przedsięwzięciem, nie powinien ponownie wyceniać udziałów w tej wspólnej działalności.

Zmiany nie wpłynęły na skonsolidowane sprawozdania finansowe w sposób istotny, ponieważ:

- Grupa nie jest stroną transakcji będących przedmiotem zmiany MSR 12,
- wszystkie dostosowania składnika aktywów o istotnej wartości są finansowane przez Grupę ze środków pozyskiwanych z zewnątrz specjalnie w tym celu, (lub) Grupa stosowała zasady opisane w zmianie MSR już wcześniej,
- Grupa nie prowadzi wspólnej działalności w rozumieniu MSSF 11.

- Zmiana MSR 19 „Świadczenia pracownicze”

Zgodnie z wprowadzoną zmianą jeśli składnik aktywów lub zobowiązanie netto z tytułu programu określonych świadczeń są ponownie wyceniane w wyniku zmian, ograniczenia lub rozliczenia, jednostka powinna:

- ustalić koszty bieżącego zatrudnienia i odsetki netto za okres po ponownej wycenie stosując założenia wykorzystane przy ponownej wycenie oraz
- określić odsetki netto za pozostały okres na podstawie przecenionego aktywa lub zobowiązania netto.

Zmiana standardu nie wpłynęła na skonsolidowane sprawozdania finansowe, ponieważ Grupa stosowała już zasady spójne ze zmienionym standardem.

Standardy i interpretacje obowiązujące w wersji opublikowanej przez IASB, lecz nie zatwierdzone przez Unię Europejską, wykazywane są poniżej w punkcie dotyczącym standardów i interpretacji, które nie weszły w życie.

9. Standardy i interpretacje obowiązujące w wersji opublikowanej przez IASB, lecz nie zatwierdzone przez Unię Europejską

9.1. Zastosowanie standardu lub interpretacji przed datą ich wejścia w życie

W niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym nie skorzystano z dobrowolnego wcześniejszego zastosowania standardu lub interpretacji.

9.2. Opublikowane standardy i interpretacje, które nie weszły w życie dla okresów rozpoczynających się 1 stycznia 2019 roku i ich wpływ na sprawozdanie Grupy

Do dnia sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego zostały opublikowane nowe lub znowelizowane standardy i interpretacje, obowiązujące dla okresów rocznych następujących po 2019 roku. Lista obejmuje również zmiany, standardy i interpretacje opublikowane ale niezaakceptowane jeszcze przez Unię Europejską.

- Nowy MSSF 17 „Insurance Contracts”

Nowy standard regulujący ujęcie, wycenę, prezentację i ujawnienia dotyczące umów ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych. Standard zastępuje dotychczasowy MSSF 4.

Grupa szacuje, że nowy standard nie wpłynie na jej skonsolidowane sprawozdania finansowe, ponieważ nie prowadzi działalności ubezpieczeniowej. (należy zmienić, jeśli jest inaczej)

Standard obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2021 roku lub później.

- Zmiana MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych” i MSR 8 „Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów”

Zmiana polega na wprowadzeniu nowej definicji pojęcia „istotny” (w odniesieniu do pominięcia lub zniekształcenia w sprawozdaniu finansowym). Dotychczasowa definicja zawarta w MSR 1 i MSR 8 różniła się od zawartej w Założeniach Koncepcyjnych Sprawozdawczości Finansowej, co mogło powodować trudności w dokonywaniu osądów przez jednostki sporządzające sprawozdania finansowe. Zmiana spowoduje ujednoczenie definicji we wszystkich obowiązujących MSR i MSSF.

Grupa szacuje, że nowy standard nie wpłynie na jej skonsolidowane sprawozdania finansowe, ponieważ dotychczas dokonywane osądy w zakresie istotności były zbieżne z tymi, jakie byłyby dokonywane przy zastosowaniu nowej definicji.

Zmiany obowiązują dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2020 roku lub później.

- Zmiana MSSF 3 „Połączenia przedsięwzięć”

Zmiana dotyczy definicji przedsięwzięcia i obejmuje przede wszystkim następujące kwestie:

- precyzuje, że przejęty zespół aktywów i działań, aby być traktowanym jako przedsięwzięcie, musi obejmować również wkład i istotne procesy, które wspólnie w istotny sposób uczestniczyć będą w wypracowaniu zwrotu,
- zawęża definicję zwrotu, a tym samym również przedsięwzięcia, skupiając się na dobrach i usługach dostarczanych odbiorcom, usuwając z definicji odniesienie do zwrotu w formie obniżenia kosztów,
- dodaje wytyczne i przykłady ilustrujące w celu ułatwienia dokonywania oceny, czy w ramach połączenia został przejęty istotny proces,
- pomija dokonywanie oceny, czy istnieje możliwość zastąpienia brakującego wkładu lub procesu i kontynuowania operowania przedsięwzięciem w celu uzyskiwania zwrotu oraz

- dodaje opcjonalną możliwość przeprowadzenia uproszczonej oceny, mającej na celu wykluczenie, że przejęty zestaw działań i aktywów jest przedsięwzięciem.

Zmiana obowiązuje dla połączeń przedsięwzięć dla których dzień przejęcia przypada w ciągu pierwszego rocznego okresu sprawozdawczego rozpoczynającego się 1 stycznia 2020 roku lub później oraz dla transakcji nabycia aktywów, które wystąpiły w tym okresie sprawozdawczym lub później. W związku z tym zmiana nie wpłynie na dane wykazywane w dotychczasowych skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych Grupy. Na ten moment Grupa nie jest w stanie przewidzieć również przyszłych transakcji nabycia przedsięwzięć.

- Zmiany odniesień do Założeń koncepcyjnych w MSSF

Rada przygotowała nową wersję założeń koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej. Dla spójności zostały zatem odpowiednio dostosowane referencje do założeń koncepcyjnych zamieszczone w poszczególnych standardach.

Zmiany obowiązują dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2020 roku lub później i w ocenie Grupy nie wpłyną na jej sprawozdania finansowe.

- Zmiany do MSSF 9, MSR 39 i MSSF 7

Rada MSR wprowadziła zmiany do zasad rachunkowości zabezpieczeń w związku z planowaną reformą referencyjnych stóp procentowych (WIBOR, LIBOR itd.). Stopy te są często pozycją zabezpieczaną, na przykład w przypadku zabezpieczenia instrumentem IRS. Planowane zastąpienie dotychczasowych stóp nowymi stopami referencyjnymi budziło wątpliwości, co do tego, czy planowana transakcja jest nadal wysoce prawdopodobna, czy nadal oczekuje się przyszłych zabezpieczanych przepływów lub czy istnieje powiązanie ekonomiczne między pozycją zabezpieczaną i zabezpieczającą. Zmiana do standardów określiła, że należy w szacunkach założyć, że zmiany stóp referencyjnych nie nastąpią.

Zmiany obowiązują dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2020 roku lub później. W związku z tym, że Grupa nie stosuje rachunkowości zabezpieczeń, niepewność związana z instrumentami pochodnymi opartymi na stopach procentowych nie będzie miała wpływu na jej skonsolidowane sprawozdania finansowe.

- Zmiana MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych”

Rada MSR doprecyzowała zasady klasyfikacji zobowiązań do długo- lub krótkoterminowych przede wszystkim w dwóch aspektach:

- doprecyzowano, że klasyfikacja jest zależna od praw jakie posiada jednostka na dzień bilansowy,
- intencje kierownictwa w odniesieniu do przyspieszenia lub opóźnienia płatności zobowiązania nie są brane pod uwagę.

Zmiany obowiązują dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2022 roku lub później. W związku z tym, że Grupa stosuje już zasady spójne ze zmienionym standardem, zmiany nie będą miały wpływu na jej skonsolidowane sprawozdania finansowe

Grupa zamierza wdrożyć powyższe regulacje w terminach przewidzianych do zastosowania przez standardy lub interpretacje.

10. Aktywa i zobowiązania z tytułu umowy

Stany aktywów i zobowiązań z tytułu umowy na koniec okresu sprawozdawczego przedstawia poniższa tabela:

	<i>31 grudnia 2019</i>	<i>31 grudnia 2018</i>
Aktywa z tytułu umowy brutto	271 202	383 200
Odpisy aktualizujące wartość aktywów z tytułu umowy (-)	(1 415)	(1 848)
Aktywa z tytułu umowy	269 787	381 352
Zobowiązania z tytułu umowy	251 625	173 499

Aktywa z tytułu umowy podlegają regulacjom MSSF 9 w zakresie szacowania strat z tytułu utraty wartości.

Poniższa tabela przedstawia skutki wyceny umów, w tym przychody oraz koszty realizowanych umów ujęte zgodnie z MSSF 15 na dzień 31 grudnia 2019 roku i na dzień 31 grudnia 2018 roku, jak również kwoty należne zamawiającym oraz kwoty należne od zamawiających z tytułu prac wynikających z realizowanych umów.

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Kwota przychodów początkowo ustalona w umowie	7 971 771	7 084 490
Zmiana przychodów z umowy	42 339	90 726
Łączna kwota przychodów z umowy	8 014 110	7 175 216
Koszty umowy poniesione do dnia bilansowego	5 673 184	4 280 233
Koszty pozostające do realizacji umowy	2 125 054	2 284 677
Szacunkowe łączne koszty umowy	7 798 238	6 564 910
<hr/>		
Szacunkowe łączne wyniki z umów, w tym:	215 872	610 306
zyski	431 683	665 896
straty (-)	(215 810)	(55 590)

Aktywa (zobowiązania) z tytułu umowy prezentuje poniższa tabela:

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Stan otrzymanych zaliczek na dzień bilansowy	177 222	137 246
Kwota zaliczek możliwa do kompensaty z należnościami z tytułu umów o usługę	29 987	25 264
Koszty umowy poniesione do dnia bilansowego	5 712 182	4 284 312
Zyski narastająco ujęte do dnia bilansowego (+)	303 598	440 034
Straty narastająco ujęte do dnia bilansowego (-)	(215 810)	(55 591)
Przychody z umowy narastająco ujęte do dnia bilansowego	5 799 970	4 668 755
Kwoty zafakturowane do dnia bilansowego (faktury częściowe)	5 605 335	4 321 807
Rozliczenie z tytułu umów na dzień bilansowy (per saldo), w tym:	194 635	346 948
aktywa z tytułu umowy pomniejszone o zaliczki możliwe do kompensaty	271 202	383 200
zobowiązania z tytułu umowy	106 554	61 517

Grupa dokonała analizy zmian aktywów i zobowiązań z tytułu umowy oraz czynników będących przyczynami tych zmian w 2019 oraz 2018 roku. Szczegółowy opis wpływu zmian szacunków na kluczowych kontraktach realizowanych przez Grupę został zawarty w sprawozdaniu z działalności Grupy za rok zakończony 31 grudnia 2019 roku (nota 3.5).

Najważniejsze przyczyny zmian aktywów i zobowiązań z tytułu umowy w okresie sprawozdawczym przedstawiają poniższe tabele:

Aktywa z tytułu umowy:

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Aktywa z tytułu umowy na początek okresu	381 352	251 283
Przychody odniesione w okresie sprawozdawczym na aktywa z tytułu umowy	121 220	93 237
Łączne korekty przychodów odniesione na aktywa z tytułu umowy	50 298	(515)
Zmiany odpisów aktualizujących aktywa z tytułu umowy	325	97 367
Przeklasyfikowanie do należności z tytułu dostaw i usług (-)	(283 407)	(60 020)
Aktywa z tytułu umowy na koniec okresu	269 788	381 352

Zobowiązania z tytułu umowy:

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Zobowiązania z tytułu umowy na początek okresu	173 499	42 823
Zobowiązania do wykonania świadczenia ujęte w okresie sprawozdawczym jako zobowiązania z tytułu umowy	59 286	54 464
Zmiana stanu zaliczek	42 656	97 852
Łączne korekty przychodów odniesione na zobowiązania z tytułu umowy	1 917	1 725
Rozpoznanie przychodu ujętego w saldzie zobowiązań z tytułu umowy na początek okresu (-)	(25 733)	(23 365)
Zobowiązania z tytułu umowy na koniec okresu	251 625	173 499

Ujawnienia dotyczące aktywowanych kosztów doprowadzenia do zawarcia i wykonania umów Spółka prezentuje w pozycji „Rozliczenia międzyokresowe krótkoterminowe” (nota 29).

10.1. Informacje dotyczące kluczowych kontraktów realizowanych przez Grupę

10.1.1. Projekt Jaworzno

Spółka RAFAKO S.A. w Konsorcjum firm: RAFAKO S.A. (Lider Konsorcjum) i MOSTOSTAL WARSZAWA S.A. realizuje kontrakt na „Budowę nowych mocy w technologiach węglowych w TAURON Wytwarzanie S.A. – Budowę bloku energetycznego o mocy 910 MW na parametry nadkrytyczne w Elektrowni Jaworzno III – Elektrownia II – w zakresie: kocioł parowy, turbozespół, budynek główny, część elektryczna i AKPiA Bloku”. Ostateczny podział prac w ramach Konsorcjum został ustalony w dniu 4 sierpnia 2013 roku na podstawie zmian wprowadzonych do umowy konsorcjum, które dotyczyły przejęcia przez RAFAKO S.A. 99,99% prac w ramach Projektu (tym samym dla spółki Mostostal Warszawa pozostało 0,01%) oraz zmiany podziału wynagrodzenia należnego każdemu z partnerów konsorcjum odpowiednio do udziału w realizowanych pracach. Kontrakt na budowę Bloku Energetycznego Jaworzno III został zawarty w dniu 17 kwietnia 2014 roku. Aktualna wartość kontraktu (po podpisaniu Aneksie nr8) wynosi 4 547 681 345,64 złotych netto. To największy wartościowo kontrakt realizowany dotychczas przez spółkę RAFAKO S.A. Obecnie realizacja projektu Jaworzno wkroczyła w ostatnią fazę, tj. fazę rozruchu i uruchomienia Bloku, która będzie realizowana do Przejęcia Bloku do Eksploatacji. Po zrealizowaniu kamienia milowego dotyczącego Przejęcia Bloku do Eksploatacji Kontrakt wejdzie w fazę Okresu Gwarancji, w trakcie którego w terminie do 12 miesięcy od Przejęcia Bloku do Eksploatacji mają nastąpić końcowe Pomiarzy Gwarantowanych Parametrów Technicznych. W Okresie Gwarancyjnym nastąpi przekazanie Zamawiającemu dokumentacji powykonawczej i zafakturowanie ostatniego kamienia milowego zgodnie z Harmonogramem Rzeczowo - Finansowym Kontraktu.

Niezakończenie realizacji kontraktu w ustalonym terminie, tj. niepodpisanie Protokołu Przekazania Bloku do Eksploatacji może spowodować naliczenie przez Inwestora kar za nieterminową realizację kontraktu, co w sposób istotny mogłoby negatywnie wpłynąć na wynik i sytuację finansową zarówno RAFAKO S.A. jak i spółki celowej realizującej projekt.

W dniu 19 grudnia 2019 roku został podpisany z Zamawiającym aneks nr 7 do Kontraktu. Uzgodniono, że w ramach Kontraktu zostaną wykonane dodatkowe zadania, m.in. zostanie dostarczona dodatkowa warstwa katalizatora i instalacji dozowania addytywu do instalacji odsiarczania spalin w celu redukcji emisji rtęci oraz zostanie zwiększone pole paliwowe, umożliwiające spalanie szerszego asortymentu węgla. Dodatkowo Konsorcjum po oddaniu Bloku do eksploatacji przeprowadzi działania optymalizacyjne mające na celu weryfikację spełniania przez Blok zmienionych parametrów technicznych. Wdrożenie powyższych zmian pozytywnie wpłynie na parametry techniczno-środowiskowe Bloku, jak również umożliwi optymalizację kosztową w trakcie jego eksploatacji. Dodatkowo, dzięki rozszerzeniu zakresu prac możliwe będzie obniżenie poziomu emisji przez przedmiot Kontraktu szkodliwych substancji do środowiska, a rozszerzone pole paliwowe umożliwi Grupie TAURON większą elastyczność kontraktacji węgla. Na podstawie aneksu cena netto określona w Kontrakcie została zwiększona o kwotę 52 308 355,89 złotych, a termin na podpisanie protokołu Przekazania Bloku do Eksploatacji wyznaczono w terminie do dnia 31 stycznia 2020 roku.

Podczas ostatniej fazy testów Bloku nastąpił szereg zdarzeń o charakterze obiektywnym mających wpływ na termin przekazania Bloku Zamawiającemu. Po odłączeniu Bloku, które miało miejsce m.in. z powodu nadzwyczajnych okoliczności pogodowych stwierdzono, że nastąpiło niemożliwe do przewidzenia zdarzenie polegające na uszkodzeniu jednego z elementów kotła. W dniu 4 maja 2020 roku RAFAKO S.A., E003B7 Sp. z o.o. i zamawiający zawarli porozumienie o współpracy w zakresie diagnozowania przyczyn i usuwania skutków Zdarzenia odnośnie kontynuowania prac zmierzających do przekazania Bloku Zamawiającemu.

W dniu 10 czerwca podpisano Aneks nr 8 do Kontraktu Głównego, w którym określono zasady wykonywania przez Wykonawcę prac dodatkowych oraz uregulowano w nim podstawowe kwestie, tj. zwiększenie wartości kontraktu o 9,9 miliona złotych netto uwzględniające prace dodatkowe, zmianę terminu oddania Bloku do Eksploatacji, zaktualizowano Harmonogram Rzeczowo-Finansowy uwzględniający zmianę terminów realizacji poszczególnych kamieni milowych oraz przeniesiono prawa własności wyspy turbinowej.

Nowy harmonogram płatności poprawił płynność finansową Grupy, w tym możliwość regulacji zobowiązań wobec podwykonawców w związku z koniecznością przedłużenia prac na kontrakcie.

Zasady rozliczania Projektu Jaworzno:

Na potrzeby realizacji Projektu została utworzona spółka celowa (E003B7 Sp. z o.o.), której RAFAKO S.A. podzleciła około 88,7% zakresu prac Projektu; pozostałe 11,3% pozostaje w bezpośredniej realizacji RAFAKO S.A. (o wartości około 506 milionów złotych; w tym zaprojektowanie tzw. Wyspy kotłowej oraz dostawa części ciśnieniowych kotła i instalacji odpylania), która głównie realizowana była w latach 2015 – 2017.

RAFAKO S.A. oraz E003B7 Sp. z o.o. na potrzeby realizacji Projektu zawarły umowy z podmiotami finansowymi, na mocy których otrzymały gwarancje bankowe/ubezpieczeniowe o łącznej wartości 587,5 miliona złotych niezbędne do realizacji tego projektu, jednocześnie ustanowione zostały zabezpieczenia na majątku obu podmiotów jako zabezpieczenie dla tych instrumentów. W wyniku uzgodnień z instytucjami finansowymi, które udzieliły gwarancji związanych z kontraktem Jaworzno, RAFAKO S.A. nie przewiduje wypłaty dywidendy ze spółki E003B7 Sp. z o.o. do czasu trwania umów gwarancyjnych, ponieważ mogłoby to skutkować negatywnymi konsekwencjami ze strony instytucji gwarantujących.

RAFAKO S.A. w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym kompensuje przychody i koszty oraz rozrachunki dotyczące realizacji Projektu powstałe pomiędzy RAFAKO S.A. a spółką celową. W sprawozdaniu jednostkowym nie są ujmowane przychody i koszty dotyczące części realizowanej przez spółkę celową E003B7 Sp. z o.o. – ta część jest prezentowana w jednostkowym sprawozdaniu E003B7 Sp. z o.o. oraz w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej RAFAKO.

RAFAKO S.A. jako lider Konsorcjum wystawia faktury na pełny zakres prac na rzecz Zamawiającego; płatności z tytułu realizacji kontraktu są przekazywane bezpośrednio na rzecz Spółki celowej oraz kluczowych podwykonawców i poddostawców. Zapłata za zakres prac zrealizowany przez RAFAKO S.A. jest dokonywana przez spółkę celową.

Zmiana szacunków dotycząca realizacji projektu Jaworzno

W okresie 12 miesięcy 2019 roku jednostka dominująca oraz jednostka zależna dokonała aktualizacji szacunkowych kosztów realizacji umowy z dnia 17 kwietnia 2014 roku zawartej ze spółką Nowe Jaworzno Grupa Tauron sp. z o.o. z siedzibą w Jaworznie na budowę bloku energetycznego o mocy 910 MW na parametry nadkrytyczne w Elektrowni Jaworzno III – Elektrownia II – w zakresie kocioł parowy, turbozespół, budynek główny, część elektryczna i AKPiA bloku.

Zmiana wyniku całkowitego na kontrakcie, będąca wynikiem zmiany szacunków całkowitych przychodów i kosztów, za okres 12 miesięcy 2019 roku wyniosła -196,3 miliona złotych, natomiast wpływ realizacji kontraktu na skonsolidowany wynik Grupy za okres 12 miesięcy 2019 roku wyniósł -154,8 miliona złotych. Pogorszenie wyników ma bezpośredni związek z wydłużeniem terminu realizacji kontraktu sformalizowanym w aneksie nr 7 do kontraktu. W toku negocjacji jednostka dominująca uzyskała jedynie nieco ponad 30% wnioskowanej kwoty, która miała pokryć koszty wydłużenia kontraktu.

Rozpoczęte zostały prace i analizy mające na celu ograniczenie szacowanego negatywnego wyniku. Działania te, będą przede wszystkim polegały na dochodzeniu roszczeń z tytułu nadzwyczajnego wzrostu cen od spółki pod firmą Nowe Jaworzno Grupa TAURON spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Jaworznie, w kwocie nie niższej niż 67,8 miliona złotych, oszacowaniu i dochodzeniu roszczeń od podwykonawców oraz szeregiem procesów optymalizacyjnych mających na celu obniżenie kosztów dokończenia kontraktu.

Prezentowany wynik nie uwzględnia kosztów wynikających z awarii, jaka miała miejsce podczas ostatniej fazy testów przed oddaniem bloku do eksploatacji. Zarząd jednostki dominującej, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności mające wpływ na zaistnienie zdarzenia, stoi na stanowisku, że zarówno koszty usunięcia awarii, jak i koszty przedłużenia realizacji kontraktu niezbędne do poniesienia w celu zakończenia realizacji umowy pokryte zostaną z wypłaty odszkodowania oraz uwzględnienia uzasadnionych roszczeń wobec zamawiającego.

10.1.2. Projekt Opole

W lutym 2012 roku RAFAKO S.A. jako lider Konsorcjum (RAFAKO S.A., Polimex-Mostostal S.A., Mostostal Warszawa S.A.) podpisała umowę z firmą PGE Elektrownia Opole S.A. (obecnie PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. – „Zamawiający”), o wartości 9,4 mld złotych netto (tj. 11,6 mld złotych brutto), której przedmiotem jest zaprojektowanie, dostawa, wykonanie prac budowlanych, montaż, uruchomienie i wszystkie związane z tym procesem usługi, wykonane na zasadzie „pod klucz”, obiektu składającego się z bloku energetycznego nr 5 oraz nr 6 w Elektrowni Opole wraz z urządzeniami i wyposażeniem, jak również związanymi z nimi budynkami oraz budowlami.

RAFAKO S.A. zleciło swojej spółce zależnej tj. E001RK Sp. z o.o. („SPV-Rafako”) jako podwykonawcy realizację 100% zakresu prac i usług związanych z budową bloków w Elektrowni Opole. Wynagrodzenie SPV-Rafako za realizację prac i usług zostało określone na poziomie 3,96 mld złotych netto (tj. 4,9 mld złotych brutto).

SPV-Rafako zawarła z GE Power Sp. z o.o. (dawniej Alstom Power Sp. z o.o.) umowę podwykonawczą, na mocy której SPV-Rafako powierzyła GE Power 100% zakresu prac i usług wchodzących w zakres prac Spółki w ramach Projektu Opole. GE Power przejął wszelką odpowiedzialność za realizację kontraktu wobec Zamawiającego.

Dnia 10 października 2018 roku RAFAKO S.A., Polimex-Mostostal S.A., Mostostal Warszawa S.A. oraz GE Power zawarło z PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. aneks do umowy z dnia 15 lutego 2012 roku na budowę bloków energetycznych nr 5 i 6 w PGE GiEK S.A. Oddział Elektrownia Opole realizowanej przez Konsorcjum oraz GE Power sp. z o.o., które jest generalnym projektantem oraz pełni funkcję lidera konsorcjum zarządzającego realizacją Projektu. Na mocy zawartego aneksu zmianie uległ termin przekazania do eksploatacji bloków nr 5 i 6, co powinno nastąpić odpowiednio do 15 czerwca 2019 roku oraz 30 września 2019 roku. Jednostka dominująca potwierdza, że termin przekazania bloków do eksploatacji został dotrzymany.

Zasady rozliczania kontraktu Opole:

Prezentacja przychodów i kosztów wynikających z tego kontraktu nie ma wpływu na wartości wykazane w skonsolidowanym sprawozdaniu z całkowitych dochodów Grupy.

Wartość rozrachunków wynikających z tego kontraktu nie ma wpływu na wartości zaprezentowane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy.

Płatności wynikające z kontraktu, po spełnieniu warunków płatności są dokonywane przez Klienta bezpośrednio na rzecz GE Power.

10.1.3. Projekt Wilno

Jednostka dominująca dokonała aktualizacji szacunkowych kosztów realizacji umowy z dnia 29 września 2016 roku zawartej ze spółką JSC „VILNIAUS KOGENERACINĖ JĒGAINĒ”, której przedmiotem jest budowa bloku kogeneracyjnego opalanego biopaliwem, składającego się z kotłów ze złożem fluidalnym, instalacji składowania i podawania biopaliwa oraz systemu oczyszczania spalin. Wartość podpisanej umowy wraz z aneksami wynosi 149 milionów EUR netto.

Dodatkowe, oszacowane przez RAFAKO S.A. koszty realizacji umowy wynoszą 87 milionów złotych (szacowane przychody wzrosły jednocześnie o 2,4 miliona złotych – głównie z tytułu robót dodatkowych) i wynikają przede wszystkim z nadzwyczajnego wzrostu cen w trakcie realizacji Projektu Wilno, robót wykraczających, zdaniem jednostki dominującej, poza zakres projektu oraz niezawinionego przez RAFAKO S.A. wydłużonego terminu realizacji Projektu, w tym w szczególności wynikające ze zwłoki w spełnianiu świadczeń leżących po stronie zamawiającego skutkujących opóźnioną kontraktacją dostaw i usług, której wartość, ze względu na upływający czas ważności ofert, uległa radykalnemu zwiększeniu. Jednostka dominująca oszacowała ponadto wartość kosztów związanych z dodatkowymi, nie uwzględnionymi w kontrakcie, a wprowadzonymi przez zamawiającego zmianami skutkującymi rozszerzeniem zakresu prac dodatkowych.

Jednocześnie, jednostka dominująca oszacowała roszczenia z wyżej wymienionych tytułów w wysokości 17,5 miliona EUR. Spółka prowadzi nadal rozmowy z zamawiającym zmierzające do wypracowania porozumienia dotyczącego uwzględnienia wszystkich roszczeń RAFAKO S.A. Mając na uwadze dobrą współpracę z zamawiającym oraz stan udokumentowania wykonanych prac dodatkowych RAFAKO S.A. liczy na pozytywne zakończenie prowadzonych negocjacji.

Wpływ realizacji kontraktu dot. Projektu Wilno na wynik RAFAKO S.A. za okres 12 miesięcy 2019 roku wyniósł (-)57,9 miliona złotych.

10.1.4. Projekt Kozienice

W okresie 12 miesięcy 2019 roku Grupa dokonała aktualizacji szacunkowych kosztów realizacji umowy z dnia 30 września 2016 roku zawartej ze spółką ENEA Wytwarzanie Sp. z o.o., której przedmiotem jest dostawa i montaż instalacji katalitycznego odazotowania spalin dla kotłów AP – 1650 nr 9 i 10 wraz z modernizacją elektrofiltrów w ENEA Wytwarzanie sp. z o.o. Wartość umowy wynosi 289 milionów złotych netto.

Dodatkowe, oszacowane przez Grupę koszty realizacji umowy wynoszą 64,4 miliona złotych i wynikają przede wszystkim z nadzwyczajnego wzrostu cen rynkowych w trakcie realizacji umowy oraz robót wykraczających, zdaniem jednostki dominującej, poza zakres umowy, w tym w szczególności wzrostu kosztów wynikających z umów rozliczanych w oparciu o stawki jednostkowe, roszczeń zgłoszonych w 2019 roku przez głównych podwykonawców, wynikających z niezbędnych prac dodatkowych, kosztów związanych z przedłużoną realizacją kontraktu, wynikającą z wykonanych prac dodatkowych oraz kosztów dodatkowych usług i dostaw dotyczących elektrofiltru.

Jednocześnie, jednostka dominująca oszacowała roszczenia wobec zamawiającego z wyżej wymienionych tytułów w wysokości 67,8 miliona złotych. W dniu 5 marca 2020 do Zamawiającego wystosowane zostało pismo z Propozycją Ugody. Główne jej elementy to uznanie zakresów prac zrealizowanych wykraczających poza zakres określony zobowiązaniem kontraktowym, uregulowanie terminów realizacji poszczególnych etapów robót, określenie finalnego poziomu rozliczenia. W nawiązaniu do propozycji Ugody złożonej przez RAFAKO S.A. Strony ustaliły treść aneksu, którego podpisanie przewidziane jest na 30 czerwca 2020. Aneks ma dotyczyć terminów zakończenia prac oraz kwestii płatności.

Wpływ realizacji kontraktu na wynik Grupy za okres 12 miesięcy 2019 roku wyniósł (-)64,5 miliona złotych.

10.2. Rezerwa na straty wynikające z umów o usługę

Grupa tworzy rezerwy w przypadku, kiedy istnieje prawdopodobieństwo, iż łączne koszty umowy przewyższają łączne przychody z tytułu umowy, przewidywaną stratę ujmuje się bezzwłocznie jako koszt. Wysokość straty ustalana jest niezależnie od faktu rozpoczęcia prac wynikających z umowy, stanu zaawansowania prac wynikających z umowy, wysokości przewidywanych zysków z tytułu innych umów, które nie są pojedynczymi umowami o usługę. Wartość zmiany rezerw na planowane straty zwiększa lub zmniejsza koszty własny umowy, której rezerwa dotyczy.

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Początek okresu	3 678	15 461
Korekta bilansu otwarcia	–	(1 754)
Początek okresu po korekcie	3 678	13 707
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	52 574	5 439
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	–	–
Wykorzystanie rezerwy na zobowiązanie	(16 558)	(15 468)
Koniec okresu	<u><u>39 694</u></u>	<u><u>3 678</u></u>
Krótkoterminowe na dzień	<u>39 694</u>	<u>3 678</u>
Długoterminowe na dzień	<u>–</u>	<u>–</u>
	<u><u>39 694</u></u>	<u><u>3 678</u></u>

10.3. Rezerwa na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów

Spółki Grupy Kapitałowej tworzą rezerwę na karę umowną, jeżeli występuje istotne prawdopodobieństwo naliczenia kary za niedotrzymanie zapisanych w umowie i objętych karą parametrów technicznych lub jeśli w związku z realizacją danej umowy zostały naruszone dobra osób trzecich. Wysokość rezerwy wynika z zapisanej w danej umowie wartości kary za niedotrzymanie parametrów technicznych lub z możliwej do oszacowania wartości zobowiązania wobec osób trzecich.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku Grupa dokonała weryfikacji stanu rezerw na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów (w tym zrealizowanych opóźnień w odniesieniu do zobowiązań umownych, w tym warunków ustalania kar) na realizowanych kontraktach.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2018 roku Grupa dokonała wykorzystania rezerwy z tytułu nieterminowej realizacji umów w kwocie 3 404 tysiące złotych.

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Początek okresu	–	8 069
Korekta bilansu otwarcia	–	1 691
Początek okresu po korekcie	–	9 760
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	–	322
Wykorzystanie rezerwy na zobowiązanie	–	(3 404)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	–	(6 678)
Koniec okresu	<u>–</u>	<u>–</u>
Krótkoterminowe na dzień	–	–
Długoterminowe na dzień	–	–
	<u>–</u>	<u>–</u>

11. Przychody ze sprzedaży oraz segmenty operacyjne

11.1. Przychody ze sprzedaży produktów i usług

	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018
Przychody netto ze sprzedaży produktów	73 788	44 086
Przychody netto ze sprzedaży usług	1 167 379	1 216 255
- w tym od jednostek powiązanych	2 328	4 847
Przychody netto ze sprzedaży pozostałych produktów	3 822	5 588
Inne przychody	–	317
Różnice kursowe dotyczące należności z tytułu dostaw i usług	(1 084)	154
Przychody netto ze sprzedaży produktów i usług, razem	<u>1 243 905</u>	<u>1 266 400</u>
- w tym od jednostek powiązanych	2 328	4 847

* szczegółowy opis rezerw z tytułu kar umownych, mających wpływ na wartość wykazywanych przez Grupę przychodów ze sprzedaży, został zamieszczony w notcie 10.3

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku Grupa zanotowała 1 243 905 tysięcy złotych przychodów ze sprzedaży, tj. o 23 914 tysięcy złotych mniej aniżeli w analogicznym okresie 2018 roku.

Spadek wartości przychodów ze sprzedaży w 2019 roku spowodowany jest głównie niższymi przychodami ze sprzedaży na kontrakcie Jaworzno 910MW. Sprzedaż na tym projekcie spadła z poziomu 649,2 mln złotych za pierwsze 12 miesięcy 2018 roku do poziomu 285,3 mln złotych za analogiczny okres bieżącego roku. Jednocześnie przychody ze sprzedaży jednostki dominującej wzrosły z poziomu 643,3 mln złotych do 947,1 mln złotych.

Na zwiększenie sprzedaży jednostki dominującej główny wpływ miała sprzedaż z tytułu realizacji kontraktu na budowę bloku kogeneracyjnego opalanego biopaliwem dla litewskiego klienta UAB VILNIAUS KOGENERACINE JEGAINE, kontraktu na budowę dwóch bloków parowych na wyspie Lombok w Indonezji oraz w wyniku rozpoczęcia realizacji istotnych kontraktów w nowym sektorze gazu ziemnego i ropy naftowej.

11.2. Przychody ze sprzedaży materiałów

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Przychody ze sprzedaży materiałów	999	2 418
- w tym od jednostek powiązanych	-	-
Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów, razem	999	2 418
- w tym od jednostek powiązanych	-	-

11.3. Geograficzne obszary działalności

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Przychody ze sprzedaży od klientów krajowych	784 006	987 689
- w tym od jednostek powiązanych	2 328	4 847
Przychody ze sprzedaży od klientów zagranicznych	460 898	281 129
- w tym od jednostek powiązanych	-	-
Przychody netto ze sprzedaży, razem	1 244 904	1 268 818
- w tym od jednostek powiązanych	2 328	4 847

Głównymi odbiorcami wyrobów i usług Grupy są przede wszystkim zagraniczni i krajowi dostawcy obiektów energetycznych oraz krajowa i zagraniczna energetyka zawodowa i przemysłowa.

Podział przychodów ze sprzedaży na kontrahentów, z którymi koncentracja sprzedaży przekracza 10% całości przychodów na rynku przedstawia poniższa tabela:

<i>Nazwa kontrahenta</i>	<i>Udział procentowy w sprzedaży ogółem</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>
Nowe Jaworzno Grupa TAURON Sp. z o.o.	23%	285 272
PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A.	13%	163 803
UAB VILNIAUS KOGENERACINE JEGAINE	16%	205 268
Pozostali kontrahenci	48%	590 561
Razem	100%	1 244 904

Przychody ze sprzedaży do jednostek powiązanych szczegółowo przedstawia nota 38.1 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Grupa w ramach prowadzonej podstawowej działalności operacyjnej wyodrębnia następujące asortymenty produktów:

<i>Nazwa asortymentu</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Bloki energetyczne i kotły	348 137	163 261
Przychody w ramach realizacji projektu Jaworzno 910MW	285 272	649 235
Urządzenia ochrony powietrza	252 639	270 191
Zespoły oraz części maszyn i urządzeń energetycznych, a także usługi z tym związane	207 301	139 146
Usługi oraz produkty w zakresie gazu ziemnego i ropy naftowej	117 825	44 234
Pozostałe przychody	33 730	2 751
Razem	1 244 904	1 268 818

11.4. Segmenty operacyjne

Zarządzanie Grupą odbywa się w podziale na segmenty, odpowiednio do rodzaju oferowanych wyrobów i usług. Każdy z segmentów stanowi część składową Grupy osiągającą przychody i ponoszącą koszty, zgodnie z MSSF 8 *Segmenty operacyjne*.

Grupa wyodrębnia następujące segmenty działalności, w których działają poszczególne spółki:

Segmenty operacyjne	Spółki działające w segmencie
Obiekty energetyczne i ochrony środowiska	RAFAKO S.A.
	E001RK Sp. z o.o.
	E003B7 Sp. z o.o.
Produkty w zakresie gazu ziemnego i ropy naftowej	RAFAKO S.A.
	RAFAKO ENGINEERING Sp. z o.o.
Pozostałe segmenty	PGL – DOM Sp. z o.o.
	RAFAKO ENGINEERING Sp. z o.o.
	ENERGOTECHNIKA Engineering Sp. z o.o.
	RAFAKO ENGINEERING SOLUTION doo.
	RAFAKO Hungary Kft.
	RENG-NANO Sp. z o.o.
	RAFAKO MANUFACTURING Sp. z o.o.

Segment obiekty energetyczne i ochrony środowiska oferuje bloki energetyczne, kotły: rusztowe, pyłowe, z cyrkulacyjnym i stacjonarnym złożem fluidalnym i odzyskowe, obiekty i instalacje towarzyszące kotłom energetycznym, technologie mokrego, półsuchego i suchego odsiarczania spalin, technologie odazotowania spalin, urządzenia odpylające obejmujące elektrofiltry i filtry workowe oraz instalacje termicznej utylizacji odpadów komunalnych i przemysłowych. Jest dostawcą zarówno dla energetyki zawodowej, jak i przemysłowej.

Segment produkty w zakresie gazu ziemnego i ropy naftowej oferuje instalacje naziemne do wydobycia ropy naftowej i gazu ziemnego, instalacje do rozładunku, regazyfikacji i magazynowania LNG, gazociągi do przesyłu gazu i ropy naftowej, zbiorniki paliwowe oraz instalacje techniczne i sanitarne

W skład pozostałych segmentów wchodzi segmenty nie osiągające progów ilościowych określonych w MSSF 8, w tym zarządzanie nieruchomościami oraz usługi projektowe świadczone przez pozostałe jednostki Grupy.

Zarząd monitoruje oddzielnie wyniki operacyjne segmentów w celu podejmowania decyzji dotyczących alokacji zasobów, oceny skutków tej alokacji oraz wyników działalności. Podstawą oceny wyników działalności jest zysk lub strata na działalności operacyjnej.

Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019 roku lub na dzień 31 grudnia 2019 roku	<i>Obiekty energetyczne i ochrony środowiska</i>	<i>Produkty w zakresie gazu ziemnego i ropy naftowej</i>	<i>Pozostałe segmenty</i>	<i>Segmenty razem</i>	<i>Eliminacje i pozycje nieprzypisane</i>	<i>Razem</i>
Przychody						
Sprzedaż na rzecz klientów zewnętrznych	1 105 544	131 503	15 291	1 252 338	(7 434)	1 244 904
Sprzedaż między segmentami	764	–	52 397	53 161	(53 161)	–
Przychody segmentu ogółem	<u>1 106 308</u>	<u>131 503</u>	<u>67 688</u>	<u>1 305 499</u>	<u>(60 595)</u>	<u>1 244 904</u>
Koszty sprzedanych produktów i materiałów	(1 390 410)	(150 273)	(54 155)	(1 594 838)	62 635	(1 532 203)
Wynik						
Zysk (strata) na sprzedaży	<u>(284 102)</u>	<u>(18 770)</u>	<u>13 533</u>	<u>(289 339)</u>	<u>2 040</u>	<u>(287 299)</u>
Pozostałe przychody (koszty)	(114 696)	(16 257)	(15 397)	(146 350)	(3 912)	(150 262)
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	(398 798)	(35 027)	(1 864)	(435 689)	(1 872)	(437 561)
Przychody (koszty) finansowe	(32 855)	13	(10 923)	(43 765)	5 652	(38 113)
Zysk (strata) przed opodatkowaniem	(431 653)	(35 014)	(12 787)	(479 454)	3 780	(475 674)
Podatek dochodowy	(5 368)	–	3 085	(2 283)	371	(1 912)
Zysk (strata) netto segmentu	<u>(437 021)</u>	<u>(35 014)</u>	<u>(9 702)</u>	<u>(481 737)</u>	<u>4 151</u>	<u>(477 586)</u>
Wyniki						
Amortyzacja	14 290	215	2 974	17 479	120	17 599
Udział w zyskach jednostek stowarzyszonych i wspólnego przedsięwzięcia	–	–	–	–	–	–
Aktywa i zobowiązania na dzień 31 grudnia 2019 roku						
Aktywa segmentu	1 240 988	78 875	87 182	1 407 045	(104 614)	1 302 431
Zobowiązania segmentu	1 150 168	63 397	45 961	1 259 526	(71 358)	1 188 168
Inne informacje						
Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia	–	–	–	–	–	–
Nakłady inwestycyjne	2 515	275	2 978	5 768	–	5 768

Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018 roku lub na dzień 31 grudnia 2018 roku	<i>Obiekty energetyczne i ochrony środowiska</i>	<i>Pozostałe segmenty</i>	<i>Segmenty razem</i>	<i>Eliminacje i pozycje nieprzypisane</i>	<i>Razem</i>
Przychody					
Sprzedaż na rzecz klientów zewnętrznych	1 228 677	45 538	1 274 215	(5 397)	1 268 818
Sprzedaż między segmentami	1 242	33 546	34 788	(34 788)	–
Przychody segmentu ogółem	<u>1 229 919</u>	<u>79 084</u>	<u>1 309 003</u>	<u>(40 185)</u>	<u>1 268 818</u>
Koszty sprzedanych produktów i materiałów	(1 124 262)	(71 129)	(1 195 391)	45 288	(1 150 103)
Wynik					
Zysk (strata) na sprzedaży	<u>105 657</u>	<u>7 955</u>	<u>113 612</u>	<u>5 103</u>	<u>118 715</u>
Pozostałe przychody (koszty)	(65 279)	(8 208)	(73 487)	(4 697)	(78 184)
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	40 378	(253)	40 125	406	40 531
Przychody (koszty) finansowe	3 821	229	4 050	(1 405)	2 645
Zysk (strata) przed opodatkowaniem	44 199	(24)	44 175	(999)	43 176
Podatek dochodowy	(9 805)	(92)	(9 897)	190	(9 707)
Zysk (strata) netto segmentu	<u>34 394</u>	<u>(116)</u>	<u>34 278</u>	<u>(809)</u>	<u>33 469</u>
Wyniki					
Amortyzacja	12 947	2 024	14 971	(146)	14 825
Udział w zyskach jednostek stowarzyszonych i wspólnego przedsięwzięcia	–	–	–	–	–
Aktywa i zobowiązania na dzień 31 grudnia 2018 roku					
Aktywa segmentu	1 357 525	89 481	1 447 006	(89 485)	1 357 521
Zobowiązania segmentu	780 860	31 408	812 268	(52 082)	760 186
Inne informacje					
Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia	–	–	–	–	–
Nakłady inwestycyjne	2 892	2 402	5 294	–	5 294

Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019 roku	<i>Obiekty energetyczne i ochrony środowiska</i>	<i>Produkty w zakresie gazu ziemnego i ropy naftowej</i>	<i>Pozostałe segmenty</i>	<i>Segmenty razem</i>	<i>Eliminacje i pozycje nieprzypisane</i>	<i>Razem</i>
Region						
Polska	655 657	128 949	60 153	844 759	(59 960)	784 799
Unia Europejska	333 343	2 554	6 130	342 027	–	342 027
Pozostałe kraje	117 308	–	1 405	118 713	(635)	118 078
Przychody segmentu ogółem	<u>1 106 308</u>	<u>131 503</u>	<u>67 688</u>	<u>1 305 499</u>	<u>(60 595)</u>	<u>1 244 904</u>
Długość trwania umowy						
Umowy krótkoterminowe	661 429	88 887	63 499	813 815	(60 595)	753 220
Umowy długoterminowe	444 879	42 616	4 189	491 684	–	491 684
Przychody segmentu ogółem	<u>1 106 308</u>	<u>131 503</u>	<u>67 688</u>	<u>1 305 499</u>	<u>(60 595)</u>	<u>1 244 904</u>

12. Przychody i koszty operacyjne

12.1. Koszty według rodzajów

	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018
Amortyzacja	17 599	14 825
Zużycie materiałów i energii	230 873	166 008
Usługi obce	1 052 373	847 121
Podatki i opłaty	8 757	6 929
Wynagrodzenia	158 813	152 387
Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	32 613	30 662
Podróże służbowe	3 389	4 055
Koszty reklamy	1 336	1 825
Różnice kursowe	(1 292)	970
Koszty z tytułu ubezpieczeń	761	559
Pozostałe koszty rodzajowe	5 503	3 775
Koszty według rodzaju, razem	1 510 725	1 229 116
Zmiana stanu zapasów, rezerw i rozliczeń międzyokresowych (w tym korekta wynikająca z MSR 11)	102 529	3 455
Wartość sprzedanych materiałów	3 556	1 867
Koszty wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki	(686)	(1 868)
	1 616 124	1 232 570
Koszty sprzedaży (wielkość ujemna)	(22 884)	(24 414)
Koszty ogólnego zarządu (wielkość ujemna)	(49 702)	(51 903)
Koszty badań i rozwoju (wielkość ujemna)*	(11 335)	(6 151)
Koszty sprzedanych produktów i materiałów	1 532 203	1 150 103

Główną przyczyną straty zanotowanej przez Grupę Kapitałową w 2019 roku są poniesione oraz planowane koszty związane z realizacją projektu Jaworzno. Zwiększenie kosztów spowodowane jest w głównej mierze przedłużającą się realizacją procesu rozruchowego, a co z tym się wiąże przesunięcie zakończenia realizacji umów dotyczących prac montażowych, wykończeniowych i nadzorów. Dodatkowo ujęte zostały także koszty wynikające z podpisanych umów na wykonanie zakresu prac dodatkowych dla Inwestora, których nie obejmuje kontrakt główny (spółki są w trakcie negocjacji dotyczących aneksu zwiększającego zakres wykonywanych prac na kontrakcie). Ponadto wzrost wartości kosztów sprzedanych produktów i materiałów związany był z korektą wyceny kluczowych kontraktów długoterminowych, który szczegółowo został zaprezentowany w nocie 10.1.

Koszty sprzedaży prezentowane przez Grupę zawierają głównie koszty pozyskiwania nowych kontraktów, w tym wynagrodzenia pracowników oraz koszty promocji i reklamy. Na koszty sprzedaży wykazane w całkowitych dochodach Grupy za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019 roku w kwocie 22 884 tysiące złotych największy wpływ miały koszty przygotowania ofert.

Koszty ogólnego zarządu za okres 12 miesięcy 2019 roku wynosiły 49 702 tysiące złotych (spadek o kwotę 2 201 tysięcy złotych w porównaniu z analogicznym okresem 2018 roku).

12.2. Koszty amortyzacji, odpisów aktualizujących, różnic kursowych oraz zapasów ujęte w zysku lub stracie

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Pozycje ujęte w koszcie własnym sprzedaży (koszcie sprzedanych towarów i produktów)		
Amortyzacja środków trwałych	11 784	10 297
Amortyzacja wartości niematerialnych	1 237	1 238
Koszty rezerw na gwarancje	2 598	(407)
Różnice kursowe netto	(1 292)	970
Odpisy aktualizujące wartość zapasów	1 687	(818)
	16 014	11 280
Pozycje ujęte w kosztach sprzedaży		
Amortyzacja środków trwałych	428	445
Amortyzacja wartości niematerialnych	75	90
	503	535
Pozycje ujęte w kosztach ogólnego zarządu		
Amortyzacja środków trwałych	2 457	2 467
Amortyzacja wartości niematerialnych	241	288
	2 698	2 755
Pozycje ujęte w kosztach postępu technicznego		
Amortyzacja środków trwałych	1 345	2 467
Amortyzacja wartości niematerialnych	-	288
	1 345	2 755

12.3. Koszty świadczeń pracowniczych

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Koszty wynagrodzeń	158 813	152 386
Koszty ubezpieczeń społecznych	31 808	30 324
Rezerwa na odprawy emerytalne	1 663	704
Rezerwa na nagrody jubileuszowe	1 765	1 768
Rezerwa na niewykorzystane urlopy	(73)	(1 226)
Rezerwa na PDO	(145)	(1 452)
Rezerwa na premie	(4 967)	(2 191)
Inne koszty dotyczące świadczeń pracowniczych	2 831	431
	191 695	180 744
Pozycje ujęte w koszcie własnym sprzedaży (koszcie sprzedanych towarów i produktów)	58 822	139 097
Pozycje ujęte w kosztach sprzedaży	25 593	10 447
Pozycje ujęte w kosztach ogólnego zarządu	107 280	31 201
	191 695	180 744

12.4. Pozostałe przychody operacyjne

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Przychody z tytułu kar umownych	359	260
Zysk na sprzedaży rzeczowych aktywów trwałych	680	914
Dotacje	1 366	1 291
Otrzymane odszkodowania	531	474
Rozwiązanie rezerwy na pozostałe koszty	298	2 813*
Rozwiązanie rezerwy na koszty restrukturyzacji oraz Program Dobrowolnych Odejść	–	5 857
Odpisy aktualizujące wartość składników aktywów, w tym:	1 128	–
- rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych	163	–
- należności handlowych	337	–
- pozostałych należności	628	–
Inne	1 507	1 123
	5 869	12 732

* 2018 roku jednostka dominująca dokonała rozwiązania rezerwy na pozostałe koszty z tytułu przedawnienia roszczenia jednego z kontrahentów

12.5. Pozostałe koszty operacyjne

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Strata na złomowaniu środków trwałych	421	124
Darowizny i dotacje	1 648	339
Odpisy aktualizujące wartość składników aktywów, w tym:	50 911	3 919
- rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych	2 496	223
- należności handlowych	12 300	3 189
- pozostałych należności*	36 115	507
Koszty z tytułu napraw składników majątku trwałego	–	726
Koszty złomowania materiałów	658	569
Koszty sądowe	204	17
Utworzenie rezerwy na przyszłe koszty**	14 398	535
Inne	3 970	2 220
	72 210	8 449

* w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku Spółki Grupy Kapitałowej dokonały utworzenia odpisów aktualizujących wartość należności handlowych oraz pozostałych należności, w tym zaliczek, które dotyczyły spółki PBG S.A. w restrukturyzacji, wobec której Sąd Rejonowy w Poznaniu w dniu 12 lutego 2020 roku wydał postanowienie o otwarciu postępowania sanacyjnego;

** w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku jednostka dominująca dokonała utworzenia rezerw na koszty udzielonych poręczeń w kwocie 5 798 tysięcy złotych; ponadto w związku z zawarciem umowy na budowę gazociągu, w której podwykonawcą RAFAKO S.A. była jednostka dominująca PBG S.A. w restrukturyzacji, RAFAKO S.A. dokonało utworzenia rezerwy w kwocie 8 040 tysięcy złotych na poczet roszczeń podwykonawców PBG S.A. w restrukturyzacji z tytułu odpowiedzialności solidarnej.

13. Przychody i koszty finansowe

13.1. Przychody finansowe

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Odsetki z tytułu instrumentów finansowych, w tym: odsetki od pożyczek, należności przeterminowanych, lokat oraz rachunków bankowych, wycena rozrachunków długoterminowych	8 627	6 871
Odsetki od udzielonych kaucji	554	350
Nadwyżka dodatnich różnic kursowych	–	1 054
Pozostałe przychody	113	195
	<u>9 294</u>	<u>8 470</u>

13.2. Koszty finansowe

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Odsetki z tytułu instrumentów finansowych, w tym: odsetki od kredytów, pożyczek, leasingu oraz przeterminowanych zobowiązań, wycena rozrachunków długoterminowych	6 028	4 387
Odsetki z tytułu świadczeń pracowniczych	730	741
Pozostałe odsetki	6	9
Nadwyżka ujemnych różnic kursowych	1 012	–
Utworzenie rezerw na koszty z tytułu odsetek	6	64
Utworzenie odpisów aktualizujących wartość pożyczek oraz naliczonych odsetek	11 541	460
Utworzenie odpisów aktualizujących wartość obligacji	27 823	–
Pozostałe koszty finansowe	261	164
	<u>47 407</u>	<u>5 825</u>

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku jednostka dominująca dokonała utworzenia odpisów aktualizujących wartość posiadanych obligacji PBG S.A w restrukturyzacji, wobec której Sąd Rejonowy w Poznaniu w dniu 12 lutego 2020 roku wydał postanowienie o otwarciu postępowania sanacyjnego. Szczegółowy opis dotyczący posiadanych obligacji został zamieszczony w nocie 26.1.

Dodatkowo jednostki zależne dokonały utworzenia odpisów aktualizujących wartość udzielonych na rzecz PBG S.A w restrukturyzacji pożyczek wraz z naliczonymi odsetkami.

14. Podatek dochodowy

14.1. Obciążenie podatkowe

Główne składniki obciążenia podatkowego w sprawozdaniu z całkowitych dochodów przedstawiają się następująco:

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Działalność kontynuowana		
Obciążenie podatkowe dotyczące działalności kontynuowanej:		
<i>Bieżący podatek dochodowy</i>	(1 423)	(8 273)
Bieżące obciążenie z tytułu podatku dochodowego	(1 423)	(8 590)
Korekty dotyczące bieżącego podatku dochodowego z lat ubiegłych	–	317
<i>Odroczony podatek dochodowy</i>	(489)	(1 434)
Związany z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych	20 944	(1 434)
Korekty dotyczące odroczonego podatku dochodowego z lat ubiegłych	–	–
Odpis aktualizujący wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego	(21 433)	–
Obciążenie podatkowe wykazane w skonsolidowanym rachunku zysków i strat	(1 912)	(9 707)
	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Działalność kontynuowana		
<i>Odroczony podatek dochodowy dotyczący innych całkowitych dochodów</i>	1 307	812
Związany z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych	1 307	812
Obciążenie podatkowe wykazane innych całkowitych dochodach	1 307	812

W okresie objętym sprawozdaniem za 2019 rok Grupa nie składała do organów skarbowych korekt deklaracji podatkowych za wcześniejsze okresy sprawozdawcze.

14.2. Uzgodnienie efektywnej stawki podatkowej

Uzgodnienie podatku dochodowego od wyniku finansowego brutto przed opodatkowaniem według ustawowej stawki podatkowej, z podatkiem dochodowym liczonym według efektywnej stawki podatkowej Grupy za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019 roku przedstawia się następująco:

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Zysk brutto przed opodatkowaniem z działalności kontynuowanej	(475 674)	43 176
Stawka podatku stosowana przez Grupę	19%	19%
Podatek dochodowy wg stawki Grupy	(90 378)	8 203
Uzgodnienie podatku dochodowego z tytułu:		
Przychodów nie podlegających opodatkowaniu (-)	(343)	(2 086)
Kosztów trwale nie stanowiących kosztów uzyskania przychodów (+)	20 701	1 973
Nierozpoznanego aktywa na podatek odroczonego od strat podatkowych (+)	22 138	1 870
Nierozpoznanego aktywa na podatek odroczonego od ujemnych różnic przejściowych (+)	29 807	–
Korekty obciążenia podatkowego za poprzednie okresy (+/-)	8 433	(323)
Odpis aktualizujący wartość odroczonego podatku dochodowego	13 000	–
Inne tytuły	(1 446)	70
Podatek dochodowy	(1 912)	9 707
Zastosowana średnia stawka podatkowa	0%	22%

14.3. Odroczonego podatku dochodowego wyliczony na dzień 31 grudnia 2019 roku

Odroczonego podatku dochodowego wyliczony na dzień 31 grudnia 2019 roku oraz na dzień 31 grudnia 2018 roku wynika z następujących pozycji:

	<i>Sprawozdanie z sytuacji finansowej</i>		<i>Sprawozdanie z całkowitych dochodów</i>	
	<i>31 grudnia 2019</i>	<i>31 grudnia 2018</i>	<i>31 grudnia 2019</i>	<i>31 grudnia 2018</i>
- od ulg inwestycyjnych	(1)	(2)	1	-
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością środków trwałych oraz wartości niematerialnych	(14 183)	(14 661)	477	1 634
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością aktywów wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy	1 031	2 113	(1 082)	(872)
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością pożyczek i należności	6 610	4 779	1 829	695
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością należności i rozliczeń międzyokresowych z tytułu wyceny umów o usługę	(41 302)	(69 638)	28 336	(2 408)
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością zapasów	2 275	1 954	321	(156)
- od rezerw bilansowych	22 752	15 162	7 591	(45 121)
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością zobowiązań, rezerw i rozliczeń międzyokresowych z tytułu wyceny umów o usługę	74 208	76 200	(1 992)	45 287
- aktywo podatkowe dotyczące straty podatkowej	223	16 625	(16 402)	(845)
- korekta kosztów z tytułu niezapłaconych faktur	3 535	3 856	(321)	(712)
- pozostałe	8 957	5 466	3 493	1 876
Obciążenie/korzyść z tytułu odroczonego podatku dochodowego wykazana w rachunku zysków i strat			20 944	(1 434)
Obciążenie/korzyść z tytułu odroczonego podatku dochodowego wykazana w innych całkowitych dochodach			1 307	812
Odpis aktualizujący wartość odroczonego podatku dochodowego	(21 433)	-	(21 433)	-
Aktywa/rezerwa netto z tytułu podatku odroczonego, w tym:			818	(622)
Aktywa/rezerwa netto z tytułu podatku odroczonego, w tym:	42 672	41 854		
Aktywa z tytułu podatku odroczonego	42 672	42 070		
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego	-	152		

W okresie 12 miesięcy 2019 roku jednostka dominująca dokonała spisania aktywa z tytułu straty podatkowej w kwocie 16 178 tysięcy złotych. Całkowita wartość straty podatkowej za lata 2015-2018 oraz 2019, która nie została rozpoznana w podatku odroczonym wynosi 307 440 tysięcy złotych.

W okresie 12 miesięcy 2019 roku Grupa dokonała analizy odzyskiwalności składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego na dzień 31 grudnia 2019 roku w oparciu o prognozy i budżety sporządzone na kolejne lata i na jej podstawie dokonała utworzenia odpisu aktualizującego wartość odroczonego podatku dochodowego w kwocie 21 433 tysiące złotych.

15. Propozycja podziału zysku za 2019 rok

Zarząd jednostki dominującej rekomenduje pokrycie straty netto w kwocie 284 644 tysiące złotych z przyszłych zysków jednostki dominującej.

16. Zysk/(strata) przypadający na jedną akcję

Zysk na akcję liczony jest według formuły zysk netto przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej podzielony przez średnią ważoną liczbę akcji zwykłych występujących w danym okresie.

Przy wyliczeniu zarówno podstawowego jak i rozwodnionego zysku (straty) na akcję Grupa stosuje w liczniku kwotę zysku (straty) netto przypadającego akcjonariuszom RAFAKO S.A. tzn. nie występuje efekt rozwadniający wpływający na kwotę zysku (straty).

Kalkulację podstawowego oraz rozwodnionego zysku (straty) na akcję wraz z uzgodnieniem średniej ważonej rozwodnionej liczby akcji przedstawiono poniżej.

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Zysk/(strata) netto z działalności kontynuowanej	(477 586)	33 469
Zysk/(strata) z działalności zaniechanej	–	–
Zysk/(strata) netto	(477 586)	33 469
Zysk/(strata) netto przypadający na zwykłych akcjonariuszy, zastosowany do obliczenia zysku na jedną akcję	(473 121)	33 585
Średnia ważona liczba wyemitowanych akcji zwykłych zastosowana do obliczenia podstawowego zysku na jedną akcję	127 431 998	127 431 998
Wpływ rozwodnienia:	–	–
Opcje na akcje	–	–
Umarzalne akcje uprzywilejowane	–	–
Skorygowana średnia ważona liczba akcji zwykłych zastosowana do obliczenia rozwodnionego zysku na jedną akcję	127 431 998	127 431 998
Zysk/(strata) na jedną akcję w złotych		
– podstawowy z zysku za okres przypadający zwykłym akcjonariuszom	(3,75)	0,26
– rozwodniony z zysku za okres przypadający zwykłym akcjonariuszom	(3,75)	0,26

Grupa nie prezentuje zysku/(straty) rozwodnionego na jedną akcję za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019 roku, ponieważ nie posiada instrumentów finansowych powodujących rozwodnienie akcji.

17. Istotne pozycje wykazane w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych

Zwiększenie stanu należności wykazane w rachunku przepływów pieniężnych za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019 roku w kwocie 113 100 tysięcy złotych wynikało przede wszystkim z następujących pozycji:

– ze zwiększenia stanu należności handlowych w kwocie	(187 588) tysięcy złotych,
– ze zwiększenia stanu należności budżetowych (w tym z tytułu podatku VAT)	(776) tysięcy złotych,
– ze zmniejszenia stanu udzielonych zaliczek w kwocie	19 699 tysięcy złotych,
– ze zmniejszenia stanu należności z tytułu kaucji w kwocie	20 755 tysięcy złotych,
– ze zmniejszenia stanu pozostałych należności w kwocie	34 840 tysięcy złotych.

Dokładny opis zmian wartości kaucji i należności spornych w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku został zamieszczony w notce 28.

Zwiększenia stanu zobowiązań wykazane w rachunku przepływów pieniężnych w kwocie 288 916 tysięcy złotych wynikało przede wszystkim z następujących pozycji:

– zwiększenia stanu zobowiązań handlowych w kwocie	272 490 tysięcy złotych,
– zwiększenia stanu zobowiązań z tytułu podatków i innych świadczeń	2 699 tysięcy złotych,
– zwiększenia stanu pozostałych zobowiązań w kwocie	13 727 tysięcy złotych.

Zmiana stanu należności i zobowiązań z tytułu umów wykazana w rachunku przepływów pieniężnych w kwocie 187 527 tysięcy złotych wynikała przede wszystkim z następujących pozycji:

– zmniejszenia stanu należności z tytułu wyceny umów	111 565 tysięcy złotych,
– zwiększenie stanu zobowiązań z tytułu wyceny umów o usługę w kwocie	78 126 tysięcy złotych.

Zmiana stanu rezerw i rozliczeń międzyokresowych wykazana w rachunku przepływów pieniężnych w kwocie 37 908 tysięcy złotych wynikała przede wszystkim z następujących pozycji:

– zwiększenia stanu rezerw na naprawy gwarancyjne w kwocie	2 517 tysięcy złotych,
– zwiększenia stanu rezerw na straty na kontraktach w kwocie	36 016 tysięcy złotych,
– zmiany stanu rozliczeń międzyokresowych w kwocie	(625) tysięcy złotych.

Wartość przepływów środków pieniężnych z tytułu nabycia rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych wykazana w kwocie 3 235 tysięcy złotych wynikała z zakupu rzeczowych aktywów trwałych w kwocie 2 893 tysiące złotych oraz wartości niematerialnych w kwocie 342 tysiące złotych.

18. Majątek socjalny oraz zobowiązania ZFŚS

Ustawa z dnia 4 marca 1994 roku o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych z późniejszymi zmianami stanowi, że Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych tworzą pracodawcy zatrudniający powyżej 50 pracowników na pełne etaty. Spółki wchodzące w skład Grupy tworzą takie fundusze i dokonują okresowych odpisów w wysokości odpisu podstawowego oraz odpisu dla emerytów i rencistów. Celem Funduszu jest subsydiowanie działalności socjalnej Spółek, pożyczek udzielonych ich pracownikom oraz pozostałych kosztów socjalnych.

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Aktywa Funduszy Spółek wchodzących w skład Grupy	1 073	2 087
Środki pieniężne ZFŚS	617	1 639
Pożyczki udzielone pracownikom spółek z funduszy	456	448
Zobowiązania wobec ZFŚS	(1 356)	(1 770)
Saldo rozrachunków z funduszami	(283)	317
	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Odpisy na Fundusz w okresie obrotowym	2 088	944
	2 088	944

19. Rzeczowe aktywa trwałe

31 grudnia 2019 roku	<i>Grunty</i>	<i>Budynki</i>	<i>Maszyny i urządzenia</i>	<i>Środki transportu</i>	<i>Pozostałe</i>	<i>Środki trwałe w budowie</i>	<i>Ogółem</i>
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2019 roku	23 703	84 743	44 595	7 220	793	196	161 250
Korekta bilansu otwarcia wynikająca z wdrożenia MSSF 16	–	–	(1 340)	(5 134)	(324)	–	(6 798)
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2019 roku	23 703	84 743	43 255	2 086	469	196	154 452
Transfery ze środków trwałych w budowie	–	96	246	–	–	(342)	–
Nabycia	–	–	80	98	528	2 123	2 829
Zwiększenia z tytułu umów leasingu	–	–	–	–	–	–	–
Likwidacja/sprzedaż	(65)	(695)	(177)	(98)	(69)	–	(1 104)
Różnice kursowe z przeliczenia oddziału zagranicznego	–	–	–	–	(10)	–	(10)
Odpis amortyzacyjny za okres sprawozdawczy	–	(2 990)	(6 216)	(1 073)	(271)	–	(10 550)
Odpis aktualizujący za okres sprawozdawczy	–	–	33	96	–	–	129
Pozostałe, w tym reklasyfikacja środków trwałych na/z aktywa przeznaczone do sprzedaży	(2)	(58)	53	1 623	–	–	1 616
Wartość netto na dzień 31 grudnia 2019 roku	23 636	81 096	37 274	2 732	647	1 977	147 362
Na dzień 1 stycznia 2019 roku							
Wartość brutto	23 703	119 812	122 128	15 843	4 369	250	286 105
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości**	–	(35 069)	(77 533)	(8 623)	(3 576)	(54)	(124 855)
Wartość netto	23 703	84 743	44 595	7 220	793	196	161 250
Na dzień 31 grudnia 2019 roku							
Wartość brutto	23 636	118 525	119 947	10 802	4 075	2 031	279 016
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	–	(37 429)	(82 673)	(8 070)	(3 428)	(54)	(131 654)
Wartość netto	23 636	81 096	37 274	2 732	647	1 977	147 362

*środki trwałe stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 31.1

** wartość odpisów aktualizujących wartość rzeczowych aktywów trwałych na dzień 31 grudnia 2019 roku wynosiła 104 tysiące złotych (31 grudnia 2018 roku: 233 tysiące złotych)

31 grudnia 2018 roku	<i>Grunty</i>	<i>Budynki</i>	<i>Maszyny i urządzenia</i>	<i>Środki transportu</i>	<i>Pozostałe</i>	<i>Środki trwałe w budowie</i>	<i>Ogółem</i>
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2018 roku	23 759	87 741	50 059	8 160	961	254	170 934
Transfery ze środków trwałych w budowie	–	57	627	–	–	(684)	–
Nabycia	–	–	1 047	–	106	669	1 822
Zwiększenia z tytułu umów leasingu	–	–	179	2 392	187	–	2 758
Likwidacja/sprzedaż	(52)	(33)	(316)	(403)	–	(43)	(847)
Różnice kursowe z przeliczenia oddziału zagranicznego	–	–	(10)	2	(1)	–	(9)
Odpis amortyzacyjny za okres sprawozdawczy	–	(2 955)	(6 897)	(2 897)	(460)	–	(13 209)
Odpis aktualizujący za okres sprawozdawczy	–	–	(51)	(114)	–	–	(165)
Pozostałe, w tym reklasyfikacja środków trwałych na/z aktywa przeznaczone do sprzedaży	(4)	(67)	(43)	80	–	–	(34)
Wartość netto na dzień 31 grudnia 2018 roku	23 703	84 743	44 595	7 220	793	196	161 250
Na dzień 1 stycznia 2018 roku							
Wartość brutto	23 759	119 883	122 555	14 950	4 184	254	285 585
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	–	(32 142)	(72 496)	(6 790)	(3 223)	–	(114 651)
Wartość netto	23 759	87 741	50 059	8 160	961	254	170 934
Na dzień 31 grudnia 2018 roku							
Wartość brutto	23 703	119 812	122 128	15 843	4 369	250	286 105
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	–	(35 069)	(77 533)	(8 623)	(3 576)	(54)	(124 855)
Wartość netto	23 703	84 743	44 595	7 220	793	196	161 250

20. Leasing

20.1. Grupa jako leasingobiorca (od 2019 roku)

Wartość bilansowa aktywów będących przedmiotem umów leasingu ujmowana jest w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w pozycji „Aktywa z tytułu prawa do użytkowania” i przedstawia się następująco:

Klasa aktywów bazowych	Wartość bilansowa prawa do użytkowania	Umorzenie prawa do użytkowania (narastająco)	Amortyzacja w okresie sprawozdawczym od 01.01. do 31.12.2019
	31 grudnia 2019	31 grudnia 2019	
Grunty	134	115	115
Budynki i budowle	6 442	1 751	1 779
Maszyny i urządzenia	4 995	2 385	2 081
Środki transportu	4 007	2 623	1 304
Pozostałe	107	511	217
Wartości niematerialne	108	6	6
Razem	15 793	7 391	5 502

Do najistotniejszych umów leasingu w trakcie realizacji w 2019 roku należy :

- najem instalacji wychwytu CO₂ o wartości bilansowej prawa do użytkowania 5 037 tysięcy złotych na dzień ujęcia umowy najmu; umowa leasingu została zawarta w dniu 8 marca 2018 roku na okres 2 lat, po upływie których Grupa ma prawo nabyć przedmiot leasingu na własność; Grupa jest zobowiązana ubezpieczyć aktywo bazowe oraz utrzymać je w określonym w umowie stanie;
- najem powierzchni biurowych oraz socjalnych, miejsc parkingowych, hali produkcyjnej oraz placu magazynowego o wartości bilansowej prawa do użytkowania 6 488 tysięcy złotych na dzień bilansowy; umowa leasingu została zawarta w dniu 30 marca 2018 roku na okres 10 lat, po upływie których Grupa nie ma prawa nabyci przedmiotu leasingu na własność; Grupa jest zobowiązana ubezpieczyć aktywo bazowe oraz utrzymać je w określonym w umowie stanie.

Działalność leasingową Grupy można podsumować w następującej tabeli:

Klasa aktywów bazowych	Ilość praw do użytkowania	Pozostały okres leasingu (w latach)		Średni pozostały okres leasingu (w latach)	Ilość umów z opcją przedłużenia	Ilość umów z opcją nabycia	Ilość umów z opłatą zmienną uzależnioną od stawki	Ilość umów z opcją wcześniejszego zakończenia
		od	do					
Grunty	1	1,3	1,3	1,3	1	–	–	1
Budynki i budowle	16	0,1	8,25	1,1	15	–	–	13
Maszyny i urządzenia	19	0,2	4,8	1,3	2	17	4	5
Środki transportu	77	0,1	3,75	2,2	2	76	–	51
Pozostałe	4	0,33	1,33	1	–	4	–	–
Wartości niematerialne	1	4,8	4,8	4,8	1	–	–	1

W 2019 roku Grupa nie zmieniła szacunków okresu trwania aktywnych umów.

Okres użytkowania tych środków jest zgodny z okresem trwania umów leasingowych i wynosi od 12 miesięcy do 10 lat. Grupa dokonuje odpisów amortyzacyjnych tych środków metodą liniową.

Pozostające do spłaty przyszłe minimalne opłaty leasingowe według stanu na dzień bilansowy wynoszą:

	<i>31 grudnia 2019</i>	
	<i>Opłaty minimalne</i>	<i>Wartość bieżąca opłat</i>
W okresie do 1 roku	5 945	5 490
W okresie od 1 do 5 lat	6 146	5 187
Powyżej 5 lat	2 604	2 402
Minimalne opłaty leasingowe ogółem	14 695	13 079
Minus koszty finansowe	(1 616)	–
Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych, w tym:	13 079	13 079
Krótkoterminowe	5 490	5 490
Długoterminowe	7 589	7 589

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku koszty odsetkowe związane z leasingiem wynosiły 584 tysiące złotych.

Grupa nie ujmuje zobowiązań od leasingów krótkoterminowych oraz leasingów, w odniesieniu do których bazy składnik aktywów ma niską wartość. Ponadto w wartości zobowiązań leasingowych nie ujmuje się warunkowych opłat leasingowych. W ciągu pierwszych 12 miesięcy 2019 roku koszty z tych tytułów wynosiły:

	<i>31 grudnia 2019</i>
Leasing krótkoterminowy	5 972
Leasing aktywów o niskiej wartości	–
Razem	5 972

W okresie objętym sprawozdaniem finansowym nie ujęto żadnych kosztów z tytułu warunkowych opłat leasingowych oraz nie występują opłaty subleasingowe, ponieważ aktywa użytkowane są wyłącznie przez Grupę.

20.2. Leasing finansowy (do 2018 roku)

Grupa jako leasingobiorca użytkowała rzeczowe aktywa trwałe na podstawie umów klasyfikowanych do końca 2018 roku jako leasing finansowy. Wartość bilansowa aktywów będących przedmiotem umów leasingu finansowego przedstawiała się następująco:

	<i>Maszyny i urządzenia</i>	<i>Środki transportu</i>	<i>Ogółem</i>
Na dzień 1 stycznia 2018 roku			
Wartość brutto	990	9 257	10 247
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(252)	(3 473)	(3 725)
Wartość netto	738	5 784	6 522
Na dzień 31 grudnia 2018 roku			
Wartość brutto	1 356	8 669	10 025
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(582)	(3 881)	(4 463)
Wartość netto	774	4 788	5 562

Pozostające do spłaty przyszłe minimalne opłaty leasingowe według stanu na dzień bilansowy wynosiły:

	<i>31 grudnia 2018</i>	
	<i>Opłaty minimalne</i>	<i>Wartość bieżąca opłat</i>
W okresie do 1 roku	2 723	2 306
W okresie od 1 do 5 lat	2 738	2 546
Minimalne opłaty leasingowe ogółem	5 460	4 852
Minus koszty finansowe	(609)	–
Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych, w tym:	4 852	4 852
Krótkoterminowe	2 306	2 306
Długoterminowe	2 546	2 546

W 2018 roku nie ujęto żadnych kosztów z tytułu warunkowych opłat leasingowych oraz nie występują opłaty subleasingowe, ponieważ aktywa użytkowane są wyłącznie przez Grupę.

21. Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży nie związane z działalnością zaniechaną

Na dzień 31 grudnia 2019 roku Spółki Grupy wyodrębniły środki trwale o wartości 123 tysiące złotych (31 grudnia 2018: 175 tysięcy złotych) jako przeznaczone do sprzedaży nie związane z działalnością zaniechaną.

	<i>31 grudnia 2019</i>	<i>31 grudnia 2018</i>
Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży, w tym:		
grunty	1	1
budynki i budowle	19	11
urządzenia techniczne i maszyny	45	99
środki transportu	58	64
	123	175

Większość aktywów przeznaczonych do zbycia została sprzedana w trakcie 2019 roku. Zgodnie z przewidywaniami spółek Grupy sprzedaż pozostałych aktywów nastąpi w trakcie 2020 roku.

22. Wartości niematerialne

31 grudnia 2019 roku	<i>Wartość firmy</i>	<i>Patenty i licencje</i>	<i>Inne wartości niematerialne</i>	<i>Wartości niematerialne w trakcie wytwarzania</i>	<i>Ogółem</i>
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2019 roku	9 165	7 871	109	28	17 173
Transfery z wartości niematerialnych w trakcie realizacji	–	136	–	(136)	–
Nabycia	–	76	–	304	380
Odpis amortyzacyjny za rok obrotowy	–	(1 491)	(57)	–	(1 548)
Odpis aktualizujący za okres sprawozdawczy	(2 461)	–	–	–	(2 461)
Na dzień 31 grudnia 2019 roku	6 704	6 592	52	196	13 544
Na dzień 1 stycznia 2019 roku					
Wartość brutto	9 207	28 209	374	28	37 818
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(42)	(20 338)	(265)	–	(20 645)
Wartość netto	9 165	7 871	109	28	17 173
Na dzień 31 grudnia 2019 roku					
Wartość brutto	9 208	28 424	374	196	38 202
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości**	(2 504)	(21 832)	(322)	–	(24 658)
Wartość netto	6 704	6 592	52	196	13 544

*wartości niematerialne stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 31.2

** wartość odpisów aktualizujących wartość wartości niematerialnych na dzień 31 grudnia 2019 roku wynosiła 2 462 tysiące złotych (31 grudnia 2018 roku: brak odpisu), co zostało opisane poniżej w punkcie „Test na utratę wartości firmy)

31 grudnia 2018 roku	<i>Wartość firmy</i>	<i>Patenty i licencje</i>	<i>Inne wartości niematerialne</i>	<i>Wartości niematerialne w trakcie wytwarzania</i>	<i>Ogółem</i>
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2018 roku	9 165	8 041	168	697	18 071
Transfery z wartości niematerialnych w trakcie realizacji	–	1 033	–	(1 033)	–
Nabycia	–	354	–	364	718
Odpis amortyzacyjny za rok obrotowy	–	(1 557)	(59)	–	(1 616)
Na dzień 31 grudnia 2018 roku	9 165	7 871	109	28	17 173
Na dzień 1 stycznia 2018 roku					
Wartość brutto	9 207	26 389	917	697	37 210
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(42)	(18 348)	(749)	–	(19 139)
Wartość netto	9 165	8 041	168	697	18 071
Na dzień 31 grudnia 2018 roku					
Wartość brutto	9 207	28 209	374	28	37 818
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(42)	(20 338)	(265)	–	(20 645)
Wartość netto	9 165	7 871	109	28	17 173

W skład wartości niematerialnych wchodzi patenty, licencje i oprogramowanie. Wartości niematerialne, które nie zostały do dnia bilansowego oddane do użytkowania prezentowane są w pozycji „Wartości niematerialne w trakcie realizacji”. Największą pozycję stanowi licencja na kotły nadkrytyczne typu BENSON, której wartość bilansowa na dzień 31 grudnia 2019 roku wynosi 2 417 tysięcy złotych (31 grudnia 2018: 2 685 tysięcy złotych); pozostały od dnia 31 grudnia 2019 roku okres amortyzacji licencji wynosi 9 lat.

Wartość firmy

W 2019 roku wartość firmy uległa zmianie i na dzień 31 grudnia 2019 roku wynosiła 6 704 tysiące złotych.

W 2018 roku wartość firmy nie uległa zmianie i na dzień 31 grudnia 2018 roku wynosiła 9 165 tysięcy złotych.

Test na utratę wartości firmy

Na koniec okresu sprawozdawczego jednostka dominująca przeprowadziła test na utratę wartości firmy z przejścia kontroli nad zorganizowaną częścią przedsiębiorstwa PBG AVATIA sp. z o.o. przez RAFAKO S.A. Test został przeprowadzony w oparciu o bieżącą wartość szacowanych przepływów pieniężnych przypisanych do odrębnego ośrodka wypracowującego środki pieniężne, jakim jest departament informatyczny, na podstawie pięcioletnich prognoz oraz oszacowanej wartości rezydualnej. Do wyliczeń przyjęto średnioważony koszt kapitału (WACC) na poziomie 6,96%. Na podstawie wyników przeprowadzonego testu nie stwierdzono konieczności dokonania odpisu wartości firmy.

Na koniec okresu sprawozdawczego został przeprowadzony przez niezależnego eksperta test na utratę wartości firmy z przejścia kontroli nad zorganizowaną częścią przedsiębiorstwa przez jednostkę zależną RAFAKO Engineering Sp. z o.o. Test został przeprowadzony przy zastosowaniu metody dochodowej w oparciu o bieżącą wartość szacowanych przepływów pieniężnych na podstawie czteroletnich prognoz oraz oszacowanej wartości rezydualnej. Na podstawie wyników przeprowadzonych testów stwierdzono konieczność dokonania odpisu wartości firmy powstałej na przejściu wskazanych zorganizowanych części przedsiębiorstwa w kwocie 2 462 tysiące złotych.

Prace rozwojowe

Grupa w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku oraz w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2018 roku nie poniosła kosztów prac rozwojowych, które podlegałyby aktywowaniu do wartości niematerialnych.

23. Utrata wartości aktywów

Test na utratę wartości aktywów jednostki dominującej na dzień 31 grudnia 2019 roku przeprowadzono w oparciu o metodykę przeprowadzania wyceny wartości odzyskiwalnej zgodnie z MSR 36 „Utrata wartości aktywów”. Wycena została wykonana metodą zdyskontowanych przyszłych strumieni pieniężnych (DCF). Prognozowany przepływ przyjęty do wartości rezydualnej został wyliczony w oparciu o NOPLAT (zysk operacyjny po opodatkowaniu – Net Operating Profit Less Adjusted Taxes) oraz skorygowane założenia w zakresie nakładów inwestycyjnych i amortyzacji oraz nakładów na kapitał obrotowy. W przypadku nakładów inwestycyjnych przyjęto, że w okresie rezydualnym będą one co najmniej równe prognozowanej amortyzacji. W przypadku nakładów na kapitał obrotowy netto, ich wysokość jest zależna od przyjętej stopy wzrostu FCFF (Free Cash Flow to Firm) w okresie rezydualnym dla konkretnego testowanego ośrodka, przy czym dynamika nakładów jest nie niższa niż przyjęta stopa wzrostu g. Przedmiotową procedurę wyceny wartości odzyskiwalnej CGU dokonano w oparciu o przepływy pieniężne dostępne dla właścicieli i wierzycieli (FCFF) oraz lewarowany koszt kapitału (WACC).

Model zdyskontowanych przepływów pieniężnych przygotowano w oparciu o 4 – letni horyzont prognozy na lata 2020-2023.

Dla wyliczenia przyszłych wartości strumieni pieniężnych w prognozie założono stopę dyskonta odzwierciedlającą średnioważony koszt kapitału przed opodatkowaniem. Poszczególne elementy ustalono w następujący sposób:

- Stopę oprocentowania papierów wartościowych wolnych od ryzyka przyjęto na poziomie średniej rocznej stopy zwrotu 10-letnich obligacji Stanów Zjednoczonych na bazie danych dla rynku wtórnego, wynoszącej 0,662% w skali roku.

- Jako bazę do wyliczenia współczynnika Beta przyjęto wyliczenia A. Damodara dotyczące współczynników Beta „nielewarowanych” oraz strukturę długów dla rynku „West Europe” z sektorów „Engineering/Construction” równe odpowiednio 0,7045 oraz 44,0%. Stosując niniejsze parametry współczynnik Beta lewarowany w kalkulacji DCF został ustalony na poziomie 1,153.
- Premia za ryzyko rynkowe została przyjęta na podstawie wyliczeń A. Damodara dla rynku polskiego w wysokości 6,04%.
- Premia za wielkość ustalona została na poziomie 3,3% i wynika to z danych rynkowych dotyczących polskiego rynku kapitałowego opublikowanych dotyczących IV kwartału 2019 roku, które zostały opublikowane przez Financial Craft. Poziom premii za wielkość na poziomie 3,3% definiują polskie spółki notowane na GPW w Warszawie, dla których kapitalizacja rynkowa mieści się w przedziale 42 – 80 mln PLN.
- Oszacowano dodatkową premię za ryzyko specyficzne Spółki na poziomie 3% (1% ryzyko rynkowe (zmienność rynku), 1% ryzyko realizacji prognoz (częściowy brak realizacji założeń) oraz 1% zmiana w zakresie wymagań energetycznych – odejście od konwencjonalnych źródeł energii (strategia Rafako zakłada zmianę podstawowych źródeł przychodów pochodzących z kontraktów dla Klientów opierających się na technologii wykorzystania węgla kamiennego na rzecz kontraktów o innej specyfice, głównie rynku gazu ziemnego).

Na podstawie powyższych założeń ustalono, że średni ważony koszt kapitału WACC wynosi 11,02%

Na podstawie powyższych założeń oszacowano wartość odzyskiwalną aktywów na poziomie 237 643 tysiące złotych. Test nie wykazał konieczności utworzenia odpisu aktualizującego wartość aktywów jednostki dominującej na dzień 31 grudnia 2019 roku.

Połączenia jednostek gospodarczych

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku oraz w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2018 roku nie miały miejsca połączenia jednostek gospodarczych.

24. Akcje i udziały

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Akcje/udziały spółkach notowanych na giełdzie	120	161
Akcje/udziały spółkach nie notowanych na giełdzie	1 376	1 227
	1 496	1 388
	1 496	1 388

*akcje/udziały stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w notce 31.3

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku jednostka dominująca dokonała zakupu 1 udziału w spółce InnoEnergy Central Europe Sp. z o.o. w kwocie 147 tysięcy złotych.

24.1. Odpisy aktualizujące wartość akcji/udziałów

	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018
Stan na początek okresu	(4 975)	(4 973)
- utworzenie odpisu aktualizującego	(47)	(92)
- rozwiązanie odpisu aktualizującego	–	61
- wykorzystanie odpisu aktualizującego	–	29
	(5 022)	(4 975)
	(5 022)	(4 975)

25. Pozostałe należności długoterminowe

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Należności finansowe		
Kaucje	503	332
Pozostałe należności finansowe	77 246	39 737
Odpis aktualizujący należności finansowe (-)	(107)	(123)
Należności długoterminowe ogółem (netto)	77 642	39 946
Należności niefinansowe		
Inne należności niefinansowe	138	450
Należności niefinansowe ogółem (netto)	138	450
Należności długoterminowe ogółem (netto)	77 780	40 396

26. Pozostałe aktywa finansowe długoterminowe

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Obligacje długoterminowe	-	14 066
	-	14 066

26.1. Obligacje

W dniu 9 listopada 2016 roku PBG S.A. w restrukturyzacji, w związku z zawarciem aneksów do dokumentacji restrukturyzacyjnej, poinformowała o rozpoczęciu procedury emisji obligacji, których nabycie zostało następnie zaoferowane wierzycielom zaspokajanych przez PBG S.A. zgodnie z Układem, w tym spółce RAFAKO S.A. (Obligacje).

W konsekwencji powyższego, w dniu 20 stycznia 2017 roku Spółka złożyła oświadczenie o przyjęciu skierowanych do niej propozycji nabycia Obligacji spółki PBG S.A. w restrukturyzacji emitowanych w ramach ośmiu serii od B1 do I1 (tak zwana Druga Emisja Obligacji PBG S.A.). Łącznie RAFAKO S.A. objęła 388 492 sztuk Obligacji o łącznej wartości nominalnej w wysokości 38 849 200,00 złotych. Objęcie wskazanych Obligacji nastąpiło w drodze potrącenia wierzytelności RAFAKO S.A. wynikających z układu PBG S.A. w restrukturyzacji z ceną emisyjną Obligacji.

W dniu 9 lutego 2017 roku nastąpił przydział Obligacji na rzecz RAFAKO S.A. Do końca 2019 roku jednostka dominująca PBG S.A., dokonała wykupu obligacji serii B1, C1, D1, E1 i F1 obligacji o łącznej wartości 11 026 800 złotych.

W dniu 19 grudnia 2019 roku PBG S.A. złożyła wniosek o otwarcie postępowania sanacyjnego dla Spółki oraz uchylene układu zawartego z wierzycielami w dniu 5 sierpnia 2015 roku. W dniu 9 stycznia 2020 roku postanowieniem Sądu Rejonowego w Poznaniu układ z wierzycielami został uchylony. W dniu 12 lutego 2020 roku zostało otwarte postępowanie sanacyjne wobec spółki PBG S.A. w restrukturyzacji.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego nie zostały wykupione obligacje PBG S.A. w restrukturyzacji następujących serii:

Data Wykupu	30.06.2019	31.12.2019	30.06.2020
Serie	G,G1 i G3	H,H1 i H3	I, I1 i I3
Wartość wykupywanych Obligacji	61 934 800 zł	46 875 600 zł	238 445 700 zł
w tym Obligacje objęte przez RAFAKO S.A.	4 996 100 zł	3 781 300 zł	19 045 000 zł

Obligacje wyemitowane przez PBG S.A. zgodnie z warunkami emisji były i są obligacjami zabezpieczonymi w rozumieniu Ustawy z dnia 15 stycznia 2015 roku o obligacjach. Obligacje PBG S.A. są zabezpieczone przede wszystkim zastawem rejestrowym na 42 466 000 sztuk zdematerializowanych akcji RAFAKO S.A. (co stanowi obecnie 33,2% kapitału RAFAKO S.A.), hipotekami na nieruchomościach Grupy PBG, zastawami rejestrowymi na innych wybranych aktywach Grupy PBG, w tym akcjach i udziałach wybranych spółek z Grupy PBG (w tym spółki PBG oil and gas Sp. z o.o.), poręczeniami oraz oświadczeniami o poddaniu się egzekucji do łącznej kwoty zabezpieczenia w wysokości 1 065 000 000,00 złotych.

Pomimo, że na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego pozostałe do wykupu Obligacje spółki PBG S.A. (o łącznej wartości: 353,3 milionów złotych) zabezpieczone były wyżej wskazanymi zabezpieczeniami, w ocenie Zarządu jednostki dominującej ustanowione zabezpieczenie w korespondencji z łączną kwotą zobowiązań z tytułu wskazanych Obligacji oraz pozostałych zobowiązań powstałych w toku działalności spółki PBG S.A. w restrukturyzacji nie jest wystarczające, aby uznać, że należność jest realizowalna.

W związku ze zmianą stanowiska Zarządu jednostki dominującej w kwestii realizowalności należności z tytułu obligacji spółki PBG S.A. w restrukturyzacji, na dzień 31 grudnia 2019 roku jednostka dominująca dokonała utworzenia odpisu aktualizującego na całą wartość posiadanych obligacji.

	<i>obligacje seria G1</i>	<i>obligacje seria H1</i>	<i>obligacje seria I1</i>	<i>RAZEM</i>		
Wysokość raty na dzień spłaty	4 996	3 781	19 045	33 190		
Stopa dyskontowa	22,41%	22,41%	22,41%	-		
Wartość netto na 01.01.2019	4 519	3 089	14 066	21 674		
Spłata obligacji w okresie	-	-	-	-		
Utworzenie odpisu aktualizującego	(4 519)	(3 089)	(14 066)	(21 674)		
Wartość netto na 31.12.2019	-	-	-	-		

	<i>obligacje seria E1</i>	<i>obligacje seria F1</i>	<i>obligacje seria G1</i>	<i>obligacje seria H1</i>	<i>obligacje seria I1</i>	<i>RAZEM</i>
Wysokość raty na dzień spłaty	4 139	1 229	4 996	3 781	19 045	33 190
Stopa dyskontowa*	22,43%	22,43%	22,43%	22,43%	22,43%	-
Wartość netto na 01.01.2018	3 743	1 004	3 691	2 523	11 486	22 447
Spłata obligacji w okresie	(4 139)	(1 229)	-	-	-	(5 368)
Zmiana wartości dyskonta w okresie	396	225	828	566	2 580	4 595
Wartość netto na 31.12.2018	-	-	4 519	3 089	14 066	21 674
Stopa dyskontowa	22,41%	22,41%	22,41%	22,41%	22,41%	

* stopa dyskontowa uwzględnia także wysokość ryzyka z tytułu upadłości jednostki powiązanej

27. Zapasy

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Materiały (według wartości netto możliwej do uzyskania)	31 872	30 985
Według ceny nabycia	43 847	41 272
Według wartości netto możliwej do uzyskania	31 872	30 985
Produkty gotowe	1 155	3 168
Według ceny nabycia/kosztu wytworzenia	1 155	3 168
Według wartości netto możliwej do uzyskania	1 155	3 168
Zapasy ogółem, według niższej z dwóch wartości: ceny nabycia (kosztu wytworzenia) oraz wartości netto możliwej do uzyskania	33 027	34 153

*zapasy stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 31.4

27.1. Odpisy aktualizujące wartość zapasów

	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018
Stan na początek okresu	(10 287)	(11 105)
Utworzenie odpisu aktualizującego	(2 096)	(463)
Rozwiązanie odpisu aktualizującego	90	383
Wykorzystanie odpisu aktualizującego	318	898
Stan na koniec okresu	(11 975)	(10 287)

28. Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności krótkoterminowe

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Należności finansowe		
Należności z tytułu dostaw i usług	452 764	313 117
Odpisy aktualizujące wartość należności z tytułu dostaw i usług (-)	(13 674)	(24 090)
Należności z tytułu dostaw i usług netto	439 090	289 027
Należności ze sprzedaży środków trwałych i wartości niematerialnych	8	303
Kaucje	67 710	88 636
Należności sporne dochodzone na drodze sądowej**	31 896	25 869
Inne należności finansowe	11 072	10 837
Odpis aktualizujący wartość należności finansowych (-)	(33 648)	(24 189)
Należności finansowe ogółem (netto)	516 128	390 483

*należności handlowe stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 31.5

**Grupa objęła należność odpisem aktualizującym w kwocie odpowiadającej szacowanemu poziomowi ryzyka nierealizowalności tej należności, szczegółowy opis należności spornych został zaprezentowany w nocie 38 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Należności niefinansowe		
Należności z tytułu przedpłat i udzielonych zaliczek	105 919	125 618
Należności budżetowe	13 498	12 722
Inne należności niefinansowe	11 849	6 820
Odpis aktualizujący wartość należności niefinansowych (-)	(39 430)	(3 100)
Należności niefinansowe ogółem (netto)	91 836	142 060
Należności krótkoterminowe ogółem (netto)	607 964	532 543

Należności budżetowe obejmują przede wszystkim należności z tytułu podatku VAT zarówno krajowego, jak i zagranicznego.

Należności z tytułu dostaw i usług nie są oprocentowane i mają zazwyczaj 30-dniowy termin płatności. Jednakże, dla niektórych kontrahentów okres spłaty należności ustalany na podstawie indywidualnych umów zawiera się w przedziale od 1 do 3 miesięcy.

Grupa posiada politykę w zakresie dokonywania sprzedaży tylko zweryfikowanym klientom. Dzięki temu, zdaniem kierownictwa, nie istnieje dodatkowe ryzyko kredytowe, ponad poziom określony odpisem na nieściągalne należności właściwym dla należności handlowych.

Wartość bilansowa należności z tytułu dostaw i usług uznawana jest przez Grupę za rozsądne przybliżenie wartości godziwej.

Należności handlowe krótkoterminowe wykazane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2019 roku w kwocie 439 090 tysięcy złotych dotyczą kontraktów handlowych z krajowymi oraz zagranicznymi kontrahentami.

Kaucje wykazane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2019 roku w kwocie 67 710 tysięcy złotych, dotyczą głównie projektów realizowanych w obszarach:

- budowy bloku parowego opalanego węglem w kwocie 17 242 tysiące złotych,
- instalacji katalitycznego odazotowania spalin w kwocie 8 776 tysięcy złotych,
- budowy bloku energetycznego opalanego gazem koksowniczym w kwocie 7 160 tysięcy złotych,
- wykonania części ciśnieniowych kotła do spalarni w kwocie 5 719 tysięcy złotych.

Zmiana stanu kaucji zanotowana w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku wynikała przede wszystkim z wpłaty kaucji pieniężnej związanej z realizacją umowy na budowę bloku energetycznego opalanego gazem koksowniczym w kwocie 7 109 tysięcy złotych, ze zwrotu kaucji pieniężnej związanej z realizacją umów na modernizację instalacji odsiarczania spalin w kwocie 11 168 tysięcy złotych oraz ze zwrotu kaucji pieniężnej związanej z realizacją umowy na budowę gazociągu w kwocie 15 362 tysięcy złotych.

Istotną pozycję wykazaną w pozostałych należnościach stanowią zaliczki, które na dzień 31 grudnia 2019 roku wynosiły 105 919 tysięcy złotych, w tym:

- zaliczka na poczet realizacji umowy na budowę zbiorników paliwa w kwocie 44 740 tysięcy złotych,
- zaliczka związana z realizacją umowy na wyspę biomasową w kwocie 15 994 tysiące złotych,
- zaliczka związana z realizacją umowy na budowę gazociągu w kwocie 11 549 tysięcy złotych,
- zaliczka związana z realizacją umowy na budowę zbiornika LNG w kwocie 6 450 tysięcy złotych.

28.1. Odpisy aktualizujące wartość należności handlowych oraz pozostałych należności

Grupa dokonała oceny należności pod kątem utraty ich wartości zgodnie ze stosowaną polityką rachunkowości, opisaną w nocie 7.16 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego. Odpisy aktualizujące wartość należności, które w 2019 roku zostały ujęte w sprawozdaniu z całkowitych dochodów wyniosły:

- w odniesieniu do należności z tytułu dostaw i usług – rozwiązanie/wykorzystanie odpisów w kwocie 10 432 tysięcy złotych (2018 rok: utworzenie odpisów w kwocie 2 446 tysięcy złotych),
- w odniesieniu do pozostałych pozycji należności finansowych długoterminowych i krótkoterminowych - utworzenie odpisów aktualizujących w kwocie 45 789 tysięcy złotych (2018 rok: utworzenie odpisów aktualizujących w kwocie 323 tysięcy złotych).

Zmiany wartości odpisów aktualizujących wartość należności w okresie objętym skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym prezentują poniższe tabele.

Zgodnie z przyjętą polityką rachunkowości, dla należności z tytułu dostaw i usług Grupa stosuje uproszczone podejście zakładające kalkulację odpisów z tytułu oczekiwanych strat kredytowych dla całego okresu życia instrumentu.

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Stan na początek okresu	(24 213)	(18 539)
Korekta bilansu otwarcia	–	(3 228)
Stan na początek okresu po korekcie	(24 213)	(21 767)
Odpisy ujęte jako koszt w okresie	(6 262)	(3 821)
Odpisy odwrócone ujęte jako przychód w okresie (-)	3 124	109
Odpisy wykorzystane (-)	13 570	1 266
Stan na koniec okresu	(13 781)	(24 213)

Odpisy aktualizujące wartość pozostałych pozycji należności finansowych (tj. poza należnościami z tytułu dostaw i usług) długoterminowych i krótkoterminowych.

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Stan na początek okresu	(27 289)	(18 210)
Korekta bilansu otwarcia	–	(9 402)
Stan na początek okresu po korekcie	(27 289)	(27 612)
Odpisy ujęte jako koszt w okresie	(46 312)	(615)
- 12-miesięczne oczekiwane straty	(709)	(615)
- znaczący wzrost ryzyka kredytowego, ale brak utraty wartości	–	–
- aktywa dotknięte utratą wartości	(45 603)	–
Odpisy odwrócone ujęte jako przychód w okresie (-)	523	345
- 12-miesięczne oczekiwane straty	523	345
Odpisy wykorzystane (-)	–	593
- aktywa dotknięte utratą wartości	–	593
Stan na koniec okresu	(73 078)	(27 289)

*w okresie 12 miesięcy 2019 roku jednostka dominująca dokonała utworzenia odpisów aktualizujących wartość należności finansowych oraz niefinansowych od jednostki dominującej PBG S.A. w restrukturyzacji, w tym: odpisy aktualizujące wartość udzielonych zaliczek w kwocie 29 177 tysięcy złotych oraz odpis aktualizujący wartość należności z tytułu odpowiedzialności solidarnej w kwocie 6 881 tysięcy złotych. Ponadto jednostka dominująca dokonała utworzenia odpisu aktualizującego wartość należności spornych od kontrahenta zagranicznego w kwocie 9 545 tysięcy złotych

29. Rozliczenia międzyokresowe krótkoterminowe

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Rozliczenia międzyokresowe		
Koszty gwarancji bankowych i ubezpieczeniowych	6 333	8 452
Koszty związane z doprowadzeniem do zawarcia umów z klientami	–	2 938
Nakłady na prace rozwojowe eBus	13 436	6 174
Pozostałe koszty	1 561	1 877
Rozliczenia międzyokresowe	21 330	19 441

W 2017 roku RAFAKO S.A., w ramach poszerzania oferty produktowej, rozpoczęła budowę prototypu pierwszego polskiego zero-emisyjnego autobusu elektrycznego z baterią pod podwoziem. Szczegółowe informacje dotyczące realizacji i planów związanych z projektem eBus zostały przedstawione w punkcie IV.5. sprawozdania z działalności Grupy za 2019 rok.

30. Aktywa finansowe krótkoterminowe

30.1. Pozostałe aktywa finansowe krótkoterminowe

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Inne aktywa finansowe krótkoterminowe, w tym:	–	7 608
Zaliczka na poczet nabycia prawa do pożyczki	10 400	10 400
Odpis aktualizujący wartość zaliczki na poczet nabycia prawa do pożyczki	(10 400)	(10 400)
Obligacje krótkoterminowe	–	7 608
	–	7 608

* szczegółowy opis dotyczący obligacji został zamieszczony w nocie 26.1

30.2. Udzielone pożyczki

W okresie 12 miesięcy 2019 roku spółki Grupy Kapitałowej RAFAKO S.A. dokonały utworzenia odpisów aktualizujących wartość pożyczek udzielonych PBG S.A. (dawniej PBG oli & gas sp. z o.o.). Przyczyną utworzenia odpisów jest sytuacja finansowa PBG S.A.

Pożyczki	Zabezpieczenie	Inne	Waluta	Efektywna stopa procentowa	Termin spłaty	Należności z tytułu udzielonych pożyczek	
						31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Pożyczki krótkoterminowe							
PBG S.A.*	Weksel własny in blanco wraz z deklaracją wekslową	pożyczka pieniężna w wysokości 10,5 mln złotych z przeznaczeniem na finansowanie bieżącej działalności	PLN	WIBOR 1M+marża	31-12-2019	–	10 302
PBG S.A.*	Weksel własny in blanco	pożyczka pieniężna w wysokości 1 mln złotych z przeznaczeniem na finansowanie bieżącej działalności	PLN	WIBOR 1M+marża	31-12-2019	–	1 049
						–	11 351

*dawniej PBG oil & Gas Sp. z o.o.

30.3. Środki pieniężne i ich ekwiwalenty

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Środki pieniężne w banku i w kasie	62 625	88 090
Lokaty krótkoterminowe do 3 miesięcy, w tym:	3 457	602
- stanowiące zabezpieczenie zobowiązań warunkowych		
	66 082	88 692

Środki pieniężne w banku są oprocentowane według zmiennych stóp procentowych, których wysokość zależy od stopy oprocentowania jednodniowych lokat bankowych. Lokaty krótkoterminowe, klasyfikowane jako środki pieniężne, są dokonywane na różne okresy, od jednego dnia do jednego miesiąca, w zależności od aktualnego zapotrzebowania spółek wchodzących w skład Grupy na środki pieniężne i są oprocentowane według ustalonych z bankiem stóp procentowych.

Spółki Grupy posiadają środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania, do których zaliczają otrzymane w ramach przyznanych dotacji środki pieniężne ulokowane na wyodrębnionych rachunkach bankowych, które Grupa może wykorzystywać do uregulowania zobowiązań wynikających z realizowanych projektów.

Na dzień 31 grudnia 2019 roku w pozycji środków pieniężnych wykazano środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania w kwocie 40,1 mln złotych (31 grudnia 2018 roku: 79,5 mln złotych) będące środkami pieniężnymi jednostki zależnej E003B7 sp. z o.o. przeznaczonymi na realizację kontraktu Jaworzno, które z punktu widzenia Grupy Kapitałowej RAFAKO mają ograniczoną możliwość dysponowania ze względu na formalne uzgodnienia w tym zakresie z instytucjami finansującymi kontrakt Jaworzno.

Dywidenda z E003B7 Sp. z o.o. do jedynego udziałowca, tj. RAFAKO S.A. będzie mogła być wypłacona bez negatywnych konsekwencji ze strony instytucji finansowych po zakończeniu okresu udzielonej przez te instytucje gwarancji, szczegóły są opisane szerzej w notcie 10.1.1.

31. Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy

31.1. Zabezpieczenia ustanowione na środkach trwałych

Na dzień 31 grudnia 2019 roku wartość środków trwałych stanowiących zabezpieczenie zobowiązań wynosiła 123 565 tysięcy złotych. Środki trwałe jednostki dominującej o wartości 122 376 tysięcy złotych zabezpieczają zobowiązania z tytułu zawartej z PKO BP S.A. Umowy Limitu Kredytowego Wielocelowego (ustanowiona hipoteka na łączną kwotę do 300 milionów złotych na nieruchomościach, których RAFAKO S.A. jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym z wyłączeniem nieruchomości mieszkalnych oraz zastaw rejestrowy pierwszorzędny na zbiorze rzeczy ruchomych i praw) oraz wierzytelności BGK, PKO BP, mBanku i PZU wobec RAFAKO S.A. na podstawie Umowy Poręczenia zawartej w celu zabezpieczenia zobowiązań E003B7 Sp. z o.o. powstałych w związku z Umową o Udzielenie Gwarancji wystawionych na rzecz TAURON Wytwarzanie S.A. w związku z realizacją Projektu Jaworzno III 910 MW (ustanowiony zastaw rejestrowy drugorzędny na zbiorze rzeczy ruchomych i praw). Ponadto, zabezpieczeniu zobowiązań z tytułu zawartych umów kredytowych podlegają budynki i budowle jednostki zależnej o wartości 1 184 tysiące złotych, a także sprzęt IT oraz kontenery biurowe o wartości 5 tysięcy złotych.

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Środki trwałe zabezpieczone hipoteką, w tym:	84 278	89 469
grunty	9 162	9 162
budynki i budowle	75 116	80 307
Środki trwałe, na których ustanowiono zastaw rejestrowy, w tym:	39 287	43 940
urządzenia techniczne i maszyny	36 885	42 740
środki transportu	2 402	1 200
	123 565*	133 409*

* wykazane kwoty obejmują środki trwałe zaklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży w kwocie 123 tysiące złotych (31 grudnia 2018: 163 tysięcy złotych), zaprezentowane w nocie 21

31.2. Zabezpieczenia ustanowione na wartościach niematerialnych

Na dzień 31 grudnia 2019 roku wartości niematerialne o wartości 8 097 tysięcy złotych stanowiły zabezpieczenie zobowiązań jednostki dominującej (31 grudnia 2018: 9 339 tysięcy złotych). Wartości niematerialne zabezpieczają zobowiązania z tytułu zawartej z PKO BP S.A. Umowy Limitu Kredytowego Wielocelowego (ustanowiona hipoteka na łączną kwotę do 300 milionów złotych na nieruchomościach, których RAFAKO S.A. jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym z wyłączeniem nieruchomości mieszkalnych oraz zastaw rejestrowy pierwszorzędny na zbiorze rzeczy ruchomych i praw) oraz wierzytelności BGK, PKO BP, mBanku i PZU wobec RAFAKO S.A. na podstawie Umowy Poręczenia zawartej w celu zabezpieczenia zobowiązań E003B7 Sp. z o.o. powstałych w związku z Umową o Udzielenie Gwarancji wystawionych na rzecz TAURON Wytwarzanie S.A. w związku z realizacją Projektu Jaworzno III 910 MW (ustanowiony zastaw rejestrowy drugorzędny na zbiorze rzeczy ruchomych i praw).

31.3. Zabezpieczenia ustanowione na akcjach/udziałach

Na dzień 31 grudnia 2019 roku akcje/udziały w spółkach o wartości bilansowej 31 310 tysięcy złotych (31 grudnia 2018: 36 520 tysięcy złotych) zabezpieczają zobowiązania z tytułu zawartej z PKO BP S.A. Umowy Limitu Kredytowego Wielocelowego (ustanowiona hipoteka na łączną kwotę do 300 milionów złotych na nieruchomościach, których RAFAKO S.A. jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym z wyłączeniem nieruchomości mieszkalnych oraz zastaw rejestrowy pierwszorzędny na zbiorze rzeczy ruchomych i praw) oraz wierzytelności BGK, PKO BP, mBanku i PZU wobec RAFAKO S.A. na podstawie Umowy Poręczenia zawartej w celu zabezpieczenia zobowiązań E003B7 Sp. z o.o. powstałych w związku z Umową o Udzielenie Gwarancji wystawionych na rzecz TAURON Wytwarzanie S.A. w związku z realizacją Projektu Jaworzno III 910 MW (ustanowiony zastaw rejestrowy drugorzędny na zbiorze rzeczy ruchomych i praw).

Zmniejszenie wartości akcji/udziałów w okresie 12 miesięcy 2019 roku w porównaniu do okresu porównawczego roku poprzedniego związane jest z utworzeniem przez jednostkę dominującą odpisów aktualizujących wartość udziałów w spółce zależnej, co zostało szerzej opisane w nocie 25.1 sprawozdania finansowego RAFAKO S.A. za 2019 rok.

31.4. Zabezpieczenia ustanowione na zapasach

Na dzień 31 grudnia 2019 roku zapasy o wartości bilansowej 27 205 tysięcy złotych stanowiły zabezpieczenie zobowiązań jednostki dominującej (31 grudnia 2018: 29 390 tysięcy złotych). Zapasy stanowią zabezpieczenie zobowiązania z tytułu zawartej z PKO BP S.A. Umowy Limitu Kredytowego Wielocelowego (ustanowiona hipoteka na łączną kwotę do 300 milionów złotych na nieruchomościach, których RAFAKO S.A. jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym z wyłączeniem nieruchomości mieszkalnych oraz zastaw rejestrowy pierwszorzędny na zbiorze rzeczy ruchomych i praw) oraz wierzytelności BGK, PKO BP, mBanku i PZU wobec RAFAKO S.A. na podstawie Umowy Poręczenia zawartej w celu zabezpieczenia zobowiązań E003B7 Sp. z o.o. powstałych w związku z Umową o Udzielenie Gwarancji wystawionych na rzecz TAURON Wytwarzanie S.A. w związku z realizacją Projektu Jaworzno III 910 MW (ustanowiony zastaw rejestrowy drugorzędny na zbiorze rzeczy ruchomych i praw).

31.5. Zabezpieczenia ustanowione na należnościach handlowych

Na dzień 31 grudnia 2019 roku należności z tytułu dostaw, robót i usług o wartości bilansowej w kwocie 21 499 tysięcy złotych stanowiły zabezpieczenie udzielonych gwarancji oraz kredytów i pożyczek (31 grudnia 2018 roku: 20 170 tysięcy złotych).

32. Kapitał własny**32.1. Kapitał podstawowy**

W okresie 12 miesięcy zakończonym dnia 31 grudnia 2019 roku kapitał podstawowy jednostki dominującej nie uległ zmianie i jego wartość na 31 grudnia 2019 roku wynosiła 254 864 tysięcy złotych.

<i>Kapitał akcyjny</i>	<i>Liczba akcji w szt.</i>	<i>Wartość akcji w tys. zł</i>
Akcje serii A	900 000	1 800
Akcje serii B	2 100 000	4 200
Akcje serii C	300 000	600
Akcje serii D	1 200 000	2 400
Akcje serii E	1 500 000	3 000
Akcje serii F	3 000 000	6 000
Akcje serii G	330 000	660
Akcje serii H	8 070 000	16 140
Akcje serii I	52 200 000	104 400
Akcje serii J	15 331 998	30 664
Akcje serii K	42 500 000	85 000
	127 431 998	254 864

W związku z emisją obligacji w 2016 roku przez PBG S.A., głównego akcjonariusza jednostki dominującej, na akcjach RAFAKO S.A, należących bezpośrednio do PBG S.A.(7 665 999 akcji), jak i pośrednio poprzez spółkę zależną od PBG S.A. w restrukturyzacji - Multaros Trading Company Limited (34 800 001 akcji) został ustanowiony zastaw rejestrowy na rzecz obligatariuszy PBG S.A. w restrukturyzacji.

32.2. Wartość nominalna akcji

Wszystkie wyemitowane akcje posiadają wartość nominalną wynoszącą 2,00 złote i zostały objęte w zamian za wkłady pieniężne.

32.3. Prawa akcjonariuszy

Akcje wszystkich serii są jednakowo uprzywilejowane co do dywidendy oraz zwrotu z kapitału.

32.4. Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej

W okresie 12 miesięcy zakończonym dnia 31 grudnia 2019 roku kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej nie uległ zmianie i na dzień 31 grudnia 2019 roku kapitał ten wyniósł 165 119 tysięcy złotych.

W okresie 12 miesięcy zakończonym dnia 31 grudnia 2018 roku, w związku z pokryciem straty z lat ubiegłych, kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej uległ zmianie i na dzień 31 grudnia 2019 roku kapitał ten wyniósł 165 119 tysięcy złotych.

32.5. Wypłacone dywidendy

Spółki Grupy w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku oraz w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2018 roku nie wypłacały dywidendy.

32.6. Zarządzanie kapitałem

Zarządzanie kapitałem przez Grupę Kapitałową mające na celu zapewnienie możliwie wysokiego poziomu bezpieczeństwa działalności operacyjnej przy jednoczesnym minimalizowaniu kosztów pozyskiwania źródeł finansowania. Zabezpieczenie stabilnego rozwoju Grupy wymaga utrzymywania odpowiedniej relacji pomiędzy własnym i obcymi kapitałami oraz efektywnego zarządzania nadwyżkami finansowymi. Grupa analizuje strukturę kapitału poprzez wskaźnik kapitalizacji (udział kapitału własnego w sumie bilansowej).

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Udział zadłużenia w kapitale własnym		
Kapitał własny	114 263	597 399
Kapitał obcy (kredyty bankowe oraz otrzymane pożyczki)	113 075	103 568
Suma bilansowa	1 302 431	1 357 585
Wskaźnik kapitalizacji (kapitał własny/suma bilansowa)	0,09	0,44
Źródła finansowania ogółem		
Kapitał własny	114 263	597 399
Kapitał obcy (kredyty bankowe oraz otrzymane pożyczki)	113 075	103 568
Leasing	13 079	4 852
Wskaźnik kapitału do źródeł finansowania ogółem	0,91	5,51
EBITDA		
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	(437 561)	40 531
Amortyzacja	17 599	14 825
EBITDA	(419 962)	55 356
Dług		
Kredyty, pożyczki, inne instrumenty dłużne	113 075	103 568
Leasing	13 079	4 852
Wskaźnik długu do EBITDA	(0,30)	1,96

32.7. Kapitał udziałów niekontrolujących (niekontrolujący udział w kapitale własnym)

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Początek okresu	8 520	8 628
Zysk/strata za okres sprawozdawczy	(4 465)	(117)
Inne całkowite dochody za okres sprawozdawczy	(36)	9
Zmiany w strukturze kapitału w jednostkach zależnych	-	-
Koniec okresu	4 019	8 520

32.8. Akcjonariusze posiadający co najmniej 5% ogólnej liczby głosów na WZ RAFAKO S.A., jednostki dominującej na koniec okresu sprawozdawczego

Wykaz akcjonariuszy posiadających co najmniej 5% ogólnej liczby głosów na WZ RAFAKO S.A. na dzień 31 grudnia 2019 roku został zaprezentowany w poniższej tabeli:

<i>Nazwa podmiotu</i>	<i>Liczba akcji (w sztukach)</i>	<i>Liczba głosów wynikających z posiadanych akcji</i>	<i>Udział w kapitale zakładowym</i>	<i>Procentowy udział w ogólnej liczbie głosów na WZA</i>
PBG S.A., Multaros Trading Company Ltd. oraz Fundusz Inwestycji Polskich Przedsiębiorstw Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych zgodnie z porozumieniem z dnia 24 października 2017 r. o którym mowa w art. 87 ust. 1 pkt 6) Ustawy o Ofercie Publicznej(*), w tym:				
- PBG S.A.(*)	55 081 769	55 081 769	43,22%	43,22%
- PBG S.A.(*)	7 665 999	7 665 999	6,02%	6,02%
- Multaros Trading Company Limited (spółka zależna od PBG S.A.)(*)(***)	34 800 001	34 800 001	27,31%	27,31%
- Fundusz Inwestycji Polskich Przedsiębiorstw Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych zarządzany przez PFR TFI S.A. (**)	12 615 769	12 615 769	9,90%	9,90%
Pozostali	72 350 229	72 350 229	56,78%	56,78%

(*) stan akcji na podstawie zawiadomienia od PBG i Multaros z dnia 28 grudnia 2017 roku.

(**) stan akcji na podstawie zawiadomienia Funduszu Inwestycji Polskich Przedsiębiorstw Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych z dnia 3 stycznia 2018 roku,

(***) Multaros Trading Company Ltd. jest spółką zależną PBG S.A. w związku z czym spółka RAFAKO S.A. („Spółka”) jest pośrednio kontrolowana przez PBG, która posiada łącznie, bezpośrednio i pośrednio, 42.466.000 akcji Spółki stanowiących 33,32% kapitału zakładowego Spółki i uprawniających do wykonywania 33,32% głosów ogólnej liczby głosów na Walnym Zgromadzeniu Spółki.

33. Kredyty bankowe i pożyczki

<i>Kredyty i pożyczki krótkoterminowe</i>	<i>Zabezpieczenie</i>	<i>Inne</i>	<i>Waluta</i>	<i>Efektywna stopa procentowa</i>	<i>Termin spłaty</i>	<i>31 grudnia 2019</i>	<i>31 grudnia 2018</i>
PKO BP S.A.	wksel własny in blanco wraz z deklaracją wkslową, przelew wierzytelności z kontraktów*, klauzula potrącenia wierzytelności z rachunków RAFAKO S.A., hipoteka**, oświadczenie o poddaniu się egzekucji, zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw stanowiących całość gospodarczą przedsiębiorstwa	kredyt odnawialny w rachunku bieżącym do kwoty 70 milionów złotych***	PLN	WIBOR 1M + marża	30.06.2020****	69 569	60 081
PKO BP S.A.	wksel własny in blanco wraz z deklaracją wkslową, przelew wierzytelności z kontraktów*, klauzula potrącenia wierzytelności z rachunków RAFAKO S.A., hipoteka**, oświadczenie o poddaniu się egzekucji, zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw stanowiących całość gospodarczą przedsiębiorstwa	kredyt obrotowy odnawialny w rachunku kredytowym do kwoty 80 milionów złotych	PLN	WIBOR 1M lub EURIBOR 1M + marża	30.06.2020****	34 149	40 750
PKO BP S.A.	wksel własny in blanco wraz z deklaracją wkslową, przelew wierzytelności z kontraktów*, klauzula potrącenia wierzytelności z rachunków RAFAKO S.A., hipoteka**, oświadczenie o poddaniu się egzekucji, zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw stanowiących całość gospodarczą przedsiębiorstwa	kredyt obrotowy odnawialny z przeznaczeniem na pokrycie zobowiązań z tytułu wypłat dokonanych w ramach gwarancji bankowych	PLN	WIBOR 1M + marża	30.06.2020****	8 303	–

* zabezpieczenie udzielonego kredytu stanowią należności z kontaktów realizowanych przez RAFAKO S.A.;

** na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego jednostka dominująca ustanowiła hipotekę na nieruchomościach RAFAKO S.A. (za wyjątkiem mieszkań i budynków mieszkalnych) na łączną kwotę do 300 milionów złotych, która ma stanowić dodatkowe zabezpieczenie udzielonego przez bank PKO BP S.A. kredytu;

*** na dzień publikacji niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, zgodnie z aneksem do umowy limitu kredytowego wielocelowego podpisanego dnia 28 czerwca 2019 roku, limit udzielony został do kwoty 200 mln złotych, w tym limit kredytu w rachunku bieżącym: do kwoty 70 milionów złotych do dnia 31 stycznia 2020 roku, a od dnia 1 lutego 2020 roku do kwoty 50 milionów złotych i kredytu obrotowego do kwoty 44 milionów złotych.

**** na dzień publikacji niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, zgodnie z aneksem do umowy limitu kredytowego wielocelowego podpisanego dnia 28 czerwca 2019 roku, termin wykorzystania i spłaty kredytu przedłużono do dnia 30 czerwca 2020 roku.

<i>Kredyty i pożyczki krótkoterminowe</i>	<i>Zabezpieczenie</i>	<i>Inne</i>	<i>Waluta</i>	<i>Efektywna stopa procentowa</i>	<i>Termin spłaty</i>	<i>31 grudnia 2019</i>	<i>31 grudnia 2018</i>
Podkarpacki Bank Spółdzielczy	weksel własny in blanco, pełnomocnictwo do rachunku, hipoteki na nieruchomości, przelew wierzytelności z polisy ubezpieczeniowej	umowa kredytu w rachunku bieżącym na kwotę 1 mln złotych	PLN	WIBOR 1M + marża	04.09.2020	936	892
Podkarpacki Bank Spółdzielczy	weksel in blanco, pełnomocnictwo do rachunku o oświadczenia o poddaniu się egzekucji, hipoteki na nieruchomości, przelew wierzytelności z polisy ubezpieczeniowej	umowa kredytu obrotowego na kwotę 2 mln złotych	PLN	WIBOR 1M + marża	10.11.2020	56	1 750
Siemens Finance Sp. z o.o.	weksel własny in blanco	Umowa pożyczki	PLN	WIBOR 1M + marża	15.07.2021	38	35
						113 051	103 507

Jednostka dominująca przewiduje przedłużenie umowy kredytowej na kolejne okresy. Sytuację kredytową Grupy należy analizować w powiązaniu z treścią notą 6 dotyczącą kontynuacji działalności Grupy.

34. Zobowiązania z tytułu świadczeń pracowniczych

34.1. Świadczenia pracownicze po okresie zatrudnienia oraz inne świadczenia

Na podstawie prognozy wyceny dokonanej na koniec okresu obrachunkowego przez profesjonalną firmę aktuarialną Grupa tworzy rezerwę na wartość bieżącą zobowiązania z tytułu odpraw emerytalnych, nagród jubileuszowych oraz ZFŚS. Kwotę tej rezerwy oraz uzgodnienie przedstawiające zmiany stanu w ciągu okresu obrotowego przedstawiono w poniższej tabeli:

	<i>31 grudnia 2019</i>	<i>31 grudnia 2018</i>
Na dzień 1 stycznia	26 207	23 304
Koszty odsetek	729	741
Koszty bieżącego zatrudnienia	692	531
(Zyski)/straty aktuarialne	6 877	4 275
Koszty wypłaconych świadczeń	(2 564)	(2 644)
Korekta wartości rezerwy związana z Programem Dobrowolnych Odejść	–	–
Koniec okresu	<u>31 941</u>	<u>26 207</u>
Rezerwy długoterminowe	<u>29 475</u>	<u>23 590</u>
Rezerwy krótkoterminowe	<u>2 466</u>	<u>2 617</u>

Główne założenia przyjęte przez aktuarium na dzień i zakładane w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku do wyliczenia kwoty zobowiązania są następujące:

	<i>31 grudnia 2019</i>	<i>31 grudnia 2018</i>
Stopa dyskontowa (%)	1,9	2,8
Przewidywany wskaźnik inflacji (%)*	–	–
Wskaźnik rotacji pracowników	7,5	7,5
Przewidywana stopa wzrostu wynagrodzeń (%)**	2	2

* Brak danych w raporcie aktuarium
** 2% w roku 2019 oraz w kolejnych latach

Analiza wrażliwości

Zmiana przyjętej stopy dyskontowej o pół punktu procentowego:

	<i>Wzrost</i> <i>(w tys. złotych)</i>	<i>Spadek</i> <i>(w tys. złotych)</i>
<i>31 grudnia 2019</i>		
Wpływ na zobowiązanie z tytułu określonych świadczeń	(1 398)	1 520
<i>31 grudnia 2018</i>		
Wpływ na zobowiązanie z tytułu określonych świadczeń	<u>(1 064)</u>	<u>1 150</u>

34.2. Zobowiązania i rezerwy z tytułu świadczeń pracowniczych długoterminowe

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Zobowiązania z tytułu Programu Dobrowolnych Odejść	–	–
Naliczone zobowiązania z tytułu niewypłaconej premii	5	13
Rezerwy na koszty odpraw emerytalnych	8 716	6 946
Rezerwa na nagrody jubileuszowe	13 944	12 198
Rezerwa na pozostałe świadczenia pracownicze	6 815	4 447
	29 480	23 604
	29 480	23 604

34.3. Zobowiązania i rezerwy z tytułu świadczeń pracowniczych krótkoterminowe

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń społecznych	9 494	9 036
Zobowiązania wobec pracowników z tytułu wynagrodzeń	9 118	8 491
Zobowiązania z tytułu Pracowniczych Planów Kapitałowych	226	–
Zobowiązania z tytułu Programu Dobrowolnych Odejść	–	145
Rezerwy na koszty niewykorzystanych urlopów	4 129	4 202
Naliczone zobowiązania z tytułu niewypłaconej premii	883	5 712
Rezerwy na koszty odpraw emerytalnych	433	541
Rezerwa na nagrody jubileuszowe	1 771	1 754
Rezerwa na pozostałe świadczenia pracownicze	270	328
	26 324	30 209
	26 324	30 209

35. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania

35.1. Pozostałe zobowiązania długoterminowe

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Zobowiązania finansowe		
Zobowiązania z tytułu zakupu środków trwałych i wartości niematerialnych	–	–
Kwoty zatrzymane (kaucje)	43	19
Pozostałe zobowiązania	20 552	12 921
	20 595	12 940
	20 595	12 940

Wartość bilansowa zobowiązań z tytułu dostaw i usług uznawana jest przez Grupę za rozsądne przybliżenie wartości godziwej.

35.2. Pozostałe rezerwy długoterminowe

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Rezerwa na koszty napraw gwarancyjnych	36 357	30 228
	36 357	30 228
	36 357	30 228

35.3. Rezerwy, zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania krótkoterminowe

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Zobowiązania finansowe		
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług	571 365	306 511
Zobowiązania z tytułu zakupu środków trwałych i wartości niematerialnych	169	704
Kwoty zatrzymane (kaucje)	261	271
Inne zobowiązania finansowe		199
Zobowiązania finansowe ogółem	571 795	307 685
Zobowiązania niefinansowe		
Zobowiązania z tytułu podatków i innych świadczeń	23 924	21 225
Zobowiązania z tytułu poręczeń/odpowiedzialności solidarnej	15 386	1 549
Zobowiązania z tytułu opóźnionego spływu kosztów	13 582	8 307
Inne zobowiązania niefinansowe	3 968	3 742
Zobowiązania niefinansowe ogółem	56 860	34 823
	628 655	342 508

Na dzień 31 grudnia 2019 roku Grupa oszacowała wartość rezerwy z tytułu udzielonego poręczenia w kwocie 7 344 tysiące złotych.

Jednostka dominująca zawarła umowę na budowę gazociągu, w której podwykonawcą RAFAKO S.A. była jednostka dominująca PBG S.A. w restrukturyzacji. Z tytułu odpowiedzialności solidarnej jednostka dominująca rozpoznała zobowiązanie z tytułu roszczeń podwykonawców PBG S.A. w restrukturyzacji w wysokości 8 040 tysięcy złotych.

Wartość bilansowa zobowiązań z tytułu dostaw i usług uznawana jest przez Grupę za rozsądne przybliżenie wartości godziwej.

35.4. Pozostałe rezerwy krótkoterminowe

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Rezerwa na koszty napraw gwarancyjnych	6 714	10 326
Rezerwa na straty z tytułu umów	39 695	3 678
Pozostałe rezerwy	713	1 147
	47 121	15 151

35.5. Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych

Na dzień 31 grudnia 2019 i na dzień 31 grudnia 2018 roku spółki Grupy nie posiadały nierozliczonych transakcji walutowych o ujemnej wartości godziwej.

35.6. Zobowiązania z tytułu nabycia środków trwałych i wartości niematerialnych

Na dzień 31 grudnia 2019 roku jednostki wchodzące w skład Grupy Kapitałowej RAFAKO wykazywały zobowiązania z tytułu nabycia rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych w kwocie 169 tysięcy złotych (31 grudnia 2018 roku: 1 024 tysiące złotych).

35.7. Zmiana stanu rezerw, zobowiązań i rozliczeń międzyokresowych wykazanych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej

35.7.1. Zobowiązania z tytułu kosztów niewykorzystanych urlopów

Zobowiązania na koszty niewykorzystanych urlopów wyliczana jest miesięcznie w oparciu o faktyczną ilość dni niewykorzystanych urlopów na koniec każdego miesiąca. W ciągu roku obrotowego na każdy miesiąc przypada jedna dwunasta należnego urlopu za cały rok, powiększona o wszystkie niewykorzystane dni z okresów poprzednich. Ustalona w ten sposób ilość dni mnożona jest przez średnią stawkę dzienną dla danego pracownika, ustaloną w oparciu o wynagrodzenie z miesiąca, na który rezerwa jest wyliczana powiększone o obciążenia z tytułu ZUS.

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Początek okresu	4 202	5 428
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	748	1 134
Koszty wypłaconych świadczeń	(821)	(2 360)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	–	–
Koniec okresu	4 129	4 202
Krótkoterminowe na dzień	4 129	4 202
Długoterminowe na dzień	–	–
	4 129	4 202

35.7.2. Naliczone zobowiązania z tytułu kosztów niewypłaconej premii

Jednostka dominująca wypłaca pracownikom premię roczną, której wysokość jest uzależniona od stopnia realizacji zysku operacyjnego firmy. Zgodnie z postanowieniami Układu Zbiorowego Pracy (UZP), po zatwierdzeniu rocznych sprawozdań finansowych jednostek Grupy Kapitałowej, w terminie do 30 dni, Zarząd – po zasięgnięciu opinii Związków Zawodowych – podejmuje decyzję o wypłacie premii uznaniowej dla pracowników Spółek. W ciągu roku obrotowego spółki Grupy tworzą rezerwę z tytułu premii rocznej w wysokości określonej w UZP, o ile Zarządy Spółek nie podejmą decyzji o jej nie tworzeniu. Jednostka dominująca tworzy również rezerwę z tytułu premii dla kierowników projektów, wypłacaną po zakończeniu realizacji umowy.

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Początek okresu	5 725	7 916
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	415	8 855
Koszty wypłaconych świadczeń	(4 931)	(379)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	(321)	(10 667)
Koniec okresu	888	5 725
Krótkoterminowe na dzień	5	5 712
Długoterminowe na dzień	883	13
	888	5 725

35.7.3. Rezerwa na koszty napraw gwarancyjnych

Rezerwy na koszty napraw gwarancyjnych tworzone są na podstawie określonego przez Zarządy Spółek Grupy Kapitałowej stopnia prawdopodobieństwa wystąpienia zobowiązania w przyszłości na podstawie realizowanych umów o usługę. Utrzymywane są w danym stopniu istnienia prawdopodobieństwa wystąpienia do dnia wygaśnięcia prawa do realizacji gwarancji lub roszczeń naprawczych.

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Początek okresu	40 554	15 848
Korekta bilansu otwarcia		25 112
Początek okresu po korekcie	40 554	40 960
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	15 464	17 550
Poniesione koszty napraw gwarancyjnych	(9 484)	(12 158)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	(3 463)	(5 798)
Koniec okresu	43 071	40 554
Krótkoterminowe na dzień	6 714	10 326
Długoterminowe na dzień	36 357	30 228
	43 071	40 554

35.7.4. Zobowiązania z tytułu Programu Dobrowolnych Odejść

Zarząd RAFAKO S.A. w dniu 15 listopada 2016 roku podjął decyzję o uruchomieniu Programu Dobrowolnych Odejść dla pracowników RAFAKO S.A. Czas trwania programu ustalono na okres od 1 grudnia 2016 roku do 31 stycznia 2017 roku.

Celem Programu Dobrowolnych Odejść było dostosowanie poziomu, struktury i kosztów zatrudnienia w RAFAKO S.A. do sytuacji rynkowej w obszarze działania jednostki dominującej bez konieczności uruchamiania procedury zwolnień grupowych. Docelowo, programem mogło być objętych do 200 pracowników. Program adresowany był w szczególności do:

- pracowników w wieku emerytalnym,
- pracowników korzystających z uprawnień ochrony przedemerytalnej,
- pozostałych pracowników, spełniających określone w regulaminie programu warunki.

W ramach Programu Dobrowolnych Odejść 176 pracowników RAFAKO S.A. złożyło wnioski o objęcie programem. Pozytywnie rozpatrzono 128 wniosków, a ostateczne zobowiązania wynikające z realizacji założeń programu, na które została utworzona rezerwa w całości wpływająca na wynik za 2016 rok, wyniosły 7 622 tysiące złotych.

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Początek okresu	145	1 596
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	–	–
Poniesione koszty	(141)	(1 332)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	(4)	(119)
Koniec okresu	–	145
Krótkoterminowe na dzień	–	145
Długoterminowe na dzień	–	–
	–	145

35.7.5. Rezerwa na koszty reorganizacji

W 2017 roku Zarząd jednostki dominującej podjął decyzję o przystąpieniu do kolejnego etapu reorganizacji RAFAKO S.A. Jednym z elementów przeprowadzanej reorganizacji jest ograniczenie liczby pracowników jednostki dominującej o 15,6% stanu osobowego RAFAKO S.A. Celem programu jest dostosowanie poziomu i kosztów zatrudnienia w Spółce do sytuacji rynkowej w obszarze działania RAFAKO S.A. Łączna liczba pracowników, objętych zamiarem grupowego zwolnienia maksymalnie wyniesie 276 osób. Jednostka dominująca utworzyła rezerwę na koszty związane z procesem reorganizacji w kwocie 8 368 tysięcy złotych, które obejmowały m.in. odprawy, rekompensaty z tytułu utraty nagrody jubileuszowej itp.

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Początek okresu	–	8 368
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	–	–
Poniesione koszty	–	(2 622)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	–	(5 746)
Koniec okresu	–	–
Krótkoterminowe na dzień	–	–
Długoterminowe na dzień	–	–
	–	–

35.8. Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Podatek dochodowy od osób prawnych	156	1 365
	156	1 365

Rozliczenia podatkowe oraz inne obszary działalności podlegające regulacjom (na przykład sprawy celne czy dewizowe) mogą być przedmiotem kontroli organów administracyjnych, które uprawnione są do nakładania wysokich kar i sankcji. Brak odniesienia do utrwalonych regulacji prawnych w Polsce powoduje występowanie w obowiązujących przepisach niejasności i niespójności. Często występujące różnice w opiniach co do interpretacji prawnej przepisów podatkowych zarówno wewnątrz organów państwowych, jak i pomiędzy organami państwowymi i przedsiębiorstwami, powodują powstawanie obszarów niepewności i konfliktów. Zjawiska te powodują, że ryzyko podatkowe w Polsce jest znacząco wyższe niż istniejące zwykle w krajach o bardziej rozwiniętym systemie podatkowym.

Rozliczenia podatkowe mogą być przedmiotem kontroli przez okres pięciu lat, począwszy od końca roku, w którym nastąpiła zapłata podatku. W wyniku przeprowadzanych kontroli dotychczasowe rozliczenia podatkowe Grupy mogą zostać powiększone o dodatkowe zobowiązania podatkowe.

W 2019 roku w spółkach zależnych nie było kontroli podatkowych.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2018 roku w jednostce dominującej rozpoczęła się kontrola celno-skarbowa dotycząca rzetelności deklarowanych podstaw opodatkowania oraz prawidłowości obliczania i wpłacania podatku dochodowego za 2016 rok. Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego kontrola nie została zakończona.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2018 roku w jednej ze spółek zależnych miały miejsce czynności sprawdzające w zakresie VAT, transakcji WNT - spółka złożyła szczegółowe zestawienie wymienionych transakcji nabytych wewnątrzspółnotowych. Rozbieżności w sposobie prezentowania, opodatkowania transakcji w VAT zostały wyjaśnione i czynności sprawdzające zostały zakończone.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2018 roku w jednej ze spółek zależnych miała miejsce kontrola celno-skarbowa w zakresie CIT za 2016 rok. Kontrola zakończyła się protokołem z dnia 27 września 2018 roku, w wyniku którego spółka była zobligowana skorygować podstawę opodatkowania w PDOP za lata 2016 oraz kolejno za 2017, na skutek zaniżonych przychodów w roku 2016.

36. Dotacje

Dotacje wykazane w sprawozdaniu finansowym na dzień 31 grudnia 2019 roku wynosiły 230 tysięcy złotych. Otrzymane dotacje dotyczą:

- działalności prewencyjnej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A., w ramach której spółka dofinansowała projekt, dostawy oraz instalację systemów detekcji i sygnalizacji gazu ziemnego dla dwóch pieców gazowych w RAFAKO S.A.; dotacja ma charakter pieniężny,
- działalności prewencyjnej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A., w ramach której spółka dofinansowała projekt wyposażenia magazynu farb i lakierów w system detekcji węglowodorów w RAFAKO S.A.; dotacja ma charakter pieniężny,
- działalności prewencyjnej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A., w ramach której spółka dofinansowała projekt modernizacji i rozbudowy systemu monitoringu w RAFAKO S.A.; dotacja ma charakter pieniężny.
- działalności prewencyjnej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A. i InterRisk Towarzystwa Ubezpieczeń S.A. Vienna Insurance Group, w ramach której towarzystwa ubezpieczeniowe dofinansowują projekt poprawy bezpieczeństwa pożarowego w budynku produkcyjnym w RAFAKO S.A.; dotacje mają charakter pieniężny,
- projekt badawczy "Elastyczność istniejących bloków energetycznych przy ograniczonych nakładach inwestycyjnych" realizowany ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju w ramach działania POIR 1.2 w konkursie PBSE; dotacja ma charakter pieniężny,
- projekt badawczy "Opracowanie niskonakładowej metody zwiększenia skuteczności instalacji odsiarczania spalin" realizowany ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju w ramach działania POIR 1.2 w konkursie INNOCHEM ; dotacja ma charakter pieniężny,
- projekt badawczy "Układ metanowania CO2 do magazynowania energii elektrycznej poprzez produkcję CO2-SNG." projekt realizowany we współpracy z TAURON Wytwarzanie S.A., Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla, Akademię Górniczo-Hutniczą, West Technology & Trading Polska Sp. z o.o. z Opola, EXERGON Sp. z o.o. z Gliwic, Instytut CEA z Francji oraz firmę Atmosstat z Francji; dotacja ma charakter pieniężny,
- projekt badawczy "Poligeneracyjny układ komunalny opalany biomasą i paliwami wtórnymi z odpadów." projekt realizowany we współpracy z firmami EXERGON Sp. z o.o. z Gliwic, TAURON Wytwarzanie S.A., Instytutem Chemicznej Przeróbki Węgla, firmą EQTEC z Hiszpanii, Instytut CEA z Francji oraz firmę Atmosstat z Francji; dotacja ma charakter pieniężny,
- projekt badawczy „HYBRYDOWY system ograniczenia emisji składników kwaśnych i popiołów lotnych ze spalin" realizowany ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju w ramach działania POIR 4.1.4 w konkursie Projekty Aplikacyjne; dotacja ma charakter pieniężny.

Rozliczenia z tytułu dotacji:

<i>Cel dotacji</i>	<i>Stan na 1 stycznia 2019</i>	<i>Zwiększenia w okresie</i>	<i>Odpisanie dotacji w pozostałe przychody operacyjne w okresie</i>	<i>Zwrot dotacji w okresie</i>	<i>Inne zmniejszenia dotacji w okresie</i>	<i>Stan na 31 grudnia 2019</i>
Modernizacja środków trwałych	168	–	(9)	–	–	159
Realizacja części projektu badawczego	879	4 226	(5 034)	–	–	71
	1 047	4 226	(5 043)	–	–	230

37. Emisja, wykup i spłata dłużnych i kapitałowych papierów wartościowych

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2019 roku oraz w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2018 roku spółki Grupy Kapitałowej nie przeprowadzały emisji, wykupu i spłat dłużnych i kapitałowych papierów wartościowych.

38. Sprawy sporne, postępowania sądowe

38.1. Postępowanie sądowe przeciwko spółce Mostostal Warszawa S.A.

Dnia 11 października 2016 roku jednostka dominująca złożyła w Sądzie Okręgowym w Gliwicach pozew przeciwko spółce Mostostal Warszawa S.A. o zapłatę kwoty w wysokości 8 042 475 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 3 sierpnia 2016 roku, tytułem zwrotu 70% wartości kwot wstrzymanych na poczet zabezpieczenia należytego wykonania umowy. Złożenie pozwu uzasadnione było tym, że strony zakończyły definitywnie współpracę w ramach zawartego dnia 18 grudnia 2012 roku kontraktu podwykonawczego na projekt, dostawę i montaż rusztu, kotła i instalacji oczyszczania spalin dla dwóch linii ZTUO Szczecin (ostatecznie spółka RAFAKO S.A. złożyła oświadczenie o odstąpieniu od kontraktu podwykonawczego z winy Mostostal Warszawa S.A. dnia 7 lipca 2016 roku). W związku z zakończoną współpracą na tym projekcie, Mostostal Warszawa S.A. zobowiązany jest zwrócić wartość kwot wstrzymanych na poczet zabezpieczenia należytego wykonania kontraktu, ponieważ wygasła umowna przesłanka istnienia takiego zabezpieczenia. W dniu 12 grudnia 2018 roku Spółka RAFAKO S.A. uzyskała prawomocny, korzystny dla siebie wyrok. Zasądzone nim kwoty (łącznie ok. 9,5 miliona złotych) wpłynęły na konto RAFAKO S.A. w styczniu 2019 roku.

38.2. Postępowanie sądowe przeciwko spółce Mostostal Warszawa S.A. oraz spółce Zakład Unieszkodliwiania Odpadów sp. z o.o.

Dnia 20 marca 2017 roku jednostka dominująca złożyła w Sądzie Okręgowym w Gliwicach pozew kierowany solidarnie przeciwko spółce Mostostal Warszawa S.A. oraz spółce Zakład Termicznego Unieszkodliwiania Odpadów sp. z o.o. o zapłatę kwoty w wysokości 13 136 446,57 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 18 listopada 2016 roku z tytułu wystawionej faktury za zrealizowane przez RAFAKO S.A., a niezapłacone przez Mostostal Warszawa S.A. oraz Zakład Unieszkodliwiania Odpadów sp. z o.o. prace wykonane w ramach umowy podwykonawczej dotyczącej inwestycji ZTUO Szczecin. RAFAKO S.A. uznaje, że roszczenie jest zasadne, ponieważ prace zostały zrealizowane, na poparcie czego została przeprowadzona przez jednostkę dominującą stosowna inwentaryzacja prac i przekazana dłużnikom. W dniu 29 marca 2017 roku sąd wydał nieprawomocny nakaz zapłaty kwot dochodzonych pozewem. Pozwane spółki w dniu 19 kwietnia 2017 roku złożyły do sądu sprzeciwy od nakazu zapłaty. W dniu 27 lipca 2017 roku RAFAKO S.A. złożyło do sądu pismo procesowe, które oprócz odpowiedzi na sprzeciwy pozwanych spółek zawiera rozszerzenie powództwa o 3 021 268 złotych, do łącznej kwoty 16 157 215 złotych. W ocenie jednostki dominującej pozwane strony mogą kwestionować wysokość roszczenia RAFAKO S.A., ponieważ roszczenie to będzie podlegało zasądzeniu przez sąd i może być finalnie uzależnione od wyników inwentaryzacji przeprowadzonej przez biegłego sądowego. Biegły sporządził rzeczoną opinię, trwa jej analiza. Strony sporu otrzymały 3-miesięczny termin na złożenie ewentualnych zarzutów do niej. Z uwagi na to, iż przedmiot sporu jest bardzo skomplikowany, trudno określić termin jego zakończenia. Na dzień 31 grudnia 2019 roku jednostka dominująca prezentuje tą należność sporną, po uwzględnieniu ostrożnościowego odpisu aktualizującego, w kwocie netto 13 milionów złotych w pozycji „Pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów”. W ocenie kancelarii prawnej reprezentującej RAFAKO S.A. w tym postępowaniu powództwo jest uzasadnione (szansa pozytywnego rozstrzygnięcia wynosi ok. 90%). Mając na uwadze aktualny status postępowania sądowego, a także stanowisko kancelarii prawnej reprezentującej RAFAKO S.A., w ocenie Zarządu jednostki dominującej ryzyko związane z realizowalnością powyższego aktywa w wykazanej kwocie netto na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego jest minimalne.

38.3. Spór z firmą Wärtsilä Finland Oy (Klient)

W dniu 29 marca 2018 roku jednostka dominująca podpisała z firmą Wärtsilä Finland Oy (Klient) umowę na budowę zbiornika LNG w miejscowości Hamina w Finlandii. W dniu 19 października 2018 roku Klient poinformował jednostkę dominującą o skorzystaniu z prawa wdrożenia wykonawstwa zastępczego w ramach zakresu prac związanych z budową części stalowej zbiornika LNG, wskazując jako jedyną przyczynę brak przedstawienia podpisanej umowy podwykonawczej przez RAFAKO S.A., dotyczącej tego zakresu. Szacowane przez Klienta dodatkowe koszty związane z wykonawstwem zastępczym wynoszą 3 537 412,00 EUR. Klient nie przedstawił żadnej dokumentacji, uzasadniającej wysokość tych kosztów.

Jednostka dominująca nie zgadza się z decyzją Klienta, uznając ją za bezzasadną i niezgodną z zapisami umowy odrzucając w całości przedmiotowe roszczenie. Klient nie przekazał RAFAKO S.A. dokumentacji technicznej związanej z ww. zakresem prac, uniemożliwiając ich realizację. Klient nie dochował również wymaganych umową procedur wdrożenia wykonawstwa zastępczego. Opinię tę potwierdza zatrudniona w związku ze sprawą fińska kancelaria prawna.

W związku z opóźnieniami w przekazywaniu dokumentacji przez Klienta oraz zmianami zakresów i technologii robót, Spółka podsumowała prace wykonane do grudnia 2018 roku i poinformowała Klienta o roszczeniach na łączną kwotę 3 milionów EUR.

Pismem z dnia 16 września 2019 roku Klient złożył oświadczenie o jednostronnym rozwiązaniu kontraktu powołując się na rzekome zaprzestanie realizacji części przedmiotu kontraktu przez RAFAKO S.A. W tym samym dniu do Banku PKO BP wpłynęły żądania wypłaty z dwóch gwarancji bankowych na łączną kwotę 2 687 800,00 EUR, które bank zrealizował 25 września 2019 roku. Złożenie przez Wärtsilä Finland Oy wniosku o wypłatę środków z gwarancji bankowych nie było poprzedzone skierowaniem jakiegokolwiek roszczenia finansowego w stosunku do RAFAKO S.A. Zdaniem jednostki dominującej przedmiotowe żądania wypłaty są nieuzasadnione. RAFAKO S.A. kwestionuje roszczenia Klienta w całości, w związku z czym 10 stycznia 2020 roku zainicjowało odpowiednim wnioskiem postępowanie arbitrażowe, które jest aktualnie w początkowej fazie. Wartość potrąconej gwarancji została ujęta w pozycji „Należności dochodzone na drodze sądowej”. Zarząd jednostki dominującej ocenia, że ryzyko nieodzyskania tych środków istotnie wzrosło, a termin zakończenia postępowania arbitrażowego nie jest możliwy do oszacowania, w związku z czym podjął decyzję o objęciu spornych kwot odpisem aktualizującym.

38.4. Postępowanie sądowe przeciwko spółce Mostostal Warszawa S.A.

Kolejnym postępowaniem sądowym jest powództwo wytoczone 30 kwietnia 2019 roku przez RAFAKO S.A. przeciwko Mostostal Warszawa S.A. W pozwie jednostka dominująca domagała się 2 429 tysięcy złotych tytułem odsetek związanych z nieprawidłowym wystawieniem przez pozwaną spółkę faktur VAT, w wyniku czego jednostka dominująca nie mogła we właściwym czasie pomniejszyć kwoty zapłaconego podatku z tytułu należnego VAT. Strony sporu podjęły negocjacje w przedmiotowej sprawie, na skutek których 2 marca 2020 roku zawarto porozumienie, na mocy którego jednostka dominująca otrzymała od Mostostal Warszawa S.A. 1,5 mln złotych.

38.5. Sprawa z powództwa spółki Elektrobudowa S.A.

Spółka Elektrobudowa S.A. złożyła w Sądzie Okręgowym w Gliwicach powództwo przeciwko Zarządcy PBG S.A. w restrukturyzacji i RAFAKO S.A. (solidarnie), w wyniku czego 20 marca 2020 roku sąd wydał nakaz zapłaty. Powództwo dotyczy odpowiedzialności solidarnej za zapłatę wynagrodzenia w kwocie 4 664 377,56 złotych wobec dalszego podwykonawcy za zobowiązania PBG S.A. w restrukturyzacji (wcześniej PBG oil and gas sp. z o.o.) będącego podwykonawcą RAFAKO S.A. przy realizacji jednego z kontraktów. RAFAKO S.A. w całości odrzuca roszczenie ze względu na fakt, że umowa podwykonawcza z PBG S.A. w restrukturyzacji i dalszego podwykonawstwa z Elektrobudową S.A. nie miała charakteru umowy o roboty budowlane, co skutkuje brakiem odpowiedzialności solidarnej. Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego brak wyznaczonego terminu rozprawy.

38.6. Sprawa z powództwa Stal Systems S.A.

W dniu 24 marca 2020 roku Sąd Okręgowy w Gliwicach wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w sprawie z powództwa Stal-Systems S.A. przeciwko RAFAKO S.A. i PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. (solidarnie). Powództwo obejmuje roszczenie o zapłatę wynagrodzenia wobec powoda jako podwykonawcy RAFAKO S.A. przy realizacji kontraktu Bełchatów - modernizacja elektrofiltrów bloku 2 w kwocie 3 391 319,10 złotych. Sprzeciw od nakazu wniesiony w dniu 15 czerwca 2020 roku. Podstawą zaskarżenia wydanego nakazu jest fakt potrącenia wierzytelności powoda z karą umowną naliczoną przez jednostkę dominującą, w związku z czym RAFAKO S.A. uznaje roszczenie za niezasadne. Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego Sąd nie wyznaczył terminu rozprawy.

38.7. Sprawa sporna z CIECH SODA POLSKA S.A.

Pismem z dnia 13 czerwca 2020 roku spółka CIECH SODA POLSKA S.A. (CIECH) złożyła RAFAKO S.A. oświadczenie o odstąpieniu od umowy na modernizację kotła OP140 Nr 4 w Elektrociepłowni Janikowo z winy RAFAKO S.A. i wezwała do zapłaty kary umownej w wysokości 3 935 500,00 złotych z tego tytułu. Wskazane przez CIECH podstawy do odstąpienia od umowy RAFAKO S.A. uznaje jako pozorne i sztucznie wykreowane, w związku z czym, w odpowiedzi na to działanie, dnia 15 czerwca 2020 roku RAFAKO S.A. złożyło oświadczenie o odstąpieniu od umowy z winy CIECH i oświadczyło o bezskuteczności odstąpienia CIECH SP S.A. Następnie CIECH w dniu 17 czerwca 2020 roku złożył żądanie wypłaty gwarancji bankowej dobrego wykonania kwoty 5 903 250 złotych, co, poza brakiem podstaw do takiego roszczenia, co do zasady jest sumą dalece przekraczającą kwotę naliczonej kary umownej. Z tego powodu w dniu 23 czerwca 2020 roku RAFAKO S.A. złożyło do sądu wnioski o zabezpieczenie (m.in. poprzez zakazanie CIECH skorzystania z gwarancji bankowej). Jednostka dominująca oczekuje decyzji sądu w tym zakresie.

38.8. Sprawy sporne z PGE GiEK S.A. Oddział Elektrownia Bełchatów

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego jednostka dominująca prowadzi dwie odrębne sprawy sporne ze spółką PGE GiEK S.A.

W ramach realizacji kontraktu „Modernizacja i remont układu paleniskowego wraz z częścią ciśnieniową kotła bloku nr 2 PGE GiEK S.A. Oddział Elektrownia Bełchatów” zamawiający przesłał jednostce dominującej notę księgową, w której naliczył karę umowną w wysokości 4 649 390,63 złotych z tytułu opóźnienia w wykonaniu Etapu nr 8 – „Zakończenie montażu izolacji”. RAFAKO S.A. kwestionuje zarówno zasadność naliczenia kary, jak i, z ostrożności procesowej, jej wysokość. PGE GiEK S.A. potrącił karę umowną z wynagrodzeniem należnym RAFAKO S.A. Obecnie jednostka dominująca przygotowuje powództwo kwestionujące zasadność naliczonej kary.

Zbliżona sytuacja miała miejsce w odniesieniu do kontraktu „Modernizacja elektrofiltrów bloku nr 2 w PGE GiEK S.A. Oddział Elektrownia Bełchatów”. W tym przypadku wartość wystawionej noty na karę umowną z tytułu opóźnienia w wykonaniu zakończeniu realizacji kontraktu wynosi 4 951 972,17 złotych. W tym przypadku również doszło do potrącenia wartości kary umownej z wynagrodzeniem RAFAKO S.A., tu także jednostka dominująca przygotowuje pozew kwestionujący zasadność działania Zamawiającego.

W odniesieniu do obu przypadków RAFAKO S.A. posiada jednocześnie roszczenia do podwykonawcy na obu kontraktach, których łączna kwota wynosi ponad 9,77 mln złotych.

39. Zmiany pozycji pozabilansowych

	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Pozycje pozabilansowe z tytułu gwarancji bankowych otrzymanych w głównej mierze jako zabezpieczenie wykonania umów handlowych, w tym:	701 105	721 149
- od jednostek powiązanych	-	-
Należności z tytułu otrzymanych poręczeń, w tym:	-	566
- od jednostek powiązanych	-	566
Weksle otrzymane jako zabezpieczenie, w tym:	65 997	57 198
- od jednostek powiązanych	48 625	55 605
Akredytywy	5 643	-
	772 745	778 913
	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Pozycje pozabilansowe z tytułu gwarancji bankowych udzielonych w głównej mierze jako zabezpieczenie wykonania umów handlowych, w tym:	515 074	419 849
- na rzecz jednostek powiązanych	-	-
Zobowiązania z tytułu udzielonych poręczeń, w tym:	1 175 587	1 237 935
- na rzecz jednostek powiązanych	-	-
Weksle wydane pod zabezpieczenie, w tym:	117 868	38 136
- na rzecz jednostek powiązanych	576	-
Akredytywy	-	-
	1 808 529	1 695 920

W okresie 12 miesięcy 2019 roku Grupa Kapitałowa RAFAKO zanotowała wzrost poziomu zobowiązań warunkowych w kwocie 112 609 tysięcy złotych, który wynikał ze wzrostu poziomu udzielonych gwarancji i wzrostu poziomu wystawionych weksli. W okresie 12 miesięcy 2019 roku na zlecenie RAFAKO S.A. banki oraz instytucje ubezpieczeniowe udzieliły kontrahentom gwarancji, z tytułu dobrego wykonania umowy, w kwocie 159 338 tysięcy złotych, gwarancji zwrotu zaliczki, w kwocie 61 448 tysięcy złotych oraz gwarancji przetargowych, w kwocie 25 702 tysiące złotych. Największą pozycję w tej grupie zobowiązań stanowi gwarancja dobrego wykonania umowy na kwotę 35 547 tysięcy złotych, wystawiona w czerwcu 2019 roku. Zobowiązania z tytułu wystawionych weksli na koniec grudnia 2019 wynosiły 107 900 tysięcy złotych.

Największą pozycję w tej grupie zobowiązań stanowi weksel gwarancyjny wystawiony na rzecz Narodowego Centrum Badań i Rozwoju z siedzibą w Warszawie na kwotę 86 552 tysiące złotych w związku z realizacją II Fazy Zadania w ramach Umowy o wykonanie i finansowanie projektu w Programie "Blok 200+". Zobowiązania z tytułu udzielonych poręczeń na koniec grudnia 2019 roku wynosiły 1 175 587 tysięcy złotych. Największą pozycję w tej grupie zobowiązań stanowią poręczenia udzielone w dniu 16 kwietnia 2014 roku oraz 24 lutego 2016 roku przez RAFAKO S.A. za zobowiązania jednostki zależnej E003B7 Sp. z o.o., z terminem obowiązywania do dnia 17 kwietnia 2028 roku, w związku z projektem na „Budowę nowych mocy w technologiach węglowych w TAURON Wytwarzanie S.A.– Budowa bloku energetycznego o mocy 910 MW na parametry nadkrytyczne w Elektrowni Jaworzno III – Elektrownia II”. Największą pozycją wśród gwarancji udzielonych, które wygasły w okresie 12 miesięcy 2019 roku była gwarancja dobrego wykonania umowy w kwocie 2 310 tysięcy euro.

W okresie 12 miesięcy 2019 roku Grupa odnotowała spadek poziomu należności warunkowych w kwocie 6 168 tysięcy złotych otrzymanych głównie pod zabezpieczenie należytego wykonania umów oraz zwrotu zaliczki, w tym spadek poziomu należności z tytułu otrzymanych gwarancji bankowych i ubezpieczeniowych w kwocie 20 044 tysiące złotych, wzrost poziomu akredytyw w wysokości 5 643 tysięcy złotych oraz wzrost poziomu należności z tytułu weksli w wysokości 8 799 tysięcy złotych. Największą pozycję wśród gwarancji otrzymanych w okresie 12 miesięcy 2019 roku stanowi gwarancja zwrotu zaliczki w kwocie 1 268 tysięcy dolarów amerykańskich. Największą pozycję wśród gwarancji wygasłych w okresie 12 miesięcy 2019 roku stanowiła gwarancja dobrego wykonania umowy w kwocie 1 004 tysiące euro.

40. Gwarancje udzielone

Grupa Kapitałowa na dzień 31 grudnia 2019 roku posiadała zobowiązania warunkowe wynikające z gwarancji bankowych i ubezpieczeniowych o łącznej wartości 515 074 tysiące złotych, w tym:

Lp.	Bank/ubezpiaczyciel wystawiający gwarancje	Kwota gwarancji (w tys. PLN)	Przedmiot gwarancji
1.	Alior Bank	38 625	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek
2.	Allianz	16 873	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek
3.	AXA	6 906	należyte usunięcie wad i usterek
4.	Generali	30 958	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki
5.	Hermes	9 406	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki
6.	Hestia	77 756	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki
7.	HSBC	50 726	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki, udział w przetargu
8.	InterRisk	32 020	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek
9.	KUKE	109 806	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki
10.	Lev Ins	14 477	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek
11.	mBank	41 500	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki
12.	PKO BP	75 978	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki, gwarancja zapłaty
13.	TUW PZUW	2 107	zwrot zaliczki
14.	Uniqą	5 816	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki
15.	WARTA	2 120	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek
	RAZEM	515 074	

Zabezpieczenie wiarytelności większości ubezpieczycieli wystawiających gwarancje finansowe na zlecenie Grupy stanowią weksle własne in blanco wraz z deklaracjami wekslowymi, natomiast wiarytelności banków zabezpieczane są głównie zabezpieczeniami wynikającymi z umowy LKW, oświadczeniami o poddaniu się egzekucji, weksłami własnymi in blanco wraz z deklaracjami wekslowymi oraz kaucjami gotówkowymi.

41. Jednostka dominująca Grupy

Jednostką dominującą Grupy Kapitałowej RAFAKO jest RAFAKO S.A.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego podmiotem dominującym Grupy Kapitałowej RAFAKO jest spółka PBG S.A. w restrukturyzacji.

Na dzień 31 grudnia 2019 roku PBG S.A. w restrukturyzacji z siedzibą w Wysogotowie posiadała 33,33% akcji zwykłych jednostki dominującej (bezpośrednio posiada 6,02% akcji, pośrednio 27,31%).

42. Wspólne przedsięwzięcia, w których jednostki wchodzące w skład Grupy są współnikami

Jednostki wchodzące w skład Grupy nie prowadzą wspólnych przedsięwzięć.

43. Transakcje z podmiotami powiązаныmi

Podmioty powiązane z RAFAKO S.A. obejmują kluczowy personel kierowniczy, jednostki zależne wyłączone z obowiązku konsolidacji oraz pozostałe podmioty powiązane, do których Grupa zalicza podmioty kontrolowane przez Zarządy spółek. Do najważniejszych pozostałych podmiotów powiązanych Grupa zalicza spółki: PBG S.A. w restrukturyzacji.

Nierozliczone salda należności oraz zobowiązań zazwyczaj regulowane są w środkach pieniężnych. Informacje o zobowiązaniach warunkowych dotyczących podmiotów powiązanych zaprezentowano w nocie 39.

W okresie 12 miesięcy 2019 roku jednostka dominująca i jednostki zależne nie zawierały istotnych transakcji z podmiotami powiązаныmi na warunkach innych niż rynkowe. Wszelkie transakcje z podmiotami powiązаныmi są przeprowadzane na warunkach stosowanych przez Grupę w relacjach gospodarczych z podmiotami niepowiązаныmi. Wynagrodzenie ustalane jest najczęściej w drodze przetargu, ustalane są standardowe warunki płatności. Podmiot powiązany musi zapewnić wykonanie usługi zgodnie z dokumentacją, udzielić gwarancji na określony czas oraz przedstawić zabezpieczenie w postaci finansowej gwarancji dobrego wykonania. Wobec podmiotów powiązanych obowiązują również standardowe kary umowne, zapisy zabezpieczające zachowanie tajemnicy, własności przemysłowej, ubezpieczenia kontraktu, działania siły wyższej i rozstrzygnięcia ewentualnych sporów.

W okresie objętym skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym ujęto następujące kwoty przychodów ze sprzedaży oraz należności od podmiotów powiązanych:

	<i>Przychody z działalności operacyjnej</i>	
	<i>od 01.01.2019</i>	<i>od 01.01.2018</i>
	<i>do 31.12.2019</i>	<i>do 31.12.2018</i>
<i>Sprzedaż do:</i>		
Jednostki powiązane kapitałowo	2 221	4 859
Jednostki powiązane osobowo	225	128
RAZEM	<u>2 446</u>	<u>4 987</u>

	<i>Należności</i>	
	<i>31 grudnia 2019</i>	<i>31 grudnia 2018</i>
	<i>Sprzedaż do:</i>	
Jednostki powiązane kapitałowo	39 126	62 447
Jednostki powiązane osobowo	127	511
RAZEM	<u>39 253</u>	<u>62 958</u>

* w tym: obligacje od PBG S.A., które zostały opisane w nocie 26.1

W okresie objętym sprawozdaniem finansowym ujęto następujące kwoty zakupów oraz zobowiązań wobec podmiotów powiązanych:

	<i>Zakupy (koszty, aktywa)</i>	
	<i>od 01.01.2019</i>	<i>od 01.01.2018</i>
	<i>do 31.12.2019</i>	<i>do 31.12.2018</i>
<i>Zakup od:</i>		
Jednostki powiązane kapitałowo	61 536	39 827
Jednostki powiązane osobowo	22 235	24 681
RAZEM	83 771	64 508

	<i>Zobowiązania</i>	
	<i>31 grudnia 2019</i>	<i>31 grudnia 2018</i>
	<i>Zakup od:</i>	
Jednostki powiązane kapitałowo	241	415
Jednostki powiązane osobowo	6 506	3 738
RAZEM	6 747	4 153

43.1. Transakcje z udziałem innych członków Zarządu i Rady Nadzorczej

W okresie sprawozdawczym i porównywalnym okresie sprawozdawczym nie udzielono pożyczek członkom Zarządów i Rad Nadzorczych jednostek wchodzących w skład Grupy.

W okresie sprawozdawczym i porównywalnym okresie sprawozdawczym jednostki wchodzące w skład Grupy nie prowadziły żadnych transakcji z członkami Zarządów.

43.2. Udziały wyższej kadry kierowniczej w programie akcji pracowniczych

Jednostki wchodzące w skład Grupy nie prowadzą programu akcji pracowniczych.

43.3. Transakcje z kluczowym personelem kierowniczym Grupy

Do kluczowego personelu kierowniczego Grupa zalicza członków Zarządu i Rady Nadzorczej. Wynagrodzenie kluczowego personelu w okresie objętym sprawozdaniem finansowym wyniosło:

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2018</i>
Krótkoterminowe świadczenia pracownicze (wynagrodzenia i narzuty)*	8 018	7 632
Nagrody jubileuszowe	–	67
Świadczenia z tytułu rozwiązania stosunku pracy	104	82
Pozostałe świadczenia na rzecz pracowników	–	–
Wynagrodzenia z pozostałych tytułów	246	67
Łączna kwota kosztów z tytułu wynagrodzenia głównej kadry kierowniczej	8 368	7 848

* w 2018 roku jednostka dominująca wykazała w tej pozycji wartość krótkoterminowych świadczeń pracowniczych wypłaconych członkom Zarządu i Rady Nadzorczej oraz innym pracownikom zaliczanym do kadry kierowniczej RAFAKO S.A.; w 2019 roku jednostka dominująca dokonała zmiany prezentacji tej pozycji i ujmuje w niej tylko członków Zarządu oraz Rady Nadzorczej

Szczegółowe informacje o wynagrodzeniach Zarządu oraz Rady Nadzorczej jednostki dominującej przedstawiono w nocie 43.5 i 43.6.

Grupa nie otrzymała i nie udzieliła kluczowemu personelowi kierowniczemu żadnych pożyczek w okresie objętym sprawozdaniem finansowym.

W 2019 roku Grupa nie dokonała transakcji zakupu od kluczowego personelu kierowniczego i kluczowego personelu kierowniczego. Nie wykazuje także salda zobowiązań z tego tytułu.

W 2019 roku Grupa nie dokonała transakcji sprzedaży do kluczowego personelu kierowniczego i kluczowego personelu kierowniczego. Nie wykazuje także salda należności z tego tytułu.

43.4. Akcje w posiadaniu członków organów zarządzających i nadzorujących

Ilość akcji jednostki dominującej będących w posiadaniu osób zarządzających i nadzorujących, a także ilość akcji i udziałów w jednostkach powiązanych z jednostką dominującą, będących w posiadaniu osób zarządzających i nadzorujących, według stanu na 31 grudnia 2019 roku, przedstawia poniższa tabela:

	<i>Nazwa spółki</i>	<i>Łączna liczba akcji (udziałów)</i>	<i>Wartość nominalna akcji (udziałów) w złotych</i>
<i>Osoba zarządzająca</i>			
Agnieszka Wasilewska- Semail	RAFAKO S.A.	60 245	120 490
<i>Osoba nadzorująca</i>			
Przemysław Schmidt	Get Fresh Sp. z o.o.	50	2 500
	Comanche Investments Sp. z o.o. (spółka wygaszana)	160	80 000
Adam Szyszka	FSG S.A.	25 000	25 000
	"AT Invest" Sp. z o.o.	50	25 000
	Biznes i Nauka Sp. z o.o.	1 521	76 050
	Eko-Developer Sp. z o.o.	51	229 500

43.5. Wynagrodzenia Członków Zarządu jednostki dominującej

Łączna wartość wynagrodzeń i innych świadczeń dla Członków Zarządu jednostki dominującej wyniosła:

	<i>w jednostce dominującej</i>		<i>w spółkach zależnych</i>		<i>RAZEM</i>
	<i>Wynagrodzenie</i>	<i>Inne świadczenia</i>	<i>Wynagrodzenie</i>	<i>Inne świadczenia</i>	
<i>okres od 01.01. do 31.12.2019</i>					
Dusiño Jarosław	400	18	555	345	1 318
Wasilewska-Semail Agnieszka	710	57	307	180	1 254
Wiśniewski Jerzy	420	–	236	360	1 016
Fic Helena	164	2	52	–	218
Ciechanowski Jerzy	200	17	70	–	287
Karney Jerzy	40	–	–	–	40
Jarczewski Paweł	66	–	18	–	84
Drozd Jacek	15	–	–	–	15
RAZEM	2 015	94	1 238	885	4 232

	<i>w jednostce dominującej</i>		<i>w spółkach zależnych</i>		RAZEM
	<i>Wynagrodzenie</i>	<i>Inne świadczenia</i>	<i>Wynagrodzenie</i>	<i>Inne świadczenia</i>	
okres od 01.01. do 31.12.2018					
Burek Krzysztof	85	24	246	120	475
Dusiło Jarosław	600	26	588	356	1 570
Kasprzak Edward	466	69	596	379	1 510
Tomczak Tomasz	498	27	246	120	891
Wasilewska-Semail Agnieszka	720	128	327	157	1 332
Sawicki Karol	415	15	34	–	464
Wiśniewski Jerzy	123	–	360	360	843
RAZEM	2 907	289	2 397	1 492	7 085

43.6. Wynagrodzenia Członków Rady Nadzorczej jednostki dominującej

Łączna wartość wynagrodzeń i innych świadczeń dla Członków Rady Nadzorczej jednostki dominującej wyniosła:

	<i>w jednostce dominującej</i>		<i>w spółkach zależnych</i>		RAZEM
	<i>Wynagrodzenie</i>	<i>Inne świadczenia</i>	<i>Wynagrodzenie</i>	<i>Inne świadczenia</i>	
okres od 01.01. do 31.12.2019					
Gerula Krzysztof	108	–	–	–	108
Schmidt Przemysław	144	108	–	–	252
Szyska Adma	108	162	–	–	270
Sikorski Michał	–	–	–	–	–
Karney Jerzy	9	–	–	–	9
Maćkowiak Michał	21	–	–	–	21
Wiśniewska Małgorzata	229	243	176	75	723
Szymański Dariusz	97	98	–	–	195
Fic Helena	160	–	–	–	160
RAZEM	876	611	176	75	1 738

	<i>w jednostce dominującej</i>		<i>w spółkach zależnych</i>		RAZEM
	<i>Wynagrodzenie</i>	<i>Inne świadczenia</i>	<i>Wynagrodzenie</i>	<i>Inne świadczenia</i>	
okres od 01.01. do 31.12.2018					
Wiśniewska Małgorzata	128	241	73	63	504
Wiśniewski Jerzy	199	500	–	–	699
Szymański Dariusz	108	9	–	–	117
Gerula Krzysztof	108	–	–	–	108
Schmidt Przemysław	144	9	–	–	153
Szyska Adam	108	14	–	–	122
Sikorski Michał	–	–	–	–	–
Fic Helena	41	–	–	–	41
RAZEM	836	773	73	63	1 744

44. Stanowisko Zarządu odnośnie możliwości zrealizowania wcześniej publikowanych prognoz

Grupa nie publikowała prognoz na 2019 rok.

45. Informacja o umowie z biegłym rewidentem lub podmiotem uprawnionym do badania sprawozdań finansowych

Poniższa tabela przedstawia wynagrodzenie podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych wypłacone lub należne za rok zakończony dnia 31 grudnia 2019 roku i 31 grudnia 2018 roku w podziale na rodzaje usług:

Rodzaj usługi	<i>Rok zakończony 31 grudnia 2019*</i>	<i>Rok zakończony 31 grudnia 2018*</i>
Obowiązkowe badanie jednostkowego i skonsolidowanego sprawozdania finansowego	139	139
Pozostałe usługi		-
Razem**	139	139

* odnosi się do Grant Thornton Polska spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

46. Cele i zasady zarządzania ryzykiem finansowym

Celem zarządzania ryzykiem finansowym Grupy Kapitałowej RAFAKO jest ograniczenie zmienności generowanych przepływów pieniężnych oraz osiąganych wyników finansowych na podstawowej działalności biznesowej do akceptowalnego poziomu. Do głównych instrumentów finansowych z których korzystają Spółki Grupy należą: środki pieniężne, lokaty krótkoterminowe, udzielone pożyczki, transakcje wymiany walut, kredyt w rachunku bieżącym i umowy leasingu. Głównym zadaniem wspomnianych instrumentów jest wspomaganie i zabezpieczenie finansowe bieżącej działalności operacyjnej Spółek poprzez stabilizowanie i neutralizowanie ryzyk płynności finansowej, zmienności kursów walutowych i stóp procentowych, a także bezpieczne i efektywne lokowanie nadwyżek finansowych. Pozostałe instrumenty finansowe – takie jak należności i zobowiązania z tytułu dostaw i usług – powstają w związku z prowadzeniem przez Spółki Grupy bieżącej działalności biznesowej i są nieodłącznym jej elementem.

Spółki Grupy Kapitałowej nie prowadzi obrotu instrumentami finansowymi. Wszystkie opisane w niniejszym rozdziale instrumenty mają charakter wspomagający bezpośrednio procesy biznesowe, wynikające z prowadzonej działalności podstawowej. Spółki nie dopuszczają do wykorzystania instrumentów finansowych w celach spekulacyjnych czy innych, niepowiązanych ściśle z podstawową działalnością operacyjną.

Najistotniejszym rodzajem ryzyka finansowego na jakie narażona jest Grupa jest ryzyko płynności, które zostało szeroko opisane w nocie 6.

W 2019 roku jednostka dominująca posiadała podpisaną z PKO BP S.A. Umowę Kredytu w rachunku bieżącym na kwotę 70 milionów złotych oraz w rachunku kredytowym na kwotę 1 miliona złotych. Dodatkowo jedna z jednostek zależnych posiada podpisaną z Podkarpackim Bankiem Spółdzielczym w rachunku bieżącym na kwotę 1 396 tysięcy złotych. W związku z posiadanymi umowami kredytowymi Grupa Kapitałowa narażona jest na ryzyko stopy procentowej, które będzie miało wpływ na wysokość kosztów finansowych ponoszonych przez Grupę w kolejnych okresach. Jednak z uwagi na obniżenie wartości nominalnej kredytu posiadanego przez jednostkę dominującą ekspozycja na ryzyko stopy procentowej obniżyła się. Na stosunkowo niskim i stabilnym poziomie utrzymuje się też wartość podstawowej stopy procentowej decydującej o kosztach wykorzystania kredytu.

Dodatkowym rodzajem ryzyka finansowego w analizowanym okresie było i jest obecnie ryzyko walutowe oraz ryzyko stopy procentowej Spółek Grupy Kapitałowej. Wielkość tego ryzyka została przedstawiona w nocie 46.1 oraz 46.2.

Zasady rachunkowości Spółek Grupy Kapitałowej dotyczące instrumentów pochodnych zostały omówione w nocie 7.15.

46.1. Ryzyko walutowe

Istotnym rodzajem ryzyka finansowego, na które narażona jest Grupa jest ryzyko walutowe, które wynika ze zmian kursu walutowego, powodujących niepewność, co do przyszłego poziomu przepływów pieniężnych denominowanych w walutach obcych. Ekspozycja na ryzyko walutowe Grupy wynika z faktu, że znaczna część jej przepływów pieniężnych jest wyrażona w walutach obcych. Zmiany kursu PLN do walut obcych, szczególnie mające miejsce w krótkim okresie czasu i występujące z dużą dynamiką, mogą mieć istotny wpływ zarówno na rentowność realizowanych kontraktów denominowanych w walutach obcych, jak i poziom różnic kursowych liczonych od pozycji aktywów i zobowiązań wyrażonych w walutach obcych, a przeliczanych na PLN.

W minionym okresie ponad 35,4% zafakturowanych przychodów Grupy wyrażonych było w walutach obcych, przede wszystkim w EUR.

Strategia zarządzania ryzykiem walutowym stosowana przez spółki Grupy Kapitałowej zakłada wykorzystanie w jak największym stopniu naturalnego zabezpieczenia. Spółki dążą do jak największego strukturalnego dopasowania przychodów i kosztów w tej samej walucie w ramach realizowanych kontraktów. Ekspozycja netto na ryzyko walutowe, która nie jest zabezpieczana w sposób naturalny, zabezpieczana jest w momencie zawierania transakcji w granicach od 30% do 70% szacowanej wartości ekspozycji netto, wyłącznie za pomocą zaakceptowanych typów instrumentów pochodnych. Na dzień 31 grudnia 2019 roku Grupa nie posiadała otwartych pozycji zabezpieczających.

Z uwagi na dokonane przez Zamawiających wybory najkorzystniejszej ofert w istotnych procedurach przetargowych i przewidywaną zmianą pozycji z tzw. eksportera na importera w ekspozycji walutowej netto Grupa nie zawierała nowych transakcji walutowych na sprzedaż walut obcych w granicach wyznaczonych przyjętą polityką zabezpieczania ryzyka walutowego. Po ostatecznych rozstrzygnięciach przetargowych Spółki Grupy Kapitałowej dokonają uaktualnienia wartości swoich pozycji walutowych i podejmą decyzje co do ich ewentualnego zabezpieczenia.

	Wartość wyrażona w walucie (w tysiącach)									Wartość po przeliczeniu
	EUR	USD	GBP	CHF	SEK	TRY	HUF	RSD	SGD	
31 grudnia 2019 roku										
<i>Aktywa finansowe (+):</i>										
Pożyczki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności finansowe	32 728	-	2	-	-	-	65 523	8 114	-	140 216
Pozostałe aktywa finansowe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	2 718	1	-	-	1	-	42 029	6 809	-	12 368
<i>Zobowiązania finansowe (-):</i>										
Kredyty, pożyczki, inne instrumenty dłużne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Leasing	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania finansowe	(27 791)	(155)	(3)	(16)	-	-	(47 437)	(762)	(54)	(119 895)
Ekspozycja na ryzyko walutowe razem	7 655	(154)	(1)	(16)	1	-	60 115	14 161	(54)	32 689
31 grudnia 2018 roku										
<i>Aktywa finansowe (+):</i>										
Pożyczki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności finansowe	17 911	1	174	-	-	-	36 060	18 384	-	78 898
Pozostałe aktywa finansowe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	546	20	1	-	1	-	125 005	19 834	-	4 825
<i>Zobowiązania finansowe (-):</i>										
Kredyty, pożyczki, inne instrumenty dłużne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Leasing	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania finansowe	(9 322)	(198)	(1)	(8)	-	-	(267 066)	(248)	(148)	(44 574)
Ekspozycja na ryzyko walutowe razem	9 135	(177)	174	(8)	1	-	(106 001)	37 970	(148)	39 149

Poniższa tabela przedstawia wrażliwość wyniku finansowego brutto (w związku ze zmianą wartości aktywów i zobowiązań pieniężnych) na racjonalnie możliwe wahania kursu EUR, USD, HUF, TRY, SGD przy założeniu niezmienności innych czynników.

	<i>Wzrost/ spadek kursu waluty</i>	<i>Wpływ na wynik finansowy brutto</i>	<i>Wpływ na wynik finansowy netto</i>
31 grudnia 2019 – EUR	+10%	766	620
	-10%	(766)	(620)
31 grudnia 2019 – SGD	+10%	(5)	(4)
	-10%	5	4
31 grudnia 2019 – USD	+10%	(15)	(12)
	-10%	15	12
31 grudnia 2019 – HUF	+10%	60	49
	-10%	(60)	(49)
31 grudnia 2018 – EUR	+10%	914	740
	-10%	(914)	(740)
31 grudnia 2018 – SGD	+10%	(15)	(12)
	-10%	15	12
31 grudnia 2018 – GBP	+10%	17	14
	-10%	(17)	(14)
31 grudnia 2018 – USD	+10%	(18)	(15)
	-10%	18	15
31 grudnia 2018 – HUF	+10%	(106)	(86)
	-10%	106	86

Ekspozycja na ryzyko walutowe ulega zmianom w ciągu roku w zależności od wolumenu transakcji przeprowadzanych w walucie. Niemniej powyższą analizę wrażliwości można uznać za reprezentatywną dla określenia ekspozycji Grupy na ryzyko walutowe na koniec okresu sprawozdawczego.

46.2. Ryzyko stopy procentowej

Zarządzanie ryzykiem stopy procentowej koncentruje się na zminimalizowaniu wahań przepływów odsetkowych z tytułu aktywów oraz zobowiązań finansowych oprocentowanych zmienną stopą procentową. Na dzień 31 grudnia 2019 roku Spółki Grupy Kapitałowej posiadały aktywne umowy kredytowe, w związku z czym ewentualne zmiany stóp procentowych stanowią ryzyko dla działalności Spółek Grupy. Ryzyko związane ze zmianą stóp procentowych może oddziaływać na zmianę oprocentowania kredytu oraz depozytów posiadanych przez Grupę.

Wrażliwość tego rodzaju zmian wskazano w tabeli poniżej.

Ryzyko stopy procentowej – wrażliwość na zmiany

Poniższa tabela przedstawia wrażliwość wyniku finansowego brutto na racjonalnie możliwe zmiany stóp procentowych przy założeniu niezmienności innych czynników (lokaty, udzielone pożyczki, kredyt bankowy, zobowiązania z tytułu leasingu). Nie przedstawiono wpływu na kapitał własny Grupy.

	Zwiększenie/ zmniejszenie o punkty procentowe	Wpływ na wynik finansowy brutto
Okres zakończony dnia 31 grudnia 2019 roku		
PLN	+ 1%	4 331
EUR	+ 1%	233
HUF	+ 1%	8
PLN	- 1%	(4 331)
EUR	- 1%	(233)
HUF	- 1%	(8)
Okres zakończony dnia 31 grudnia 2018 roku		
PLN	+ 1%	2 455
EUR	+ 1%	732
HUF	+ 1%	5
GBP	+ 1%	8
PLN	- 1%	(2 455)
EUR	- 1%	(732)
HUF	- 1%	(5)
GBP	- 1%	(8)

46.3. Ryzyko cen towarów

Grupa jest narażona na ryzyko wzrostu cen, szczególnie materiałów strategicznych dla jej działalności. Na poziom tego ryzyka znacząco wpływa sytuacja na światowych rynkach cen surowców – stali, metali szlachetnych, paliw i energii powodowana zarówno wahaniami kursów walut jak i koncentracją producentów zmierzającą do prowadzenia wspólnej kontroli cen. Strategia zarządzania ryzykiem cen towarów zakłada dążenie do zawierania kontraktów z poddostawcami materiałów i usług w walucie kontraktu głównego, lokowanie dostaw materiałów po stronie klienta, jak również zawieranie umów zakupowych w cenach stałych. Spółki Grupy nie zawierają wieloletnich umów z poddostawcami, zakres dostaw i dostawcy ustalani są indywidualnie w zależności od potrzeb.

W roku 2019 struktura dostawców Grupy Kapitałowej RAFAKO charakteryzowała się znacznym rozdrobnieniem, a udział żadnego z dostawców nie przekroczył poziomu 10% łącznej wartości zakupów.

Grupa zaopatruje się u dostawców zewnętrznych przede wszystkim w różnego rodzaju usługi obce, dostawę i montaż maszyn/urządzeń, usługi budowlano – montażowe, usługi transportowe a także w rury, blachy, materiały kształtowe, materiały spawalnicze, urządzenia specjalistyczne. Grupa dokonuje zakupów zarówno od dostawców krajowych (75 % całości zakupów), jak i dostawców zagranicznych (25 %), w związku z czym Grupa narażona jest na ryzyko walutowe, które zostało szerzej opisane w nocie 46.1

46.4. Ryzyko kredytowe

Ryzyko kredytowe Grupy Kapitałowej RAFAKO jest ściśle związane z prowadzeniem podstawowej działalności Spółek. Wynika ono z zawartych kontraktów handlowych i związane jest z potencjalnym wystąpieniem zdarzeń, które mogą przybrać postać niewypłacalności kontrahenta, częściowej spłaty należności lub istotnego opóźnienia w spłacie należności. Udzielanie klientom, tzw. kredytu kupieckiego jest aktualnie nieodłącznym elementem prowadzenia działalności gospodarczej, jednakże Spółki podejmują szereg działań mających na celu zminimalizowanie ryzyk związanych z podjęciem współpracy z potencjalnie nierzetelnym klientem. Wszyscy klienci, którzy pragną korzystać z kredytów kupieckich, poddawani są procedurom wstępnej weryfikacji.

Klienci, którzy w opinii Spółek Grupy, na podstawie przeprowadzonej weryfikacji, nie są wiarygodni finansowo, są zobowiązani do przedstawienia odpowiednich zabezpieczeń finansowych, które minimalizują ryzyko niewypłacalności tych firm wobec Grupy.

Należności o podwyższonym poziomie ryzyka kredytowego zostały szczegółowo opisane w notach 38 i 26.

Grupa zbudowała model służący do szacowania oczekiwanych strat z portfela należności oraz aktywów z tytułu umowy. Dla należności z tytułu dostaw i usług oraz aktywów z tytułu umowy zastosowano uproszczoną wersję modelu zakładającą kalkulację straty dla całego życia instrumentu.

Model dotyczący pozostałych aktywów zakłada dla instrumentów, dla których wzrost ryzyka kredytowego od pierwszego ujęcia nie był znaczący lub ryzyko jest niskie, ujęcie w pierwszej kolejności strat z niewykonania zobowiązania dla okresu kolejnych 12 miesięcy.

Oczekiwana strata kredytowa jest kalkulowana w momencie ujęcia należności w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz jest aktualizowana na każdy kolejny dzień kończący okres sprawozdawczy, w zależności od ilości dni przeterminowania danej należności. Polityka w zakresie szacowania odpisów z tytułu oczekiwanych strat kredytowych jest stosowana wg takich samych zasad w odniesieniu do podmiotów powiązanych, jak i pozostałych. Na dzień 31 grudnia 2019 roku Grupa dokonała weryfikacji modelu szacowania oczekiwanych strat kredytowych dla należności handlowych oraz ustaliła nowe stawki odpisów w zależności od liczby dni, o jaką dana należność z tytułu dostaw i usług jest przeterminowana.

Dla udzielonych pożyczek Grupa uznaje, że mają one niskie ryzyko kredytowe, jeżeli nie są przeterminowane na dzień oceny, a pożyczkobiorca potwierdził saldo wierzytelności.

W odniesieniu do dłużnych papierów wartościowych notowanych, dla których dostępne są dane finansowe emitentów tych papierów, Grupa przyjmuje, że ryzyko kredytowe jest niskie, jeżeli sytuacja finansowa emitentów tych papierów, oceniona na podstawie dostępnych sprawozdań finansowych, nie budzi obaw. Grupa przyjęła, że znaczny wzrost ryzyka następuje m.in. gdy przeterminowanie płatności przekracza 90 dni. Jeśli wzrost ryzyka kredytowego był znaczny, ujmuje się straty odpowiednie dla całego życia instrumentu. Grupa przyjmuje, że niewykonanie zobowiązania następuje, gdy przeterminowanie wynosi 180 dni lub wystąpiły inne okoliczności na to wskazujące, które zostały szerzej opisane w nocie 7.16 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego. Pozycje, dla których stwierdzono niewykonanie zobowiązania przez dłużnika w rozumieniu opisanym wyżej, Grupa traktuje jako aktywa finansowe dotknięte utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe.

Grupa dla należności z tytułu udzielonych pożyczek oraz należności z tytułu obligacji stosuje model ogólny. W modelu ogólnym Grupa monitoruje zmiany poziomu ryzyka kredytowego związanego z danym składnikiem aktywów finansowych oraz klasyfikuje aktywa finansowe do jednego z trzech etapów wyznaczania odpisów z tytułu utraty wartości w oparciu o obserwację zmiany poziomu ryzyka kredytowego w stosunku do początkowego ujęcia instrumentu. W zależności od zaklasyfikowania do poszczególnych etapów, odpis z tytułu utraty wartości jest szacowany w horyzoncie 12-miesięcy (etap 1) lub w horyzoncie życia instrumentu (etap 2 oraz etap 3).

Na każdy dzień kończący okres sprawozdawczy Grupa dokonuje analizy wystąpienia przesłanek skutkujących zaklasyfikowaniem aktywów finansowych do poszczególnych etapów wyznaczania odpisu z tytułu utraty wartości. Przesłanki te obejmują m.in. zmiany ratingu dłużnika, poziom przeterminowania należności, poważne problemy finansowe dłużnika, wystąpienie istotnej niekorzystnej zmiany w jego środowisku ekonomicznym, prawnym lub rynkowym.

Dla celów oszacowania oczekiwanej straty kredytowej wykorzystuje się poziomy prawdopodobieństwa niewypłacalności na bazie rynkowych kwotowań kredytowych instrumentów pochodnych, dla podmiotów o danym ratingu i z danego sektora. Grupa pozyskuje ratingi dłużników na dzień bilansowy od firmy BISNODE Polska sp. z o.o. (od 2002 roku strategiczny partner Dun & Bradstreet - globalnego dostawcy informacji biznesowych), z którą zawarła stosowną umowę.

Zaliczki wpłacone na poczet dostaw zapasów lub usług nie są aktywami finansowymi w rozumieniu przepisów MSSF 9 (ponieważ nie rodzą zobowiązania do wydania aktywów finansowych tylko do wydania aktywów niefinansowych lub świadczenia usług), a tym samym znajdują poza zakresem stosowania postanowień MSSF 9. Nie są one również aktywami z tytułu umowy zgodnie z postanowieniami MSSF 15, ponieważ nie wynikają z wykonania zobowiązania, w zamian za co można się spodziewać wynagrodzenia.

Zaliczki udzielone przez Grupę na poczet realizacji kontraktów na zlecenie Grupy są na bieżąco monitorowane poprzez ocenę stanu realizacji kontraktów, w ramach których są udzielane.

W ramach należności z tytułu dostaw i usług, stanowiących najbardziej istotną klasę aktywów narażonych na ryzyko kredytowe, a także w przypadku aktywów z tytułu umowy, Grupa jest narażona na ryzyko kredytowe w związku z pojedynczym znaczącym kontrahentem. Kontrakty zostały pozyskane w ramach procedury zamówień publicznych i Grupa nie stosuje zabezpieczeń powyższych należności. Analiza sytuacji finansowej kontrahentów nie wskazuje na istnienie podwyższonego ryzyka realizacji tych należności. W konsekwencji szacunki odpisów są dokonywane na zasadzie zbiorowej, a należności zostały pogrupowane według okresu przeterminowania dłużnika. Szacunek odpisu jest oparty przede wszystkim o historycznie kształtujące się przeterminowania i powiązanie zalegania z faktyczną spłatalnością z ostatnich 4 lat.

W 2019 roku Grupa nie prowadziła negocjacji i nie dokonała ustaleń, które byłyby wynikiem znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego, w wyniku których zmianom uległyby terminy płatności ani w inny sposób zostałyby zmodyfikowane oczekiwane przepływy z posiadanych należności z tytułu dostaw i usług oraz aktywów z tytułu umowy.

W ramach prowadzonej działalności Grupa nie nabywa aktywów finansowych dotkniętych utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe, za wyjątkiem należności wynikających z realizacji zasady odpowiedzialności solidarnej wobec podwykonawców. Należności takie Grupa obejmuje odpisem z tytułu oczekiwanych strat kredytowych w pełnej wysokości.

Wartości brutto poszczególnych grup oraz wysokość odpisów kształtowały się na 31 grudnia 2019 roku następująco:

	Aktywa z tytułu umowy	Należności z tytułu dostaw i usług					Powyżej 365 dni	Razem
		Bieżące	0-30 dni	31-90 dni	91-180 dni	Od 181- 365 dni		
31 grudnia 2019 roku								
Lokalizacja: Polska								
Wskaźnik odpisu	0,54%	0,54%	0,54%	22,23%	44,03%	64,48%	93,30%	–
Wartość brutto	271 203	301 429	3 249	11 488	8 675	1 046	7 552	604 642
Odpis aktualizujący	(1 415)	(1 097)	(395)	(159)	(2 171)	(861)	(7 493)	(13 591)
Lokalizacja: zagranica								
Wskaźnik odpisu	–	0,54%	0,54%	22,23%	44,03%	64,48%	93,30%	–
Wartość brutto	–	112 099	5 562	453	471	491	249	119 325
Odpis aktualizujący	–	(609)	(30)	(101)	(208)	(317)	(233)	(1 498)
Razem odpisy	(1 415)	(1 706)	(425)	(260)	(2 379)	(1 178)	(7 726)	(15 089)

	Aktywa z tytułu umowy	Należności z tytułu dostaw i usług					Powyżej 365 dni	Razem
		Bieżące	0-30 dni	31-90 dni	91-180 dni	Od 181- 365 dni		
31 grudnia 2018 roku								
Lokalizacja: Polska								
Wskaźnik odpisu	0,85%	0,85%	0,85%	32,22%	55,44%	67,89%	92,44%	–
Wartość brutto	383 200	220 404	681	3 349	1 913	2 343	18 230	630 120
Odpis aktualizujący	(1 848)	(1 046)	(216)	(61)	(192)	(2 178)	(18 030)	(23 571)
Lokalizacja: zagranica								
Wskaźnik odpisu	–	0,85%	0,85%	32,22%	55,44%	67,89%	92,44%	–
Wartość brutto	–	39 411	20 549	2 009	1 827	22	2 378	66 196
Odpis aktualizujący	–	(336)	(175)	(647)	(1 013)	(15)	(181)	(2 367)
Razem odpisy	(1 848)	(1 382)	(391)	(708)	(1 205)	(2 193)	(18 211)	(25 938)

Na dzień 31 grudnia 2019 roku pozostałe należności finansowe o wartości brutto w kwocie 110 686 tysięcy złotych zostały objęte odpisem aktualizującym w wartości 33 648 tysięcy złotych (31 grudnia 2018 roku: wartość brutto 125 645 tysięcy złotych, wartość odpisów aktualizujących wartość pozostałych należności 24 189 tysięcy złotych).

46.5. Ryzyko związane z płynnością

Grupa Kapitałowa jest narażona na ryzyko utraty płynności tj. zdolności do terminowego regulowania zobowiązań finansowych. Grupa zarządza ryzykiem płynności poprzez monitorowanie terminów płatności oraz zapotrzebowania na środki pieniężne w zakresie obsługi krótkoterminowych płatności (transakcje bieżące monitorowane w okresach tygodniowych) oraz długoterminowego zapotrzebowania na gotówkę na podstawie prognoz przepływów pieniężnych aktualizowanych w okresach miesięcznych. Zapotrzebowanie na gotówkę porównywane jest z dostępnymi źródłami pozyskania środków (w tym zwłaszcza poprzez ocenę zdolności pozyskania finansowania w postaci kredytów) oraz konfrontowane jest z inwestycjami wolnych środków.

Kwestia płynności finansowej Grupy (w kontekście istotnej niepewności co do kontynuacji działalności) w odniesieniu do 2019 roku została szeroko opisana w nocie 6 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Tabela poniżej przedstawia zobowiązania finansowe Grupy na dzień 31 grudnia 2019 oraz na dzień 31 grudnia 2018 roku wg daty zapadalności na podstawie przepływów umownych.

	<i>Na żądanie</i>	<i>Poniżej 3 miesięcy</i>	<i>Od 3 do 12 miesięcy</i>	<i>Od 1 roku do 5 lat</i>	<i>Powyżej 5 lat</i>	<i>Zobowiązania razem bez dyskonta</i>	<i>Zobowiązania wartość bilansowa</i>
<i>31 grudnia 2019</i>							
Oprocentowane kredyty i pożyczki	–	–	113 051	24	–	113 075	113 075
Zobowiązania z tytułu leasingu	–	1 495	4 415	5 859	2 604	14 373	13 079
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania	137 330	285 845	119 427	48 970	2 028	593 600	592 391
	137 330	287 340	236 893	54 853	4 632	721 048	718 545
<i>31 grudnia 2018</i>							
Oprocentowane kredyty i pożyczki	–	–	103 507	61	–	103 568	103 568
Zobowiązania z tytułu leasingu	–	674	1 632	2 546	–	4 852	4 852
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania	52 017	226 118	6 158	35 224	2 028	321 545	320 625
	52 017	226 792	111 297	37 831	2 028	429 965	429 045

47. Instrumenty pochodne

Na dzień 31 grudnia 2019 roku oraz na dzień 31 grudnia 2018 roku Grupa nie posiadała nierozliczonych transakcji dot. pochodnych instrumentów finansowych.

Na dzień 31 grudnia 2019 roku oraz na dzień 31 grudnia 2018 roku Grupa nie posiadała innych rodzajów instrumentów pochodnych.

48. Instrumenty finansowe

48.1. Wartość bilansowa klas i kategorii instrumentów finansowych

Grupa prezentuje poszczególne kategorie i klasy instrumentów finansowych w wartości bilansowej, których wartość godziwa jest zbliżona do wartości bilansowej. Wartość księgowa jest zbliżona do godziwej z powodu relatywnie krótkiego terminu zapadalności (dla pozycji krótkoterminowych), bądź dyskontowania rozrachunków długoterminowych.

Wartość aktywów finansowych prezentowana w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej według stanu na dzień 31 grudnia 2019 roku oraz na dzień 31 grudnia 2018 roku odnosi się do następujących kategorii instrumentów finansowych określonych w MSSF 9:

- aktywa finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie (AZK),
- aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik – wyznaczone jako wyceniane w ten sposób przy początkowym ujęciu lub później (AWGW-W),
- aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik – obowiązkowo wyceniane w ten sposób zgodnie z MSSF 9 (AWGW-O),
- instrumenty kapitałowe wyznaczone przy początkowym ujęciu do wyceny w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody (IKWGP),
- aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody (AFWGP),
- instrumenty finansowe wyznaczone jako instrumenty zabezpieczające (IZ),
- aktywa poza zakresem MSSF 9 (Poza MSSF9).

Grupa prezentuje poszczególne kategorie i klasy instrumentów finansowych w wartości bilansowej, których wartość godziwa jest zbliżona do wartości bilansowej. Wartość księgowa jest zbliżona do godziwej z powodu relatywnie krótkiego terminu zapadalności (dla pozycji krótkoterminowych), bądź dyskontowania rozrachunków długoterminowych.

<i>Kategorie i klasy aktywów finansowych</i>	<i>Wartość bilansowa 31 grudnia 2019</i>	<i>Wartość bilansowa 31 grudnia 2018</i>
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	120	160
Udziały i akcje długoterminowe	120	160
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	1 376	1 228
Udziały i akcje długoterminowe	1 376	1 228
Aktywa wyceniane w zamortyzowanym koszcie	659 854	552 148
Obligacje	–	21 675
Należności z tytułu dostaw i usług	516 230	328 642
Należności ze sprzedaży środków trwałych i wartości niematerialnych	8	303
Pozostałe należności finansowe*	77 534	101 485
Pożyczki udzielone	–	11 351
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	66 082	88 692
	661 350	552 309
	661 350	552 309

* w tym: należności z tytułu kar umownych, należności sporne, oraz kaucje

Wartość zobowiązań finansowych prezentowana w sprawozdaniu z sytuacji finansowej według stanu na dzień 31 grudnia 2019 roku oraz na dzień 31 grudnia 2018 roku odnosi się do następujących kategorii instrumentów finansowych określonych w MSSF 9:

- zobowiązania finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie (ZZK),
- zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik – wyznaczone jako wyceniane w ten sposób przy początkowym ujęciu lub później (ZWGW-W),
- zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik – zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu zgodnie z MSSF 9 (ZWGW-O),
- umowy gwarancji finansowych (UGF),
- warunkowa zapłata w ramach połączenia przedsięwzięć (WZP),
- instrumenty finansowe wyznaczone jako instrumenty zabezpieczające (IZ),
- zobowiązania poza zakresem MSSF 9 (Poza MSSF9).

<i>Kategorie i klasy zobowiązań finansowych</i>	<i>Wartość bilansowa 31 grudnia 2019</i>	<i>Wartość bilansowa 31 grudnia 2018</i>
Zobowiązania finansowe wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	705 466	424 193
Kredyty i pożyczki	113 075	103 568
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług (w tym inwestycyjne)	592 086	320 131
Pozostałe zobowiązania finansowe	305	494
Zobowiązania z tytułu gwarancji, factoringu i wyłączone z zakresu MSSF 9	13 079	4 852
Zobowiązania z tytułu leasingu i umów dzierżawy z opcją zakupu	13 079	4 852
	718 545	429 045

Na dzień 31 grudnia 2019 roku oraz na dzień 31 grudnia 2018 roku Grupa posiadała następujące instrumenty finansowe wyceniane według wartości godziwej:

<i>31 grudnia 2019 roku</i>	<i>Poziom 1</i>	<i>Poziom 2</i>	<i>Poziom 3</i>
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	120	–	–
Udziały i akcje długoterminowe	120	–	–
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	1 376	–	–
Udziały i akcje długoterminowe	1 376	–	–
 <i>31 grudnia 2018 roku</i>	 <i>Poziom 1</i>	 <i>Poziom 2</i>	 <i>Poziom 3</i>
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	160	–	–
Udziały i akcje długoterminowe	160	–	–
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	1 228	–	–
Udziały i akcje długoterminowe	1 228	–	–

48.2. Ryzyko stopy procentowe

W poniższych tabelach przedstawiona została wartość bilansowa instrumentów finansowych Grupy narażonych na ryzyko stopy procentowej, w podziale na poszczególne kategorie wiekowe.

31 grudnia 2019 roku

<i>Oprocentowanie stałe</i>	<i><1 rok</i>	<i>1–2 lat</i>	<i>2-3 lat</i>	<i>3-4 lat</i>	<i>4-5 lat</i>	<i>>5 lat</i>	<i>Ogółem</i>
Pożyczki otrzymane	38	24	–	–	–	–	62
Zobowiązania z tytułu leasingu i umów dzierżawy z opcją zakupu	339	163	–	–	–	–	502
<i>Oprocentowanie zmienne</i>	<i><1 rok</i>	<i>1–2 lat</i>	<i>2-3 lat</i>	<i>3-4 lat</i>	<i>4-5 lat</i>	<i>>5 lat</i>	<i>Ogółem</i>
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	66 082	–	–	–	–	–	66 082
Udzielone pożyczki	–	–	–	–	–	–	–
Obligacje	–	–	–	–	–	–	–
Zobowiązania z tytułu leasingu i umów dzierżawy z opcją zakupu	5 290	1 861	1 407	952	665	2 402	12 577
Kredyty i pożyczki otrzymane	113 013	–	–	–	–	–	113 013

31 grudnia 2018 roku

<i>Oprocentowanie stałe</i>	<i><1 rok</i>	<i>1–2 lat</i>	<i>2-3 lat</i>	<i>3-4 lat</i>	<i>4-5 lat</i>	<i>>5 lat</i>	<i>Ogółem</i>
Pożyczki otrzymane	35	38	23	–	–	–	96
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu	393	111	–	–	–	–	504
<i>Oprocentowanie zmienne</i>	<i><1 rok</i>	<i>1–2 lat</i>	<i>2-3 lat</i>	<i>3-4 lat</i>	<i>4-5 lat</i>	<i>>5 lat</i>	<i>Ogółem</i>
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	88 692	–	–	–	–	–	88 692
Udzielone pożyczki	11 351	–	–	–	–	–	11 351
Obligacje	7 608	14 066	–	–	–	–	21 674
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu	1 913	1 239	810	386	–	–	4 348
Kredyty i pożyczki otrzymane	103 472	–	–	–	–	–	103 472

Oprocentowanie instrumentów finansowych o zmiennym oprocentowaniu jest aktualizowane w okresach poniżej jednego roku. Odsetki od instrumentów finansowych o stałym oprocentowaniu są stałe przez cały okres do upływu terminu zapadalności/wymagalności tych instrumentów. Pozostałe instrumenty finansowe Grupy, które nie zostały ujęte w powyższych tabelach, nie są oprocentowane i w związku z tym nie podlegają ryzyku stopy procentowej.

49. Zatrudnienie

Przeciętne zatrudnienie w Grupie w podziale na poszczególne grupy zawodowe oraz rotacja pracowników kształtowały się następująco:

	<i>Rok zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Rok zakończony 31 grudnia 2018</i>
Pracownicy produkcyjni	735	781
Pracownicy biur projektowych oraz technologicznych	406	406
Pracownicy kontroli jakości	93	93
Pracownicy służb serwisowych	50	71
Pozostali (m.in. pracownicy służb handlowych, zakupowych, finansowo-księgowych)	653	607
Razem	1 937	1 958
	<i>Rok zakończony 31 grudnia 2019</i>	<i>Rok zakończony 31 grudnia 2018</i>
Liczba pracowników przyjętych	120	134
Liczba pracowników zwolnionych	(187)	(355)
Razem	(67)	(221)

Szczegółowy opis zmian w strukturze zatrudnienia został zaprezentowany w Sprawozdaniu z działalności Zarządu Grupy Kapitałowej RAFAKO w 2019 roku w punkcie III.4.

50. Wybrane dane finansowe przeliczone na EUR

W okresach objętych skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym, do przeliczenia wybranych danych finansowych zastosowano następujące średnie kursy wymiany złotego w stosunku do EUR, ustalane przez Narodowy Bank Polski:

- kurs obowiązujący na ostatni dzień okresu sprawozdawczego: 31.12.2019 roku: 4,2585 PLN/EUR, 31.12.2018 roku: 4,3000 PLN/EUR,
- średni kurs w okresie, obliczony jako średnia arytmetyczna kursów obowiązujących na ostatni dzień każdego miesiąca w danym okresie: 01.01 - 31.12.2019: 4,2988; PLN/EUR, 01.01 - 31.12.2018: 4,2617 PLN/EUR,

Najwyższy i najniższy kurs obowiązujący w każdym okresie kształtował się następująco : 01.01 - 31.12.2019: 4,3891/4,2406 PLN/EUR, 01.01 - 31.12.2018: 4,3978/4,1423 PLN/EUR.

	<i>31 grudnia 2019 roku w tysiącach złotych</i>	<i>31 grudnia 2018 roku</i>	<i>31 grudnia 2019 roku w tysiącach EUR</i>	<i>31 grudnia 2018 roku</i>
Sprawozdanie z sytuacji finansowej				
Aktywa	1 302 431	1 357 521	305 843	315 703
Zobowiązania długoterminowe	94 045	69 531	22 084	16 170
Zobowiązania krótkoterminowe	1 094 123	690 655	256 927	160 617
Kapitał własny	114 263	597 335	26 832	138 915
Kurs PLN / EUR na koniec okresu			4,2585	4,3000

Podstawowe pozycje skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej, sprawozdania z wyniku oraz sprawozdania z przepływów pieniężnych, przeliczone na EURO, przedstawia poniższa tabela:

	<i>od 01.01.2019 do 31.12.2019</i>	<i>od 01.01.2018 do 31.12.2018</i>	<i>od 01.01.2019 do 31.12.2019</i>	<i>od 01.01.2018 do 31.12.2018</i>
	<i>w tysiącach złotych</i>		<i>w tysiącach EUR</i>	
Sprawozdanie z całkowitych dochodów				
Przychody ze sprzedaży	1 244 904	1 268 818	289 593	297 724
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	(437 561)	40 531	(101 787)	9 510
Zysk (strata) przed opodatkowaniem	(475 674)	43 176	(110 653)	10 131
Zysk (strata) netto przypisany jednostce dominującej	(473 121)	33 585	(110 059)	7 881
Zysk na akcję (PLN)	(3,71)	0,26	(0,86)	0,06
Średni kurs PLN / EUR w okresie			4,2988	4,2617
Sprawozdanie z przepływów pieniężnych				
Środki pieniężne netto z działalności operacyjnej	(19 147)	(91 180)	(4 454)	(21 395)
Środki pieniężne netto z działalności inwestycyjnej	(151)	1 896	(35)	445
Środki pieniężne netto z działalności finansowej	(3 283)	(2 609)	(764)	(612)
Zmiana netto stanu środków pieniężnych i ich ekwiwalentów	(22 581)	(91 893)	(5 253)	(21 562)
Średni kurs PLN / EUR w okresie			4,2988	4,2617

51. Zdarzenia następujące po zakończeniu okresu sprawozdawczego

Po zakończeniu okresu sprawozdawczego nie miały miejsca żadne zdarzenia, które miałyby wpływ na wynik finansowy Grupy Kapitałowej RAFAKO, a nie zostałyby ujęte w wyniku finansowym Grupy za 2019 rok.

W dniu 16 stycznia 2020 roku jednostka dominująca zawarła ze spółką pod firmą Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. z siedzibą w Warszawie porozumienie o współpracy, przedmiotem którego jest określenie zasad współpracy między stronami oraz rozpoczęcie rozmów w zakresie uzyskania przez ARP i RAFAKO S.A. biznes planu oraz wyceny. Dokumenty te będą wykorzystane w ramach planowanej transakcji, polegającej na sprzedaży przez jednostkę dominującą na rzecz ARP, po uprzednim wydzieleniu, zorganizowanej części przedsiębiorstwa (lub sprzedaży udziałów w kapitale zakładowym spółki celowej, tj. spółki pod firmą RAFAKO E-Bus spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Raciborzu, do której zorganizowana część przedsiębiorstwa zostałaby wniesiona pod jakimkolwiek tytułem prawnym) w postaci utworzonego w dniu 1 lutego 2020 roku oddziału Emitenta w Solcu Kujawskim, który będzie się zajmował produkcją oraz sprzedażą pojazdów o napędzie elektrycznym, jak również usługami projektowymi oraz pracami badawczo – rozwojowymi w tym zakresie.

Zgodnie z zawartym porozumieniem, RAFAKO S.A. przyznało ARP wyłączność w zakresie negocjacji oraz przeprowadzenia Transakcji do dnia 30 czerwca 2020 roku. Każdej ze Stron przysługuje prawo do rozwiązania porozumienia z zachowaniem 2-tygodniowego terminu wypowiedzenia liczonego od dnia doręczenia stosownego oświadczenia drugiej stronie.

W związku z realizacją umowy na budowę bloku energetycznego o mocy 910 MW na parametry nadkrytyczne w Elektrowni Jaworzno III – Elektrownia II W styczniu 2020 roku Zarząd RAFAKO S.A. powziął informację o przedłużeniu realizacji prac, których zakończenie planowane było na 31 stycznia 2020 roku. Realizacja prac została przedłużona wskutek okoliczności, za które jednostka dominująca nie podnosi odpowiedzialności. Zgodnie z otrzymanymi przez Zarząd RAFAKO S.A. informacjami spółka E003B7 Sp. z o.o., odpowiedzialna ze realizację kontraktu, powinna zakończyć testy i prace techniczne umożliwiające odbiór prac w zakresie omówionym z zamawiającym do dnia 4 lutego 2020 roku. Dodatkowo podczas ostatniej fazy testów bloku nastąpił szereg zdarzeń o charakterze obiektywnym mających wpływ na termin przekazania bloku zamawiającemu.

Zgodnie z przekazanymi informacjami po odłączeniu bloku, które miało miejsce m.in. z powodu nadzwyczajnych okoliczności pogodowych stwierdzono, że nastąpiło niemożliwe do przewidzenia zdarzenie polegające na uszkodzeniu jednego z elementów kotła.

W marcu 2020 roku jednostka dominująca, w porozumieniu z zamawiającym, podjęła niezwłocznie prace nad jak najszybszym przygotowaniem bloku do ponownego uruchomienia. Przeprowadzona analiza wspólnej komisji ds. ustalenia skutków zdarzenia, składającej się z przedstawicieli zamawiającego, RAFAKO S.A. i E003B7 Sp. z o.o., pozwoliła na ustalenie zasad usuwania tych skutków oraz ustalenie zaktualizowanego harmonogramu, według którego oddanie bloku do eksploatacji powinno nastąpić w terminie do 31 lipca 2020 roku.

W dniu 10 czerwca 2020 roku zawarty został aneks nr 8 do kontraktu w celu doprowadzenia do pomyślnego i możliwie najszybszego przekazania przez Spółkę bloku do eksploatacji. Aneksem nr 8 wprowadzono do kontraktu nowy harmonogram jego realizacji, potwierdzający termin przejścia bloku do eksploatacji na dzień 15 listopada 2020 roku. Nowy harmonogram jest już przez Spółkę realizowany. Szczegółowy opis dotyczący realizacji tego projektu został zawarty w nocie 10.1 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

W dniu 17 marca 2020 roku podpisana została umowa pomiędzy JP Elektroprivreda Srbije a konsorcjum firm RAFAKO S.A. (lider), RAFAKO ENGINEERING Solution d o.o. i VIA Ocel Serbia. Przedmiotem umowy jest zaprojektowanie, dostawa, nadzór nad montażem elementów ciśnieniowych i uruchomienie modernizowanego kotła BB-2000 dla Elektrowni TENT B1 Obrenovac w Serbii. Wartość Umowy to około 34,4 mln EUR netto, z czego udział RAFAKO S.A. oraz RAFAKO ENGINEERING Solution d o.o. (spółka zależna od RAFAKO S.A.) wynosi około 17,35 mln EUR netto (udział RAFAKO S.A. wynosi około 14,6 mln EUR netto). Termin zakończenia modernizacji i uruchomienia kotła ustalono na listopad 2021 roku.

Uznanie przez Światową Organizację Zdrowia epidemii koronawirusa za pandemię skłoniło rządy wielu krajów do wprowadzenia licznych restrykcji mających na celu ograniczenie jego rozprzestrzeniania się. Podjęte przez administrację państwową środki zaradcze, spowodowały istotne zaburzenia w systemie gospodarczym, prawnym i administracyjnym w Polsce. W związku z wprowadzeniem w połowie marca 2020 roku stanu zagrożenia epidemicznego na terenie kraju Grupa w dalece możliwym zakresie dostosowała się do nowej sytuacji. Celem zachowania najwyższych standardów bezpieczeństwa w jednostce dominującej powołano Zespół Zarządzania Kryzysowego, który na bieżąco analizuje sytuację, podejmuje decyzje oraz przygotowuje wytyczne dotyczące funkcjonowania w związku z zagrożeniem zakażeniem koronawirusem. Bazując na wytycznych Ministerstwa Zdrowia oraz Głównego Inspektora Sanitarnego wprowadzony został podwyższony reżim sanitarny funkcjonowania zarówno w siedzibach Spółek Grupy, jak i w miejscach realizacji kontraktów - tam również sami Zamawiający wprowadzili własne, dodatkowe procedury sanitarne.

Pomimo podjętych działań Grupa nie ustrzegła się wpływu epidemii na realizację zawartych kontraktów, ponieważ ograniczenie w swobodzie przemieszczania się ludności oraz prowadzenia działalności gospodarczej wpłynęły na podstawowy obszar działalności Spółek Grupy. Dotyczy to przede wszystkim prac realizowanych przez podwykonawców oraz dostaw zagranicznych. Aktualnie trwają analizy i szacowanie wielkości tego wpływu, prowadzony jest przy tym indywidualny dialog z każdym zamawiającym w tym zakresie. Na datę sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego zarówno rozwój sytuacji epidemicznej w kraju i na świecie, jak i jej wpływ na działalność Spółki i całej Grupy Kapitałowej oraz jej wyniki finansowe nie jest znany i przewidywalny. Biorąc jednak pod uwagę stopniowe znoszenie obostrzeń związanych z epidemią Spółki Grupy na bieżąco monitorują sytuację i w porozumieniu z Zarządem RAFAKO S.A. podejmują odpowiednie działania celem ograniczenia negatywnego wpływu zaistniałej sytuacji na ich działalność operacyjną, a ich priorytetem jest zachowanie ciągłości działania oraz bezpieczeństwo pracowników i interesariuszy.

W dniu 2 czerwca 2020 roku Zarząd RAFAKO S.A. podjął uchwałę w sprawie podwyższenia kapitału zakładowego spółki zależnej RAFAKO MANUFACTURING Sp. z o.o. z kwoty 30 tysięcy złotych do kwoty 60 tysięcy złotych, poprzez ustanowienie 300 nowych udziałów o wartości nominalnej 100 złotych każdy.

W dniu 25 czerwca 2020 roku Nadzwyczajne Zgromadzenie Spółki RAFAKO EBUS Sp. z o.o. podjęło uchwałę o podwyższeniu kapitału zakładowego spółki z kwoty 5 tysięcy złotych do kwoty 15 tysięcy złotych, poprzez ustanowienie 20 nowych udziałów o wartości nominalnej 500 złotych każdy. Nowe udziały zostaną objęte przez dotychczasowego jedynego wspólnika RAFAKO S.A. przez pokrycie wpłaty na udziały wkładem pieniężnym w kwocie 10 tysięcy złotych.

52. Zatwierdzenie do publikacji

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej RAFAKO zostało zatwierdzone do publikacji w dniu 30 czerwca 2020 roku uchwałą Zarządu RAFAKO S.A.

Podpisy:

Agnieszka Wasilewska-Semail	p.o. Prezesa Zarządu
Jacek Drozd	Wiceprezes Zarządu
Radosław Domagalski- Łabędzki	Wiceprezes Zarządu
Michał Sikorski	Delegowany członek Rady Nadzorczej do wykonywania czynności członka Zarządu
Jolanta Markowicz	Główny Księgowy